ANITKABİR DERGİSİ

YIL 23 • Sayı: 89

NİSAN 2023

Yönetenlerin vazifesi hayatı neşe ve şevkle karşılamak hususunda milletine yol göstermektir.

Atatürk'ten Düşünceler S. 145

Bütün insanlığın varlığını kendi şahsında gören adamlar bedbahttırlar. Besbelli ki o adam fert sıfatıyla mahvolacaktır. Herhangi bir şahsın yaşadıkça memnun ve mesut olması için lazım gelen şey, kendisi için değil, kendisinden sonra gelecekler için çalışmaktır.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Cilt II. S. 281: 17 Mart 1937

ANITKABİR DERGİSİ
YIL: 23 SAYI: 89 NİSAN 2023

Atatürkçü dünya görüşünü yaymak ve
Anıtkabir'i tanıtmak amacıyla
üç ayda bir Türkçe yayımlanır.

ANITKABİR DERNEĞİ Adına İmtiyaz sahibi:
(E) Tuğgeneral Şadi ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN

Yayın Kurulu:
(E) Tuğg. Şadi ÖNER
Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN
Prof. Dr. Oğuz AYTEPE
Prof. Dr. M. Lütfü ÇAKMAKÇI
Prof. Dr. Bige SÜKAN
(E) Tuğg. Mehmet Tevfik BEDÜK
Dr. Ali GÜLER
Dr. Veli Fatih GÜVEN
Dr. Abdullah Cüneyt KÜSMEZ
Av. Ahmet Erdem AKYÜZ
Güneş MÜFTÜOĞLU
Bora ÖNCÜ

Dergiyi Yayına Hazırlayan:
Anıl Ece Ercan NAMLI

Yönetim Yeri:
Turgut Reis Caddesi
Arzu Apt. No: 3/5 Tandoğan / ANKARA
Tel: 0312 213 16 58 - Faks: 0312 222 72 06
e-posta: dernek@anitkabir.com.tr

Anıtkabir Komutanlığı
0 (312) 231 18 61 - 0 (312) 231 52 80

Elektronik Ortamda Yayım Adresi
https://www.anitkabir.com.tr/dergi

Dergide yayımlanan yazılar,
yazarların düşünceleridir.
Gönderilen yazılar, basılsın veya
basılmasın iade edilmez.
Anıtkabir Derneği veya
Anıtkabir Komutanlığı sorumlu tutulamaz.
Dergimiz Basın Ahlak Yasalarına
uymayı taahhüt eder.

Yıllık Abonelik Bedeli 120 TL.
Yayın Türü: Süreli-Yayın
Basım Tarihi / Yeri: NİSAN 2023 / ANKARA

Yapım:
Yorum Basın Yayın Sanayi Ltd. Şti.
Güzeltepe Mah. Abidin Daver Sk.
No: 7/9 06690 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 395 21 12
info@yorummatbaa.com
www.yorummatbaa.com

İÇİNDEKİLER

2 Sunuş

3 Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

24 Prof.Dr. Oğuz Aytepe, Cumhuriyet'in İlanının 100. Yılında Atatürk Ve Cumhuriyet

28 Dr. Ali Güler, Mustafa Kemal'in Hayatı'nda Namık Kemal'li Yıllar

36 Yaşar Öztürk, Atatürk Ve Deprem

43 Sude Gücük, Halka Doğru Hareketi ve Atatürk

46 Melisa Bilaloğlu, 21.yy'da Bağımsızlık ve Gençlik

48 Merve Şeymanur Yegen, İstikbalin Firarı

49 Çağın Yazıcı, 21.yy'da Bağımsızlık ve Gençlik

52 Prof. Dr. Sina Akşin, Atatürk'ü ve Devrimini Değerlendirmek

56 Atatürk ve Çocuk

58 Objektife Takılanlar

62 Atatürk'ün Yanındakiler

64 Anıtkabir Dergisi'nde Yayımlanacak Yazılarla İlgili Esaslar

ANITKABİR DERGİSİ ABONELİĞİ
Anıtkabir Dergisine abone olmak isteyenlerin; yıllık (4 sayı için) 120 TL'lik abone ücretini aşağıdaki hesap numaralarından birine yatırmaları ve telefon numaraları dâhil adreslerini tarafımıza bildirmeleri gerekmektedir.
Tel: 0 (312) 213 16 58
E-posta: dernek@anitkabir.com.tr - bilgi@anitkabir.com.tr

ANITKABİR DERNEĞİ İKTİSADİ İŞLETMESİ
POSTA ÇEKİ HESAP NO: 604 61 34
TÜRKİYE İŞ BANKASI BEŞEVLER IBAN NO: TR05 0006 4000 0014 2190 9090 90

Değerli Okurlar,

Önemli bazı tarihi olaylara ve içinde bulunduğumuz dönemle ilgili gelişmelere yönelik değerlendirmelerimizi, düşünce ve duygularımızı paylaştığımız yeni bir sayı ile sizlerle birlikteyiz.

Hepimizin bildiği gibi 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli 10 ilimizi etkileyen iki depremin meydana gelmesiyle çok sayıda insanımızı kaybettik. Kayıplarımıza Allah'tan rahmet, kalanlara başsağlığı ve sabır, hasta ve yaralılarımıza da acil şifalar diliyoruz. Ülkemiz insanı tek yürek olup büyük bir özveriyle depremzedelere yardım ellerini uzattı.

Anıtkabir Derneği olarak biz de, Ankara'ya gelip Kamu Kurumlarında misafir edilen ve Anıtkabir'i ziyarete gelen depremzede ailelerimizin çocuklarına hazırladığımız hediye paketlerini takdim ettik ve onların sevincine tanıklık ettik.

8 Mart da Dünya Emekçi Kadınlar Gününde, tüm kadınlarımız için bir ve beraber olduk. Ayrıca 18 Mart Şehitleri Anma Günü ve Çanakkale Deniz Zaferinin 108. Yılında kahramanlıkları ile Çanakkale'yi geçilmez yapan, başta Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK olmak üzere tüm şehitlerimizi rahmet ve minnetle andık.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığı süresince kullandığı 3 otomobil, Anıtkabir'de sergilenmekteydi. 80-90 yaşlarında olan bu otomobiller geçen zaman içinde yıprandiklarından Anıtkabir Derneği'nin mali desteği ile Antika Otomobil Federasyonu tarafından restore edilmiştir. İlk olarak 1934 Model Lincoln marka üstü açık otomobil için 100.000 USD ödenmiş, 18 Haziran 2014-26 Ekim 2015 tarihlerinde restore edilmiştir. İkinci olarak, 1934 Model Lincoln Marka Zırhlı Binek Otomobil 100.000 USD ödenmiş, 16 Kasım 2015- 07 Temmuz 2018 arası restore edilmiştir. Son olarak 1936 Model Cadillac Marka, Zırhlı Limuzin tipi Binek Otomobil 140.000 USD ödenmiş ve 07 Temmuz 2018- 22 Mart 2023 arası restore edilerek Anıtkabir'deki yerlerini almıştır. Bu tarihi emanetlere sahip çıkarak projeye katkı sağlayan diğer kurum, kuruluşlar ve personeline teşekkür ederiz.

Bu sayımızda, Prof. Dr. Oğuz Aytepe'nin Cumhuriyet'in ilanının 100. Yılında Atatürk ve Cumhuriyet, Dr. Ali Güler'in Mustafa Kemal'in Hayatında Namık Kemal' li Yıllar, Yaşar Öztürk' ün Atatürk ve Deprem, Sude Gücük' ün Halka Doğru Hareketi, Melisa Bilaloğlu'nun 21. yy.'da Bağımsızlık ve Gençlik, Prof. Dr. Sina Akşin'in Atatürk'ü ve Devrimi'ni Değerlendirmek, yazılarına yer verilmiştir.

Dergimizi ilginize sunar, esenlikler dilerim.

Şadi ÖNER
(E) Tuğgeneral
Anıtkabir Derneği Başkanı

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

03.01.2023: ALMANYA DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI AVRUPA VE İKLİMDEN SORUMLU DEVLET BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

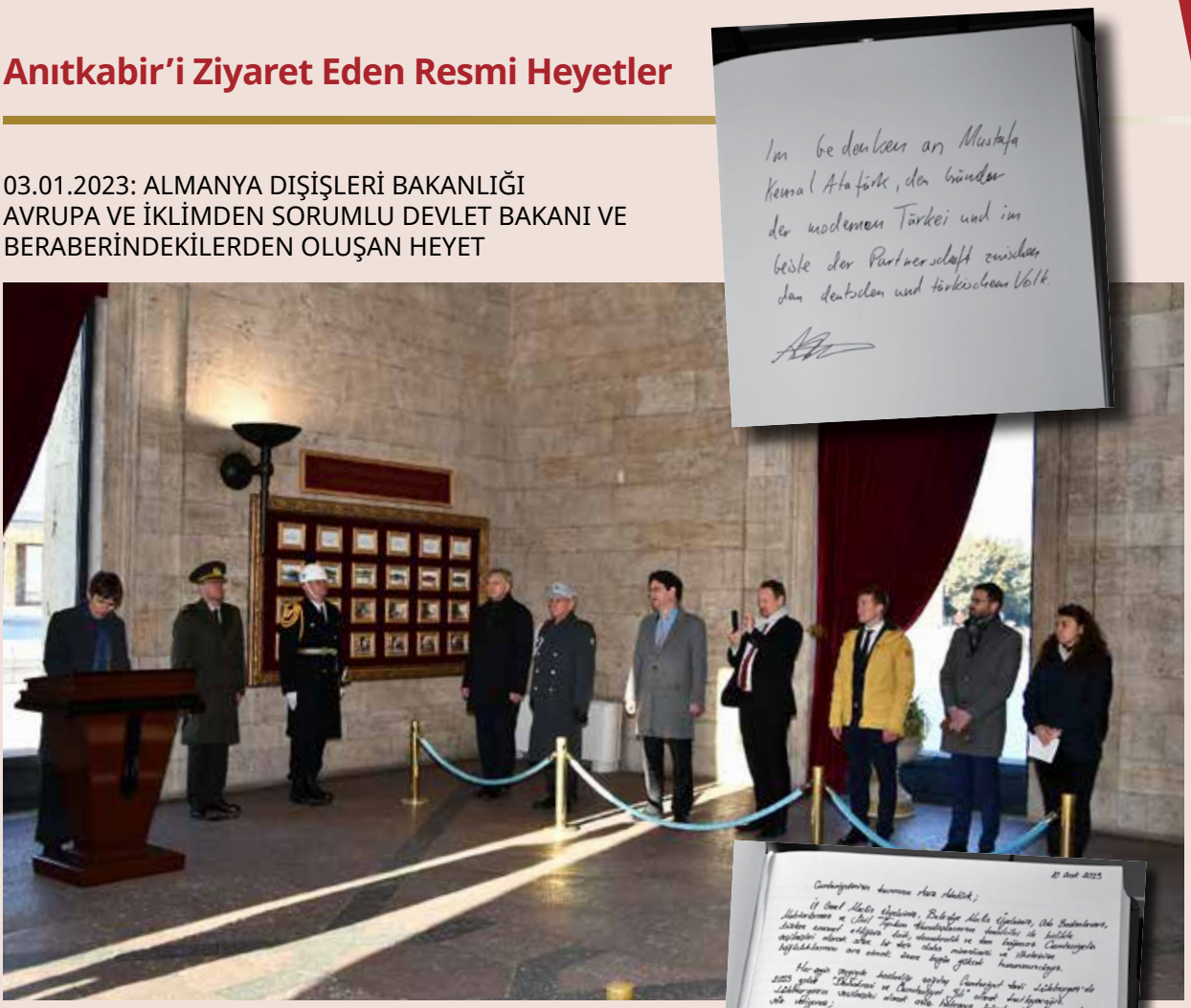

10.01.2023: LÜLEBURGAZ BELEDİYE BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

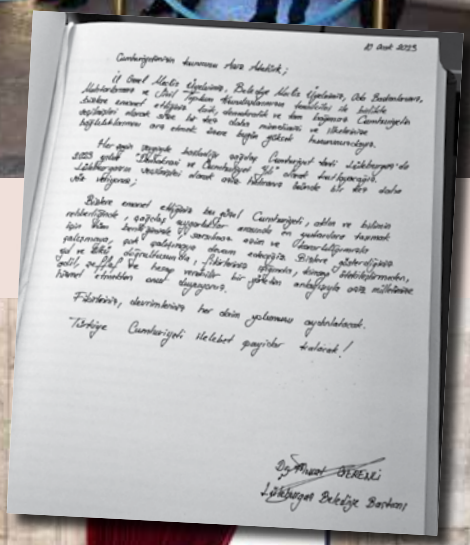

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

10.01.2023: PAKİSTAN KARA KUVVETLERİ KURMAY BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

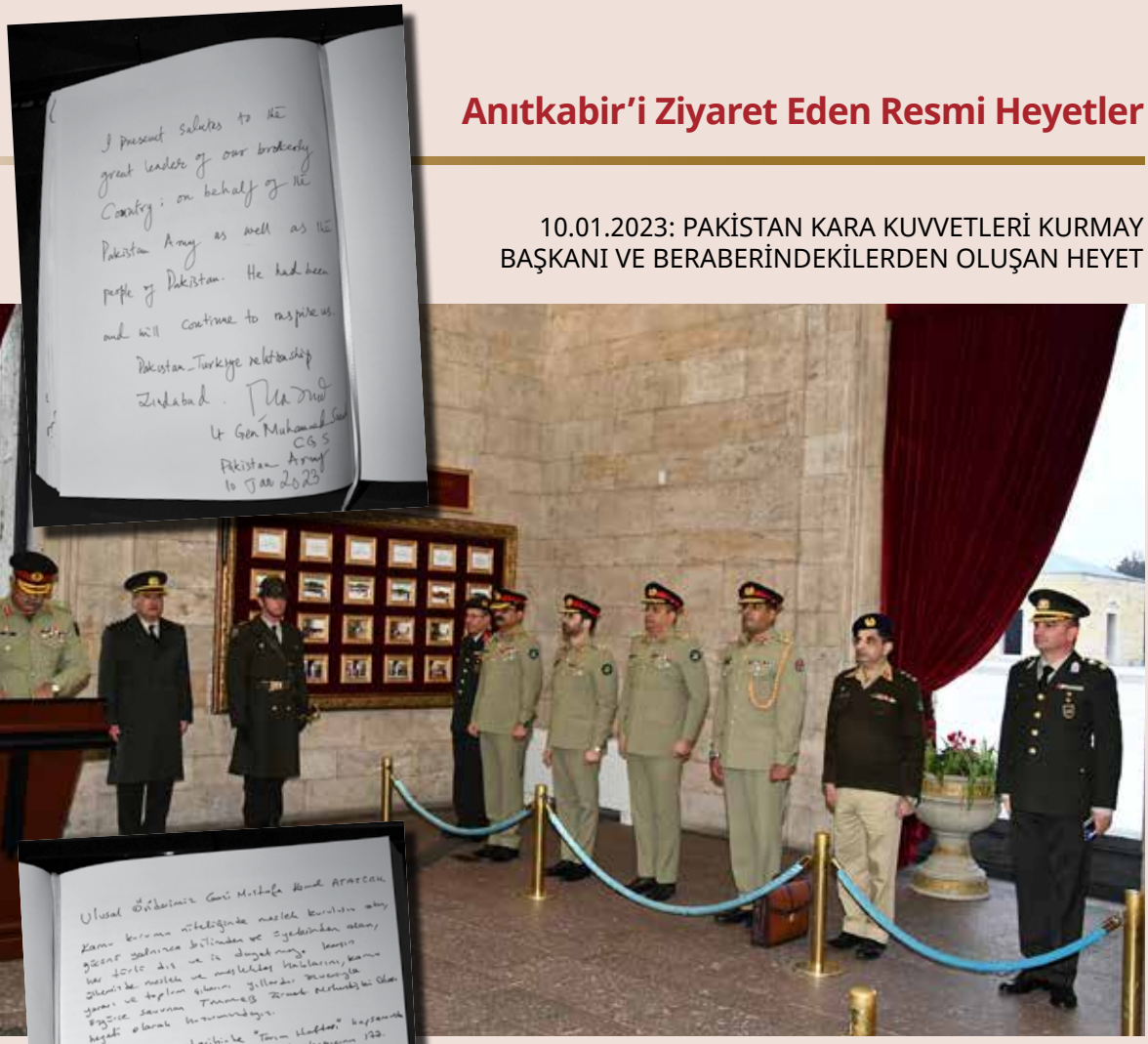

11.01.2023: ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

16.01.2023: BOSNA HERSEK DIŞİŞLERİ BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

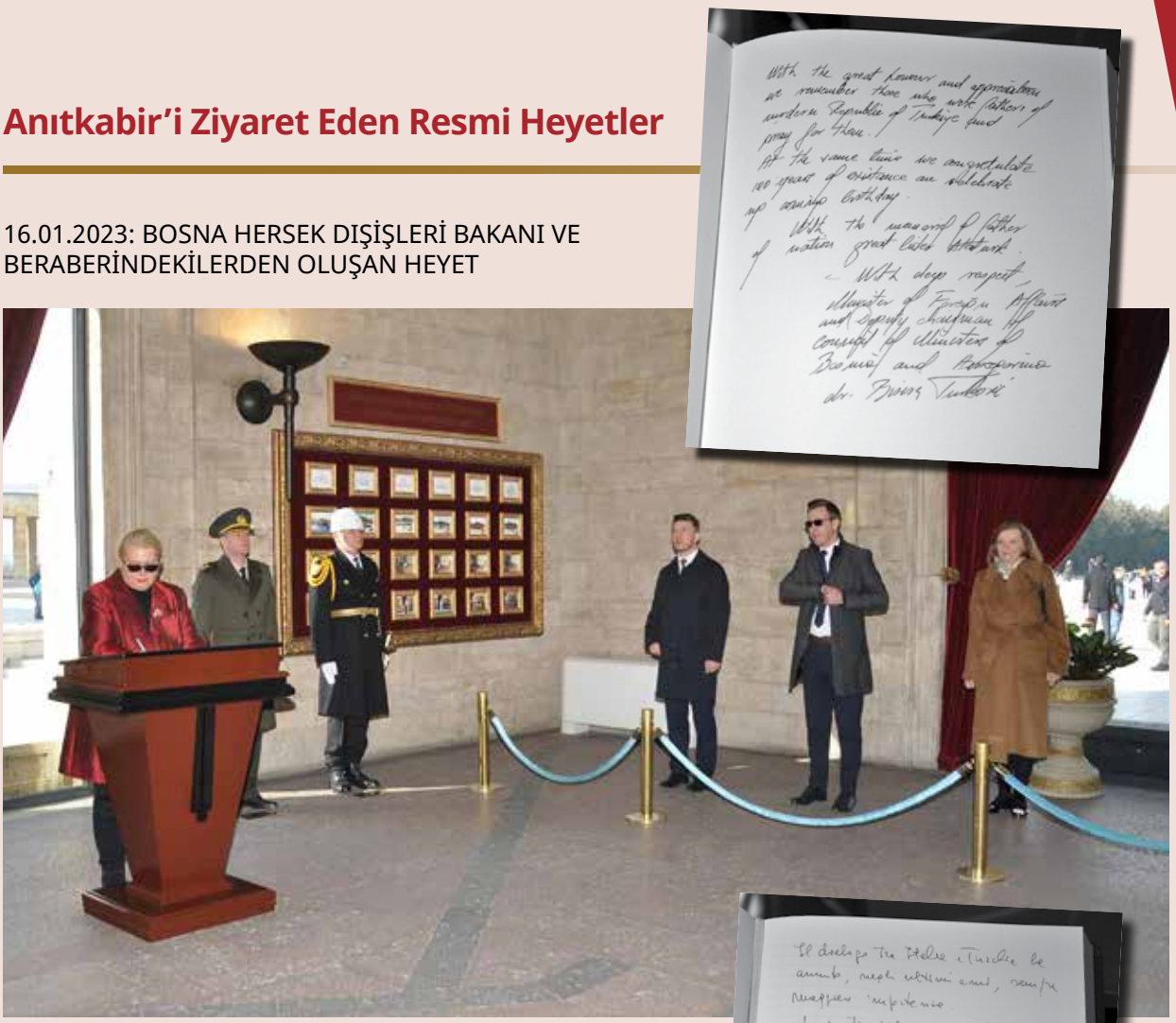

16.01.2023: İTALYA İÇİŞLERİ BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

18.01.2023: GÜRCİSTAN PARLAMENTOSU SAVUNMA VE GÜVENLİK KOMİTESİ HEYETİ

23.01.2023: ÜRDÜN GENELKURMAY BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

24.01.2023: KKTC CUMHURİYET MECLİSİ EKONOMİ, MALİYE, BÜTÇE VE PLAN KOMİTESİ BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

24 Ocak 2023

Ulu Önderimiz Mustafa Kemal Atatürk,

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ekonomi, Maliye, Bütçe ve Plan Komitesi Başkanı ve Üyeleri ile huzuruna çıkmak bizlere büyük bir onur ve gurur duyguysa.

İlke ve inkılaplarımıza ilk günden itibaren gönülden bağlı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Halkının temsilcileri olarak, Kıbrıs adasındaki Türk varlığını korumak ve Halkımıza müreffeh bir yaşam sunmak gayesiyle büyük gönüllülükle çalışmaya devam ediyor ve etmeye devam edeceğiz.

Geçmişte olduğu gibi bugün ve gelecekte de Anavatanımız Türkiye Cumhuriyeti ile el ele ve gönül gönüle yürüyerek zorlu mücadeleler sonunda kurduğumuz Devletimizi daha da yükseltmek için durmadan çalışacağımız; ilke ve inkılaplarımızdan asla ayrılmayacağımıza dair size huzurunuzda nasıl ve şeref ve şeref üzerine söz veririm.

Bir kez daha huzurunuzda saygı ve minnetle eğiliyoruz.

Rasime ERGÜL CANALTAY
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi
Ekonomi, Maliye, Bütçe ve Plan
Komitesi Başkanı

26.01.2023: AZERBEYCAN BAŞBAKAN YARDIMCISI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Türkiyə Cümhuriyyətinin qurucusu, Türk dünyasının böyük sərkərdəsi Qazi Mustafa Kemal Atatürkün məzarını ziyarət etməkdən böyük şərəf duyuruq.

"Azərbaycanın sevinci bizim sevincimiz, kədəri bizim kədərimizdir" deyən Mustafa Kemal Atatürk Azərbaycan xalqının qəlbində böyük iz buraxmışdır. Azərbaycanlılar onun əziz xatirəsini daim hədsiz rəğbət və sayğı ilə yad edəcəklər.

Türk dünyasının sözsüz sərkərdəsi olan Atatürkün ruhu qarşısında ehtiramımızı ifadə edir, onu hörmət və rəhmətlə anırıq.

Ş. Mustafayev

Şahin Mustafayev
Azərbaycan Respublikasının Baş nazirinin müavini
26 yanvar 2023-cü il

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

26.01.2023: MOLDOVA MECLİS BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

26.01.2023: SIRBİSTAN BAŞBAKAN BİRİNCİ YARDIMCISI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

27.01.2023: TAYLAND BAŞBAKAN YARDIMCISI, DIŞİŞLERİ BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

31.01.2023: KUŞADASI BELEDİYE BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

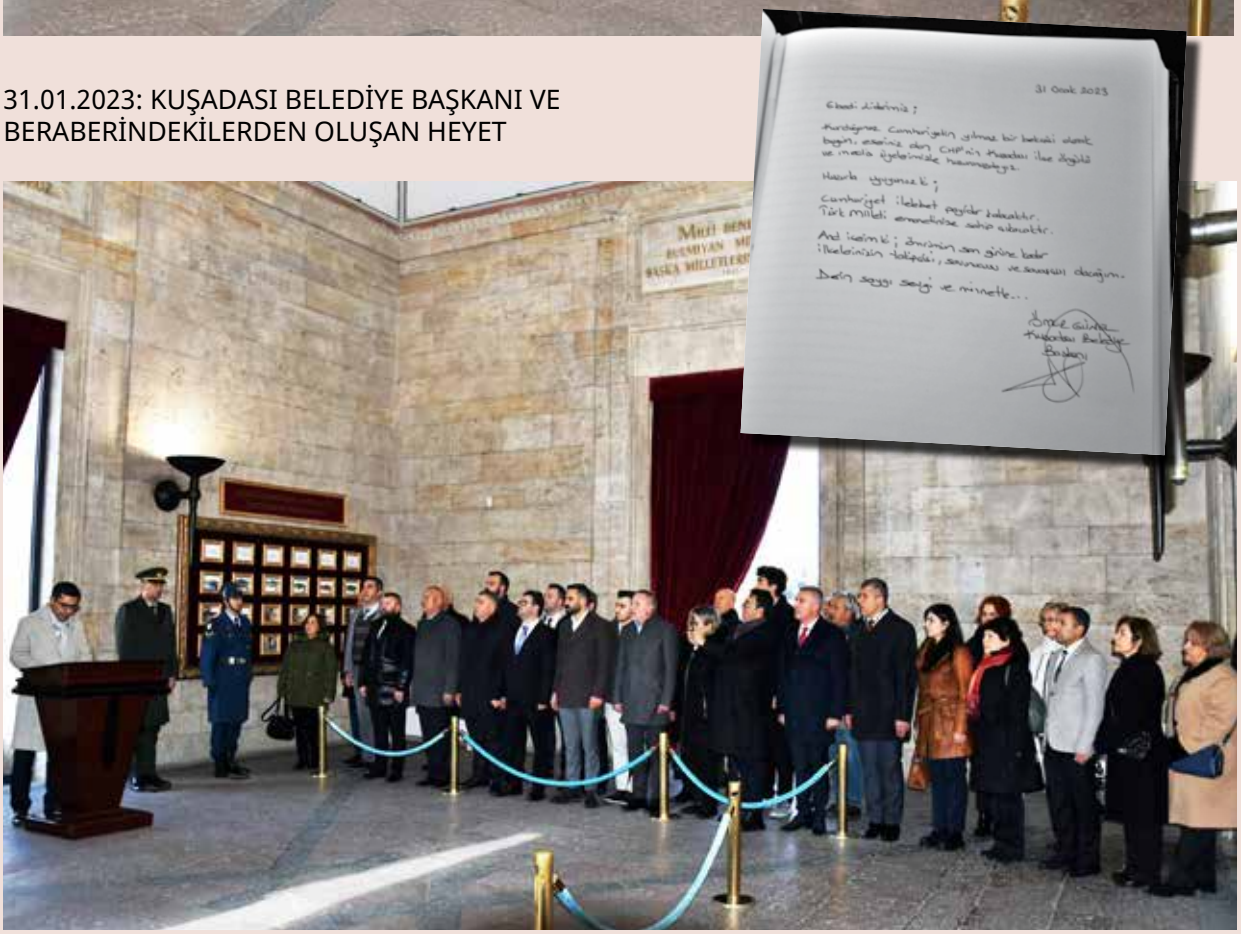

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

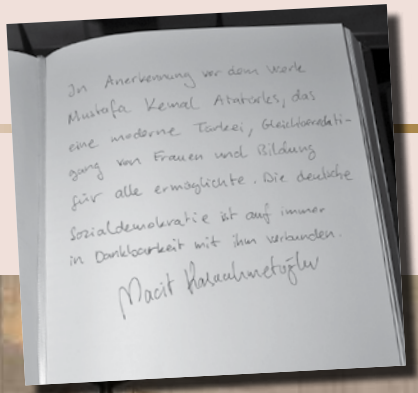
In Anerkennung vor dem Werk
Mustafa Kemal Atatürks, das
eine moderne Türkei, Gleichberechti-
gung von Frauen und Bildung
für alle ermöglichte. Die deutsche
Sozialdemokratie ist auf immer
in Dankbarkeit mit ihm verbunden.
Macit Karaahmetoğlu

01.02.2023: ALMANYA PARLAMENTOSUNU MİLLETVEKİLLERİNDEN OLUŞAN HEYET

1 Şubat 2023

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'e,

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İdari, Kamu ve Sağlık İdari Komitesi Başkanı ve İyileri olarak bu kürsüde yüksek hizmetimizde bulunmaktan büyük bir onur ve gurur duyuyoruz. Türk halkının menfaatlerine uygun ve ilerlemesi adınaşan; ülkesinin kaderini değiştiren ve tüm dünyada derin izler bırakan Yüce Şahsınıza en derin saygılarımızı sunarız.

Anıtkabirimiz Türkiye Cumhuriyeti'ne el ele ve gönül gönüle vermek hedef olarak belirlediğiniz "Muasır Medeniyet" düzeyine ulaşmak için elimizden gelen gayreti göstermeye; zorlu mücadeleler sonucu kurduğumuz Devletimizi daha da yükseltmek için durmadan çalışmayı, milletimiz ve şerefimiz üzerine söz veriyoruz. Bir kez daha gösteriyoruz ki, Cumhuriyet ve demokrasiyi son nefesimize kadar korumaya ant içeriz.

Türk halkına umut veren ondan ve müteakiben demokrasi ideali ve "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" sloganı tüm dünyadaki barış ideallerine ilham kaynağı olan Ulu Önderimiz; ilkelerimize ve onun dünya görüşünden hareketle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti halkı olarak, bir kez daha büyük hatranız önünde saygıyla eğiliyoruz.

Özdemir BURUNA
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi
İdari, Kamu ve Sağlık İdari Komitesi
Başkanı

01.02.2023: KKTC CUMHURİYET MECLİSİ İDARİ KAMU VE SAĞLIK KOMİTESİNDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

02.02.2023: AVRUPA MÜTTEFİK KUVVETLER YÜKSEK KOMUTAN YARDIMCISI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

02.02.2023: BULGARİSTAN CUMHURBAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

02.02.2023: PARLATİNO BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

02.02.2023: TÜRK ECZACILARI BİRLİĞİ BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

08.02.2023: PAKİSTAN SAVUNMA BAKANI MÜSTEŞARI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

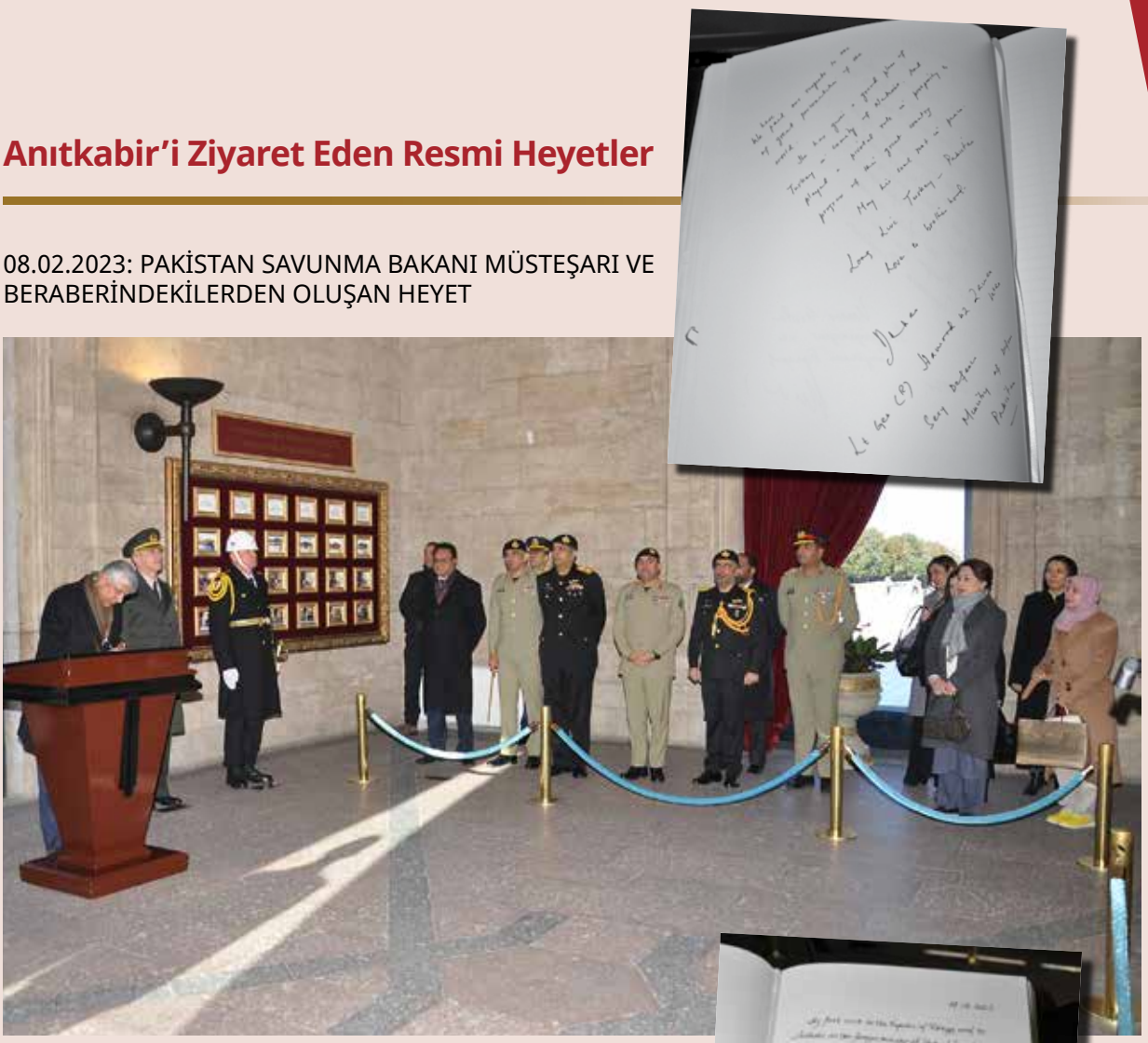

14.02.2023: İSRAİL DIŞİŞLERİ BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

16.02.2023: KOSTA RİKA DIŞİŞLERİ BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

17.02.2023: ÇALIŞKUŞLARI DERNEĞİ BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

18.02.2023: TÜRKİYE YARDIM SEVENLER DERNEĞİ
GENEL BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

21.02.2023: TURİST REHBERLERİ ODALARI BİRLİĞİ YÖNETİM
KURULU BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

24.02.2023: TRABZON İL VE İLÇELERİ YARDIMLAŞMA VAKFI BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

01.03.2023: OYAK YÖNETİM KURULU BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

02.03.2023: AZERBAYCAN CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI VE EKONOMİK KONULAR YENİLİKÇİ KALKINMA POLİTİKASI BAŞKANI BERABERİNDE OLUŞAN HEYET

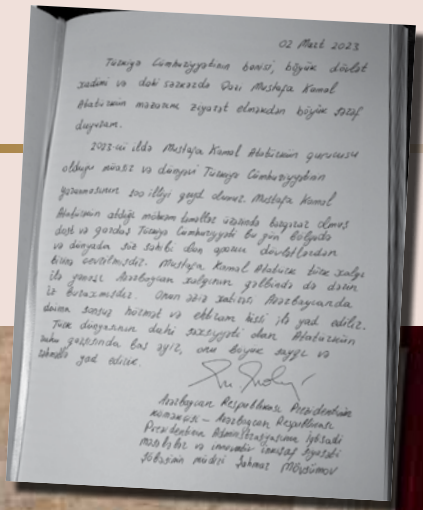

02 Mart 2023

Türkiyə Cümhuriyyətinin banisi, böyük dövlət xadimi və dahi sərkərdə Qazi Mustafa Kemal Atatürkün məzarını ziyarət etməkdən böyük şərəf duyuram.

2023-cü ildə Mustafa Kemal Atatürkün qurucusu olduğu müasir və dinamik Türkiyə Cümhuriyyətinin yaranmasının 100 illiyi qeyd olunur. Mustafa Kemal Atatürkün əlaqə mərkəzi olmuş müasir dost və qardaş Türkiyə Cümhuriyyəti bu gün Balqanda və dünyada sıx əlaqəli olan qonşu dövlətlərdən biridir əvəzsizdir. Mustafa Kemal Atatürk bizə xalqı ilə qürurla Azərbaycan xalqının qəlbində də daim ən böyükdür. Onun sözü xalqımız Azərbaycanda daima sonsuz hörmət və ehtiram hissi ilə yad edilir. Türk dünyasının dahi sərkərdəsi olan Atatürkün adı qarşısında baş əyir, onu böyük sayğı və təbriklə yad edirəm.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müavini – Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İqtisadi Məsələlər və innovativ inkişaf üzrəsi İqtisadi Şəbəkə idarəsi rəhbəri Sahil Babayev

02.03.2023: HIRVATİSTAN SAVUNMA BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

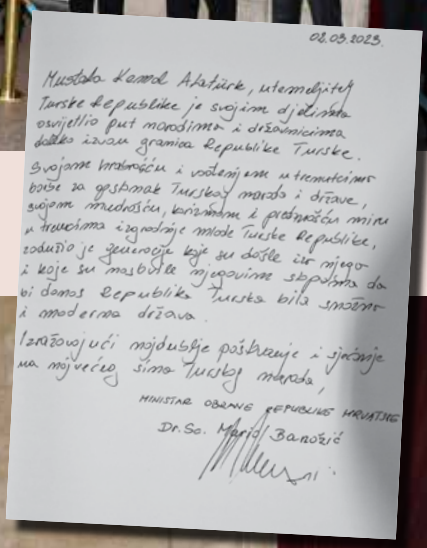

02.03.2023.

Mustafa Kemal Atatürk, utemeljitelj Turske Republike je svojim djelima otvorio put narodima i državnicima dalеko izvan granica Republike Turske.

Svojom hrabrošću i vođenjem u trenucima borbe za gospodar Turskog naroda i države, svojom mudrošću, karizmom i prožetošću mirom u trenucima izgradnje moderne Turske Republike, zadužio je generacije koje su došle iza njega i koje su nastojale njegovima slijediti da bi danas Republika Turska bila snažna i moderna država.

Izražavajući najdublje poštovanje i sjećanje na najvećeg sina Turskog naroda,

MINISTAR OBRANE REPUBLIKE HRVATSKE

Dr.Sc. Mario Banožić

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

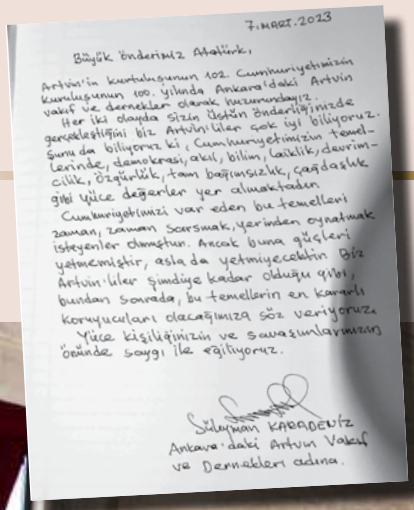

7.MART.2023

Büyük önderimiz Atatürk,

Artvin'in kurtuluşunun 102. Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. yılında Ankara'daki Artvin vakıf ve dernekleri olarak huzurundayız.

Her iki dayda sizin üstün önderliğinizde gerçekleştiğini biz Artvin'liler çok iyi biliyoruz. Şunu da biliyoruz ki, Cumhuriyetimizin temellerinde, demokrasi, akıl, bilim, laiklik, devrimcilik, özgürlük, tam bağımsızlık, çağdaşlık gibi yüce değerler yer almaktadır.

Cumhuriyetimizi var eden bu temelleri zaman, zaman sarsmak, yerinden oynatmak isteyenler olmuştur. Ancak buna güçleri yetmemiştir, asla da yetmiyecektir. Biz Artvin'liler şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonrada, bu temellerin en kararlı koruyucuları olacağımıza söz veriyoruz.

Yüce kişiliğinizin ve savaşımlarımızın önünde saygı ile eğiliyoruz.

Süleyman KARADENİZ
Ankara'daki Artvin Vakıf ve Dernekleri adına.

07.03.2023: ARTVİN KALKINMA VE EĞİTİM VAKFINDAN OLUŞAN HEYET

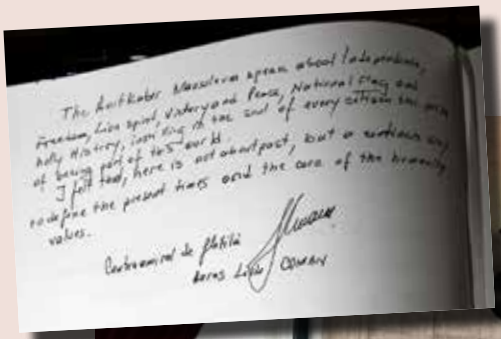

The Anitkabir Mausoleum again about Independence, Freedom, Liberty and Peace, National Flag and holy History, coming to the soul of every citizen who is proud of being part of the 5th world.
I felt sad, here is not about past, but a continuous way to define the present times and the core of the humanity values.

Cumhuriyet de Fikirlerimizi
Ferhat Lütfü OSMAN

07.03.2023 ROMANYA DENİZ KUVVETLERİNDEN OLUŞAN HEYETİ

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

08.03.2023: MİLLİ SAVUNMA BAKANI EŞİ BAŞKANLIĞINDA TSK'DA ÇALIŞAN EŞLERİ VE TSK'DA ÇALIŞAN KADIN PERSONELDEN OLUŞAN HEYET

Aziz Atatürk

8 Mart 2023

Millî Savunma Bakanlığı mensupları ve eşleri ile kadın asker-lerimiz adına 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde huzurunuzda bulunuyoruz.

Bu aydınlık gün vesilesiyle tarihimizin en büyük doğal afetlerinden biri olan ve milletçe acılar yaşadığımız Kahramanmaraş merkezli iki büyük depremde hayatını kaybeden tüm vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet, kederli ailelerine ve milletimize başsağlığı, yaralılarımıza da acil şifalar diliyorum.

Tarih boyunca maraz kaldığımız tüm sıkıntıları daima birlik ve beraberlik içerisinde aşmayı, başarılı, çağdaş milletimiz, biliyoruz ki, bu felaketi de bir ve beraber olarak aşacak ve geleceğe daha yomuda yürüyecektir.

Türk kadınları da bu süreçte depremzede yoldaşlarını sarmak için üstün bir gayret ve fedakârlıkla üzerine düşen tüm sorumluluklarını yerine getirmeye devam edecektir.

Türk kadınları olarak ülkemizi daima daha ileriye taşımanın gayretiyiz de olacağımızı bir kez daha ifade ediyor, aziz hatıranızı saygı ve minnetle yâd ediyoruz.

Ruhun şâd olsun

Yule Akar
Millî Savunma Bakanı Eşi

08.03.2023 İYİ PARTİ GENEL BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Aziz Atatürk

08 Mart 2023

Türk Milletini medeniyet yolundaki en büyük amacına olan Cumhuriyetimizin 100'ünü yolunda bir kez daha huzurlarınızdayız.

Biz, nice zor şartlarda ve inkârsızlıkla uğraşarak Cumhuriyetimizin bizlere sunduğu fırsat eşliğinde bu günlere gelen bir kuşağız.

Tarihin her döneminde olduğu gibi bugün de; yılmayan, yetinmeyen ve mücadeleden asla vazgeçmeyen Türk kadınlığıyız.

Cumhuriyetimizin bizim için ne kadar büyük bir şans olduğunu da biliyoruz.

Muhalif ve yıkıcıbalmızın yalnız savunucuları olan biz kadınlar daha, çocuk yaşta iştiğimiz anda ondokumuzla medeniyet yolundaki kutlu yürüyüşümüze devam ediyoruz.

Çünkü biliyoruz ki;
1924 yılında batılı ülkelerden bile önce kadınlara seçme ve seçilme hakkı verebilen bu cumhuriyet 2023 yılında bizinin hatırlayıp yıpranmaz!

Çünkü biliyoruz ki;
Kadınların omuzlarında yükselen bu memleket yeni asırda kadınsız, gemesiz olmaz!

Çünkü Türk kadını güçlü olursa Türkiye de güçlü olur!
Bu bilinç ve inançla bir kez daha şöyle diyoruz ki; Ülkemiz ve milletimiz için durmaksızın çalışacak evlatlarımızın yetiştiği ve yalnız bir mücadele verecek Cumhuriyetimizin yeni asrında kadınlarla birlikte tarih yazacağız!

Büyük Türk Milleti için verdiğimiz mücadeleyi; ve biz, Türk kadınları için açtığımız yolu bir kez daha şükranla anıyoruz. Aziz hatıranın önünde saygıyla eğiliyoruz.

Ruhunuz şâd olsun.

İYİ Parti Genel Başkanı

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

09.03.2023: ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖR YARDIMCISI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

09.03.2023: DEVA PARTİSİ GENEL BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

13.03.2023: KARA HARP OKULU KOMUTANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

13.03.2023: MOĞOLİSTAN DIŞİŞLERİ BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

13.03.2023: AZERBAYCAN BAROLAR BİRLİĞİ BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

17.03.2023: FİNLANDİYA CUMHURBAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

18.03.2023: ANKARA VALİSİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

20.03.2023: MALEZYA SAVUNMA BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Cumhuriyet'in İlanının 100. Yılında Atatürk ve Cumhuriyet

Prof. Dr. Oğuz Aytepe *

Halk egemenliğinin geçerli olduğu yönetim şeklinin adı Cumhuriyettir. Cumhuriyet kelimesi, Arapça olan cumhur kelime kökünden gelmektedir. Cumhur kelimesi halk yığınlarının, kalabalığın egemenliği anlamında kullanılmıştır. Cumhurî kelimesi ise, halka ait anlamında olup, Latince bir kelime olan respublica, halka ait olan şey manasıyla devleti işaret eder. Respublica, İngilizce›de republic, Fransızca'da republique şeklindedir. Yunanca'da Ta Kainonia kelime grubuyla, ortak şeyler anlamını içerir.

Cumhuriyette esas kural seçimdir. Cumhuriyet, en büyüğünden en küçüğüne kadar devlet hizmetlerinin hepsinde veraset usulünü kesin olarak reddeder, bu usul yerine seçim ve tayin usulünü koyar. Cumhuriyet devlet reisliğinde yalnız veraseti değil, kaydı hayat şartını da reddeder. İktidara seçimle gelmiş olsa bile devlet reisinin bütün ömrü boyunca devlet başkanlığı makamında kalması şartı, cumhuriyet rejiminin mantığı ile bağdaşamaz. Cumhuriyet dar ve geniş anlamda kullanılır. Geniş anlamda cumhuriyette, egemenlik topluluğun bütününe, millete aittir. Dar anlamda cumhuriyette ise sadece devlet başkanının doğrudan doğruya veya dolaylı olarak halk tarafından belirli bir süre için seçilmesi anlaşılır. Cumhuriyet bir devlet veya hükûmet şekli olarak da ifade edilebilir. 1921 Anayasamızın 29 Ekim 1923'te yapılan değişikliğinde, "cumhuriyet" bir hükûmet şekli olarak ifade edildiği hâlde, 1924 ve 1961 Anayasalarımızda, "cumhuriyet" bir devlet şekli olarak belirlenmiştir. Devlet şekli olarak cumhuriyette egemenlik dar veya geniş bir kitleye aittir ve devlet başkanı da bu kitle içinden seçilir. Egemenliğin sahibi kitle, muayyen bir sınıf ise bu tür cumhuriyetlere, "aristokratik cumhuriyet" veya başka bir deyimle "seçkinler cumhuriyeti" denilir. Kitle, egemenliğe sahip topluluk, halk dediğimiz geniş ve dar kapsamlı bir topluluk ise buna da demokratik cumhuriyet adı verilir. Modern anlamda cumhuriyet demokrasinin en gelişmiş şeklidir. Atatürk'e göre "Demokrasi prensibinin en asri ve mantıki tatbikini temin eden hükûmet şekli, cumhuriyettir."

Toplumların yönetilmeleri için gerekli olan kuralları saptama, buyruk, yasa çıkarma yetkisi demek olan egemenlik eski çağlardan başlayarak bütün toplumlarda Tanrısal bir kavram olarak algılanmıştır. Egemen yöneticiler Tanrı ya da Tanrı adına bu gücü kullanan üstün kişiler sayılmışlardır. Orta Asya Türk devletlerinde kağanların Tanrıdan kut almış olarak nitelendirilmeleri bu anlayışın sonuçlarıdır. Hristiyan dünyasında egemenliğin imparatora mı, yoksa Tanrının oğlu İsa'nın vekili olan papaya mı ait olduğu yüzyıllar süren tartışmalara ve papalar-imparatorlar savaşımına yol açmıştır. [1]

İslamiyet'te egemenliğin Tanrıya ait olduğu ve doğal olarak İslam devletlerinde egemenlik anlayışı bu doğrultuda belirlenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde egemenlik anlayışının buna uygun olması doğaldı. Sultanlar halife sanını kullandılar ve imparatorluk zayıflamaya başlayınca bu sana daha çok sarılmaya başladılar. Meşrutiyetin ilanıyla monarşiden parlamenter sisteme geçildiğinde bile Padişahlar Halife-i Ruy-i zemin Zıllu'lahi fi'l arz (Tanrının yeryüzündeki gölgesi) diye anılır olmuşlardı.

Yönetici-Yönetilenler ayırımının kökenleri eski Mezopotamya kültürüne dayanmakta olup bu ayrım "çoban-sürü" anlayışının doğmasına yol açmıştır. Zamanla egemenlik kavramının içeriğinin değişmesine karşın, kimi yöneticiler "çoban" olma özlemini üzerinden atamamıştır. [2]

Aydınlanma siyasal felsefesinin ilk yansımaları, ilk büyük meyvesini ABD'nin kuruluşu ile vermiş, Fransız devrimi ile de güçlenmiştir. Egemenliğin kaynağı Tanrısal Hukuk anlayışı yerini Doğal Hukuk'a bırakırken siyasal rejim sınıflamaları daha önem kazanmıştır. Bu sınıflamada "halkın egemenliğin kullanımına katılımı" oranının ana ölçüt olarak belirlenmesi "Ulusal Egemenlik" kavramını ön plana çıkarmıştır. Bu gelişmede de hükümetlerin ancak egemenliğin

* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarih, Enstitüsü Öğretim Görevlisi.

1 Şerafettin Turan. Türk Devrim Tarihi, Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1995, s.15.

2 1920'de İstanbul'un işgali sırasında Padişah Vahideddin Rauf (Orbay) Bey ile yaptığı bir konuşmada ; "Rauf Efendi bir millet var koyun sürüsü. Başına bir çoban lazım. O da benim." demiştir.

söz konusu olduğu yerde varolabileceğini savunan Fransız düşünürlerinin büyük payı vardır. Bunlar arasında Kanunların Ruhu (De l'esprit de loi) eseri ile Montesquieu, Toplum Sözleşmesi (Contrat Sociale) ile J. J. Rousseau zikredilebilir. [3]

Osmanlı Devletinde Yeni Osmanlılar-Jön Türkler Batı'daki düşünce akımlarını zararlı görüyordu. Üç tür hükümet sınıflaması Türk düşünce hayatına girmişti. Halk egemenliği olarak nitelenen cumhuriyet/demokrasi, Osmanlı Devleti için tehlikeli sayılırken, genelde Parlamenter sistem/Meşrutiyet rejimi yeğlenmiştir.

Batıda aydınlanmanın sağladığı olumlu sonuçları ve Fransız devriminin etkilerini çok iyi bilen Mustafa Kemal'in daha öğrenim yıllarından başlayarak Cumhuriyet terimini halk/ulus egemenliğine dayanan ve demokrasiyi de içeren bir kavram olarak algıladığı kuşkusuzdur. [4]

O'nun demokrasi anlayışı askeri okullarda belirmeye başlamıştır. Özellikle İstanbul Harp Okulu'nda ve Harp Akademisi'nde okuduğu kitaplar onu derinden etkilemiştir. Namık Kemal, Ziya Paşa, Şinasi gibi Yeni Osmanlı aydınları, J.J. Rousseau, Montesquieu, Baron Holbach, David Hume gibi aydınlanmacı düşünürler, Atatürk'ün "özgürlük", "ulusal egemenlik", "cumhuriyet" ve "laiklik" gibi kavramlarla tanışmasını sağlamıştır. Daha öğrencilik yıllarında teokratik monarşiye, padişahın baskıcı sistemine karşı hürriyet /demokrasi mücadelesi vermeye çalışmıştır.

Harp Okulu'nda arkadaşlarına Cuma geceleri yaptığı gizli konuşmalardan birinde; "... Millet zulüm ve istibdat altında mahvoluyor. Hürriyet olmayan memlekette ölüm ve çöküntü vardır. Her terakkinin (ilerlemenin) ve kurtuluşun anası hürriyettir. Tarih, bugün biz evlatlarına büyük vazifeler yüklüyor. Şimdilik gizli çalışmak ve teşkilatı yaymak zaruridir... Köhnemiş olan çürük idareyi yıkmak, milleti hakim kılmak, hülasa bütün vatanı kurtarmak için vazifeye davet ediyorum" çağrısı yapıyordu. [5]

Atatürk Harp Akademisi'nde arkadaşlarını bilinçlendirmek için çıkardığı gazete nedeniyle kovuşturmaya uğramış ve gazete çıkarması yasaklanmıştır. Bu okuldan mezun olduktan sonra 1905'te tayin olduğu Şam'da özgürlükçü arkadaşları ile birlikte Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurmuştur. Bu cemiyet daha sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katılınca Atatürk'te bu cemiyet içinde özgürlük mücadelelerini sürdürmüştür. İttihat ve Terakki'nin 1909 Kongresinde ordu ile siyasetin ayrılmasını önermiş, kabul edilmeyince İttihat ve Terakki'den ayrılmıştır.

Kurtuluş Savaşı'nın başlarında işgallere karşı kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri ve onların Türkiye'nin her yanında topladığı yerel kongreler ve işgalleri protesto etmek için düzenlenen mitingler, halkın doğrudan siyasal sürece katılımını sağlamıştır. Atatürk Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak için 19 Mayıs 1919'da Anadolu'ya geçer geçmez halkın katılımıyla başlayan bu direnişi "ulusal egemenlik" biçiminde formüle ederek cumhuriyetin alt yapısını hazırlamaya başlamış, cumhuriyeti açıkça telaffuz etmeden, cumhuriyeti millî egemenlik prensibine dayandırarak, gerçekleştirmeye çalışmıştır. [6]

Atatürk Anadolu'daki bütün adımlarında her şeyden önce ulusal egemenliğe dikkat etmiştir. 21-22 Haziran 1919 gecesi hazırladığı Amasya Genelgesi'nde, "ulusal egemenliğe" vurgu yapmış, "Milletin bağımsızlığını milletin azim ve kararı kurtaracaktır" kararı almıştır. Halkın temsilcileriyle Erzurum ve Sivas'ta kongreler düzenlemek istemiştir.

Atatürk, Erzurum Kongresi öncesi İstanbul Hükümeti'nin baskısı üzerine ordu müfettişliği ve askerlikten istifa ederek sine-i millete dönmüştür. Erzurum Kongresi öncesi, 7-8 Temmuz gecesi Mazhar Müfit Kansu'ya gelecekte yapacaklarını açıklarken, saklı kalmak kaydıyla "Zaferden sonra hükümet şekli cumhuriyet olacaktır diye yazdırmıştır. [7]

23 Temmuz 1919'da toplanan Erzurum Kongresi'nin yayımlanan beyannamesinde "Kuva-yı Milliyey-i amil ve irade-i milliyeyi hâkim kılmak esastır" denilerek açıkça "milli irade" (ulusal egemenlik) sözüne yer verilmiştir. Kongrede ayrıca Milli Meclis'in toplanması ve ulusu ilgilendiren işlerin bu Meclis'in kontrolü altında yapılması ifade edilmiştir.

3 Şerafettin Turan. Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünceler, Kitaplar, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2019, s.10-20.

4 Turan. Türk Devrim Tarihi, s.19.

5 Bkz, Sadi Borak. Atatürk, Gençlik ve Hürriyet, İstanbul, 1998, s.16.

6 Sinan Meydan. Akl-ı Kemal, Atatürk'ün Akıllı Projeleri, 2. Cilt, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2012, s.178.

7 Mazhar Müfit Kansu. Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber, C.I, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1997, s, 30-31.

4-11 Eylül 1919 tarihlerinde toplanan Sivas Kongresi'nde, Erzurum Kongresi'nde alınan kararlar onaylanarak "ulusal egemenliğe" vurgu yapılmış ve tüm ulusa mal edilmiştir. Ayrıca bir an önce Milli Meclis'in toplanması gereği belirtilmiştir. İtilaf Devletleri Sivas Kongresi toplandığında "Millicilerin bir Anadolu Cumhuriyeti" kurmaya giriştikleri kaygısına kapılmışlar dır.

Ulusal egemenliğe, cumhuriyete ve demokrasiye giden yolda 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan TBMM'nin çok önemli ve özel bir yeri vardır. Amasya görüşmelerinde Atatürk Bahriye Nazırı Salih Paşa ile yaptığı görüşmelerde Meclis-i Mebusan'ın toplanacağı yer konusunda anlaşamamışlardı. Salih Paşa'nın isteği kabul edilerek Meclis İstanbul'da açılmış ancak 16 Mart 1920'de İtilaf Devletleri tarafından işgal edilince, kaçan milletvekilleri Ankara'ya gelmişler ve yapılan seçimler sonucunda halkın her kesiminden temsilcilerin katıldığı Meclis Ankara'da 23 Nisan 1920'de kurulmuştur. TBMM'nin daha önceki meclislerden farkı, tarihimizde ilk kez egemenliği kayıtsız şartsız millete vermesidir. TBMM tarihimizde üzerine halife/padişahın gölgesinin düşmediği ilk meclistir. Her şeyden önce "Ya istiklal ya ölüm" diye yola çıkan bir milletin temsilcilerinden oluşmuş, gerçek anlamda bir bağımsızlık meclisidir.

Kurtuluş Savaşı işte bu halk meclisiyle birlikte yürütülerek kazanılmıştır. TBMM'nin 1920-1923 arasında ortaya koyduğu olgun demokratik tavır tüm dünyaya örnek olacak niteliktedir. [8]

Atatürk Kurtuluş Savaşı'nı örgütlerken ordudan önce meclisin gerekli olduğunu düşünerek hareket etmiştir. Savaşın en kritik döneminde, fırsattan istifade ederek, asla Meclis'in üstünde bir güç olmaya kalkmamıştır. Meclis'in isteğiyle başkomutanlık görevini üslenirken bile bu görev için istediği olağanüstü yetkileri üç ay gibi kısa bir süreyle sınırlandırılmasını istemiştir.

TBMM 18 Kasım 1920'de yayımladığı halkçılık beyannamesinde "Türkiye halkını ... irade ve hakimiyetinin sahibi kılmak" ifadesiyle çok güçlü bir şekilde "ulusal egemenliğe" dolayısıyla cumhuriyete vurgu yapmıştır"

Atatürk her fırsatta "vicdanındaki milli sır" ile cumhuriyete yönelik adımlar atmıştır. Milli hareketi halka anlatmak için Sivas'ta İrade-i Milliye, Ankara'da ise Hakimiyet-i Milliye adlı gazeteler kurmuştur. Her iki ad da "ulusal egemenlik" dolayısıyla cumhuriyet anlamına gelmektedir.

Kurtuluş Savaşı sırasında cumhuriyetin en somut tanımı 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun (ilk anayasanın) "egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" şeklindeki 1. Maddesidir. Anayasaya böyle bir maddenin konulması adlandırılmamış olsa da aslında cumhuriyetin ilan edildiğini gösterir. Ancak Atatürk, Kurtuluş Savaşı kazanılmadan cumhuriyeti ilan etmek istemediği için bu konuyu 1923 yılına kadar vicdanında "milli bir sır olarak" saklamıştır.

Anadolu'da yayılan ulusal egemenlik hareketi İstanbul Hükümeti'ni kuşkulandırmıştır. TBMM'de Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun kurulmasından sonra işin cumhuriyete doğru gittiğini anlayan gericiler padişahlık düzenini korumak için Muhafaza-i Mukaddesat adlı bir örgüt kurmuşlar ve muhalefete başlamışlardır. Kazım Karabekir bile Atatürk'ü cumhuriyete gitmekle suçlamıştır. [9] Bu nedenle Atatürk ve Müdafaa-i Hukuk Grubundakiler taktik gereği "cumhuriyet" sözünü kullanmamaya özen göstermişlerdir.

Atatürk demokrasi projesini planladığı gibi adım adım gerçekleştirmiştir. Cumhuriyeti ilan edebilmek için her şeyden önce bin yıldan fazla bir süredir devam eden bir kuruma saltanata/padişahlığa son vermesi gerekmiştir. Atatürk bunun için de en uygun zamanı beklemiştir.

Beklenen zaman, Lozan Konferansı arifesinde gelmiştir. İngilizlerin 28 Ekim 1922'de Lozan Konferansı'na İstanbul Hükümeti'ni de çağırmaları üzerine harekete geçen Atatürk, bunu engellemek için saltanatın kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. 1 Kasım 1922'de halifelik ile saltanat birbirinden ayrılmış, Atatürk'ün stratejisi gereği halifelik korunmuş, saltanat ise kaldırılmıştır.

Saltanatın kaldırılması kolay olmamış, Atatürk'ün en yakın silah arkadaşları bile büyük tepki duymuştur. Ancak mecliste saltanatın kaldırılması önergesi okunduğunda iki kişi sert muhalefet etmiştir.

Lozan barış antlaşmasının TBMM tarafından onaylanmasından sonra 6 Ekim 1923'de yabancı işgal kuvvetleri İstanbul'u boşalttı. İstanbul'un boşaltılması gündeme hükümet merkezi meselesini getirdi. İsmet Paşa Malatya milletvekili

8 Meydan. A.g.e, s.185.

9 Turan, Türk Devrim Tarihi, s.399.

olarak Ankara'nın başkent olması için 9 Ekim 1923'te on dört arkadaşı ile beraber önerge verdi. Önerge, 13 Ekim 1923'de Anayasaya konan ek bir madde ile kabul edildi ve Ankara devletin başkenti oldu. Böylece İstanbul'un devlet merkezi olacağı yolundaki çekişmeler son bulduğu gibi, cumhuriyettin ilanı için atılmış bir adım oldu.

Saltanatın kaldırılmasından sonra Atatürk cumhuriyetten söz etmeye başlamıştır. 23 Eylül 1923'te Neu Free Press muhabirine verdiği demeçte mevcut anayasanın aslında bir cumhuriyet rejimini öngördüğünü belirtmiştir.

Meclis Hükümeti sistemi artık işlemediğinden ve hükümet bunalımını çözemediğinden cumhuriyetin ilanı en doğru yol olmuştur. [10] Atatürk cumhuriyetin ilanı için en uygun zamanı beklemektedir. Bir anayasa sorununun ortaya çıkardığı bunalım Atatürk'e yeni adım atma fırsatı verdi. İkinci TBMM içindeki muhalefet günden güne güçleniyordu. Atatürk'e saldırmaya cesaret edemiyorlar, Vekiller Kurulu Başkanı Fethi (Okyar) Beyi hırpalıyorlardı. Sonuçta Fethi (Okyar) Bey görevden çekildi. Anayasaya göre bakanların teker teker seçilmesi gerekiyordu. Meclis içinde siyasal çatışma öyle bölünmelere yol açmıştı ki hiç kimse bakanlıklar için çoğunluğu sağlayamaz durumdaydı. Atatürk bu durumdan ustalıkla yararlandı. Bunalım sürerken, arkadaşları ile yaptığı görüşmeden sonra cumhuriyetin ilan edilmesine karar verdi. Böylece bunalım giderilecekti. Çünkü cumhuriyet ilan edilince bir cumhurbaşkanı seçilecekti. Düşünülen sisteme göre cumhurbaşkanı meclis içinden birisini başbakan atayacak o da milletvekillerinden seçeceği bakanlar ile kabineyi kuracaktı. Bu kabine cumhurbaşkanı tarafından onanınca hükümet kurulmuş olacaktı. Güven oyu almak için geçecek zaman içinde hükümetin gerekli çoğunluğu sağlamak için yolunda gerekli girişimlerde bulunmak imkanı vardı. Böylece hem güçlü bir hükümet kurma olanağı doğuyor, bunalım sona eriyor, hem de devlet biçimi üzerindeki sonu gelmez tartışmalar bitmiş oluyordu. Bu konuda hazırlanan Anayasa değişikliği derhal Parti Grubu'ndan geçirildi. TBMM'de önemli tartışmalar oldu. Pek çok milletvekili bunalımdan kurtulmanın tek yolunun cumhuriyetin ilanında olduğunda birleştiler. Buna karşı çıkmak isteyenler de Atatürk'ün kesin kararını bildikleri için seslerini yükseltemediler. Böylece 29 Ekim 1923 günü saat 20.30'da yeni Türk devletinin cumhuriyet olduğuna karar verildi. Atatürk oybirliği ile Cumhurbaşkanı seçildi. [11] Cumhuriyetin ilanı aynı gece yurdun her yerine bildirildi. Her yanda yüzbir kez top atılarak, bu önemli gün kutlandı. [12] Atatürk İsmet Paşayı başbakanlıkla görevlendirdi. Böylece Türk tarihinde yeni bir dönem açılmış oluyordu.

Atatürk cumhuriyeti ilan ederken kafasının bir köşesinde Türk-İslam tarihinin uzak zamanlarında Dört Halife Devri'ndeki meşveret/cumhuriyet tecrübesi, diğer köşesinde ise, Türk tarihinin yakın zamanlarda Anadolu ve civarındaki üç cumhuriyet tecrübesi vardır. Bunlardan ilki II. Balkan Savaşı'ndan sonra kurulan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti; İkincisi Kurtuluş Savaşı'nın hemen başlarında kurulan Güneybatı Kafkas Cumhuriyeti, üçüncüsü de I. Dünya Savaşı sonrası kurulan Azerbaycan Cumhuriyeti Devleti'dir. Atatürk cumhuriyeti ilan ederken 1290-1354 yılları arasında yaşamış olan Ankara Ahi Cumhuriyeti'nden de etkilenmiştir. [13]

Emperyalizmi ve yerli işbirlikçilerini bozguna uğratan Atatürk, asıl büyük darbeyi 1923'te cumhuriyeti ilan ederek vurmuştur. Avrupa'da meclislerin kapatıldığı 1920'lerde Türkiye'de hem de bir ölüm kalım savaşının tam ortasında, bir meclis açılmıştır. Türkiye, I ve II. Dünya Savaşı arasında meclisini kapamayan – daha doğrusu silah zoruyla kapatılan meclislerin yerine yeni bir halk meclisi açan- dünyadaki 10 ülkeden biridir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde insanlar kulluktan kurtarılıp din, mezhep, ırk ve cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin özgür birey yapılmıştır. Böylece güdümlü kulların oluşturduğu bir ümmetten, özgür bireylerin oluşturduğu bir ulus yaratılmıştır.

1923'te ilan edilen o cumhuriyet, bütün iç ve dış saldırılara rağmen, dünya tarihindeki tek kesintisiz cumhuriyet olarak 100 yıldır hâlâ dimdik ayaktadır.

İşte Atatürk mucizesi budur.

10 Hamza Eroğlu. Türk İnkılap Tarihi, Ankara, 1990, s,212.

11 Ahmet Mumcu. Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişmesi, Sevinç Matbaası, Ankara, s.122.

12 Gazi Mustafa Kemal, Hatıralarla Karşılaştırmalı Nutuk, İstanbul, 2020, s.1182.

13 Sinan Meydan, Akl-ı Kemal, Atatürk'ün Akıllı Projeleri, 1. Cilt, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2012, s.138,143.

MUSTAFA KEMAL'İN HAYATI'NDA NAMIK KEMAL'Lİ YILLAR

Dr. Ali GÜLER*

İlk Tanışma: Manastır Askeri Lisesi

Kendi anlatımlarından genç Mustafa Kemal'in dönemin "vatan ve hürriyet" şairi Namık Kemal'in (21 Aralık 1840, Tekirdağ - 2 Aralık 1888, Sakız Adası)[1] şiirleri öncelikli olmak üzere eserleri ile tanışmasında Manastır Askeri Lisesi'nden arkadaşı Ömer Naci'nin etkili olduğu görülmektedir. Askeri lisede, Namık Kemal'i tanımak, duymak, onun gizlice elden ele dolaşan vatan şiirlerini bulmak, okumak işini Hatip Ömer Naci sağlamıştır.

Ömer Naci, edebiyata meraklı, heyecanlı şiirler yazan, söyleyen ve Namık Kemal'e hayran olan birisidir. Bir gün Mustafa Kemal'den okumak için kitaplarını ister. Fakat kendisine hep ders kitaplarını uzatması üzerine, beğenmez. Bu durum Mustafa Kemal'in gücüne gider. Mustafa Kemal anlatıyor:

"(Selanik) Askeri Rüştiyesi'ni bitirdiğim zaman merakım epeyce ileri gitmişti. Manastır Askeri Lisesi'nde matematik pek kolay geldi. Bununla meşgul olmaya devam ettim. Fakat Fransızcadan geri idim. Öğretmen benimle çok meşgul olmuyor, acı ihtarlarda bulunuyordu. Bu ihtarlar benim pek gücüme gitti, ilk sıla (memleket izni) zamanında çare aradım. İki, üç ay gizlice Frerler Mektebi'nin özel sınıfına devam ettim. Böylece okul derslerine göre fazla derecede Fransızca öğrendim.

O zamana kadar edebiyatla çok temasım (ilgim) yoktu. Merhum Ömer Naci, Bursa (Askeri) Lisesi'nden kovulmuş, bizim sınıfa gelmişti. Daha o zaman şairdi. Benden okuyacak kitap istedi. Bütün kitaplarımı gösterdim. Hiçbirini beğenmedi. Bir arkadaşın kitaplarımdan hiçbirini beğenmemesi gücüme gitti. Şiir ve edebiyat diye bir şey olduğuna o zaman muttali (haberdar) oldum. Ona çalışmaya başladım. Şiir bana cazip göründü. Fakat Kitabet (yazı, edebiyat) Hocası diye yeni gelen bir kişi, beni şiirle iştigalden (uğraşmaktan) men etti:

'Bu tarz-ı iştigal (bu tür çalışma) seni askerlikten uzaklaştırır' dedi. Bununla birlikte güzel yazmak hevesi bende baki kaldı..."[2]

Mustafa Kemal'in kitaplarını beğenmeyen Şair Ömer Naci, "Bunlar ders kitabı... O halde ben sana vereyim..." diyerek çeşitli şiirler ve tiyatro eserleri getirir. Mustafa Kemal, bunları karıştırırken sayfaları arasına serpiştirilmiş kâğıtlar gözüne ilişir. Kâğıtlarda el yazısı ile yazılmış ve Namık Kemal imzalı şu mısralar dikkatini çeker:

"Vücudun kim hamîr-i mâyesi hâk-i vatandandır

Ne gam râh-ı vatanda hâk olursa cevr ü mihnetten."

(Vücudun mayasının hamuru, vatan toprağındandır / Onun için, vatan yolunda eziyet ve sıkıntılılarla toprak olursa, bunda üzülecek ne var?)

"Hakîr olduysa millet şânına noksan gelir sanma

Yere düşmekle cevher sakıt olmaz kadr ü kıymetten."

(Millet hakaret gördüyse, aşağılandı ise şanına, şerefine noksan gelir, değerini kaybeder sanma / çünkü cevher yere düşmekle, kıymetinden bir şey kaybetmez.)

"Muîni zalimin dünyada erbâb-ı denâ'attir

Köpektir zevk alan sayyâd-ı bî-insâfa hizmetten."

---

* Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dr. Öğretim Görevlisi

1 Mezarı Çanakkale Bolayır'dadır.

2 Mustafa Kemal bu anılarını 1922 yılında Gazeteci Ahmet Emin Yalman'a anlatmıştır: Vakit Gazetesi, 10 Ocak 1922. Ayrıca bakınız: Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C: III. (1918-1937), (Açıklamalı Dizin İle), 5. Baskı, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, s. 41.

(Dünyada zalimin, kötü kişinin yardımcısı alçak, aşağılık kimselerdir / çünkü insafsız avcıya hizmetten zevk alan köpektir.)

Özellikle şu beyitlerin kendisini çok etkilediğini, daha sonra zaman zaman dile getirecektir:

"Felek her türlü esbâb-ı cefasın toplasın gelsin,

Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten."

(Felek, talih, kader her türlü cefa sebeplerini, araçlarını, eziyet ve sıkıntıları toplasın gelsin / millet yolundaki kararımdan, gayretlerimden, mücadelemden dönersem kahpeyim!)

"Vatanın bağrına düşman dayadı hançerini,

Yoğ-imiş kurtaracak bahtı kara mâderini."

(Düşman vatanın bağrına hançerini dayadı / ama kara talihli bir ana olan bu vatanı kurtaracak kimse yok imiş...)

"Merkez-i hâke atsalar da bizi,

Kürre-i arzı patlatır çıkarız!"

(Bizi arzın merkezine, yerin dibine de atsalar / gene de –vatana ve millete hizmet yolunda- dünyayı patlatır, çıkarız!)[3]

Harp Okulu ve Harp Akademisi'nde Namık Kemal'i Okumak ve Düşüncelerini Yaymak

Manastır Askeri Lisesi'nde Mustafa Kemal'in Ömer Naci'den etkilenerek aldığı Namık Kemal aşısının Harp Okulu ve Harp Akademisi yıllarında da devam ettiği görülmektedir. Artık Namık Kemal'in şiirlerini sadece kendileri okumuyor, çıkardıkları gazete ile alt ve üst sınıftaki öğrencilere de yayıyorlardı. Mustafa Kemal Anlatıyor:

"Harbiye senelerinde siyaset fikirleri baş gösterdi. Vaziyet hakkında henüz etkili bir bakış açısı oluşturamıyorduk. Sultan Hamit devri idi. Namık Kemal Bey'in kitaplarını okuyorduk. Takibat (izleme) sıkı idi. Çoğunlukla ancak koğuşta, yattıktan sonra okumak imkanını buluyorduk. Bu gibi vatanperverane eserleri okuyanlara karşı takibat yapılması, işlerin içinde bir berbatlık bulunduğunu gösteriyordu. Fakat bunun mahiyeti (içyüzü) gözlerimiz önünde tamamıyla tebellür etmiyordu (canlanmıyordu, belirmiyordu).

Kurmay sınıflarına geçtik. Mutat (her zamanki, programdaki) derslere çok iyi çalışıyordum. Bunların dışında olarak bende ve bazı arkadaşlarda yeni fikirler ortaya çıktı. Memleketin yönetiminde ve siyasetinde fenalıklar (olumsuzluklar) olduğunu keşfetmeye başladık.

Binlerce kişiden ibaret olan Harbiye öğrencilerine bu keşfimizi anlatmak hevesine düştük. Okul öğrencileri arasında okunmak üzere okulda el yazısı ile gazete oluşturduk.

Sınıf içinde ufak teşkilatımız vardı. Ben idare heyetine dahildim. Gazetenin yazılarını çoğunlukla ben yazıyordum.

O zaman (Askeri) Okullar Müfettişi İsmail Paşa vardı. Bu hareketlerimizi keşfetmiş (öğrenmiş), takip ettiriyormuş. Okulun Müdürü (Komutanı) Rıza Paşa isminde bir kişiydi. Bu kişi, Padişah nezdinde İsmail Paşa tarafından tahtie edilmiş (birini hatalı bulma, hata yükleme, yanlışını çıkarma):

'Okulda böyle öğrenciler var. Ya farkında olmuyor, ya müsamaha ediyor' denilmiş. Rıza Paşa, konumunu korumak için inkâr etmiş.

Bir gün gazetenin icap eden yazılarından birini yazmakla uğraşıyorduk. Baytar (Veteriner) Dershanelerinden birine girmiş, kapıyı kapatmıştık. Kapı arkasında birkaç nöbetçi duruyordu. Rıza Paşa'ya haber vermişler. Sınıfı bastı. Yazılar masa üzerinde ve ön tarafta duruyordu. Görmemezliğe geldi. Ancak dersten başka şeylerle uğraşmak vesilesiyle tutuklanmamızı emretti. Çıkarken:

'Yalnız izinsizle yetinilebilir' dedi. Sonra, 'hiçbir ceza uygulanmasına gerek olmadığını' söylemiş. Böyle hareket etmesinde, kendi-

3 Ö. Göçgün, "Atatürk ve Namık Kemal", Doğumunun Yüzellinci Yılında Namık Kemal, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993, s. 25-26.

sine atfedilen kusuru meydana çıkarmamak gayretinin etkisi olmakla birlikte iyi niyeti de inkâr edilemezdi.

Erkân-ı Harbiye (Harp Akademisi) sınıflarının sonuna kadar bu işlere devam ettik..."[4]

Harp Akademisi'nden sınıf arkadaşı Asım Gündüz, her Cuma akşamı bir sınıfta toplandıklarını, Mustafa Kemal'in kürsüden arkadaşlarına okuduğu ve düşündüğü şeyleri anlattığını söyler. Bir konuşmasında Mustafa Kemal şunları söylemiştir:

"Bulgar, Sırp ve Yunanlıların milli şairleri var. Bütün milletlerin böylesine çırpınan, milletini uyandırmak isteyen milli şairleri, aydınları var.... Nerede bizim şairlerimiz? Bizim bir Namık Kemalimiz var.

O, Türk milletinin yüzyıllardan beri beklediği sesi verdi. Fakat ne şiirlerini okuyabiliyor, ne konuşmalarını duyabiliyoruz. Bu milletin tarihinin bir yönünü belirten Vatan Yahut Silistre piyesini bile temsil ettirmediler."[5]

Harp Okulu ve Harp Akademisi'nden arkadaşı Ali Fuat Cebesoy da konuyla ilgili şunları anlatıyor:

"(...) Büyük vatan şairi Namık Kemal'i, okul idaresinin aldığı bütün önlemlere rağmen yatakhanede gizli gizli okuduğumuzu nasıl unutabilirim? Mustafa Kemal'in bir gece vakti yanıma gelerek, Kemal'in 'Vatan Kasidesi'ni teksirle çoğaltılmış bir kopyasını:

'Fuat kardeşim, bunu ezberleyelim.'

Diye bana verirken yavaş bir sesle, fakat büyük bir heyecanla okuduğu;

'Felek, her türlü esbab-ı cefasın toplasın, gelsin

Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten.'

Dizelerini nasıl unutabilirim?

Söz Namık Kemal'den açılmışken, küçük bir anımı da burada anlatmak isterim. Bir gün beş arkadaş, yenilgiyle sonuçlanan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı konuşuyorduk. Mustafa Kemal birden üzüntüyle Namık Kemal'in:

'Vatanın bağrına düşman dayamış hançerini,

Yokmuş kurtaracak bahtı kara maderini.'

Dizelerini okumuştu."[6]

Genç Subaylık Yılları

Mustafa Kemal ve arkadaşlarındaki Namık Kemal sevgisi ve etkisinin ilk subaylık yıllarında da canlı bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Arkadaşı Ali Fuat Cebesoy, 1907 yılında Namık Kemal konusunda Atatürk'le beraber yaşadıkları bir hatırasında da Manastır'da seyrettikleri "Vatan Yahut Silistre" Piyesi'nden bahsediyor:

4 Vakit Gazetesi, 10 Ocak 1922. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C: III. (1918-1937), (Açıklamalı Dizin İle), s. 42.

5 A. Gündüz, Hatıralarım, Yayına Hazırlayan: İ. Ilgar, İstanbul, 1973, s. 15-16.

6 A. F. Cebesoy, Sınıf Arkadaşım Atatürk (Okul ve Genç Subaylık Hatıraları), İstanbul, 1981, s. 30 vd. Ö. Göçgün, "Atatürk ve Namık Kemal", s. 27.

"Manastır'a döndük. Şehrin girişine geldiğimiz zaman, orada bulunan bir mesirede vakit geç olmasına rağmen, Harp Okulu öğrencilerinin açık havada büyük vatan şairi Namık Kemal'in 'Vatan Yahut Silistre' adlı eserini oynadıklarını gördük. Atlarımızdan inerek, oyunu büyük bir heyecanla seyrettik. Öğrenci efendilerden birisinin temsilin son sahnesinde;

Yâre (Yara), nişandır tenine erlerin
Mevt (Ölüm) ise son rütbesidir askerin
Altı da bir, üstü de birdir yerin
Arş yiğitler vatan imdadına!...

Mısralarını okurken, yanımdaki subaylar gözyaşlarını tutamamışlardı. Benim de gözlerim yaşarmıştı. Harp Okulu'ndaki öğrencilik hayatımız gözümün önünde canlanmıştı. Sınıf arkadaşım Mustafa Kemal ile beraber bu şiirleri o zaman okumuş, ezberlemiştik. Fakat böyle bir heyecanla haykıramamıştık."[7]

Birinci Dünya Savaşı Yılları

Mustafa Kemal, Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi'nde Anafartalar Grup Komutanlığı görevinden sonra 2. Ordu'ya bağlı ve merkezi Edirne'de bulunan 16. Kolordu Komutanlığı'na atanmıştır. Kolordu'nun Doğu'ya nakledilmesi üzerine Diyarbakır'a giden Mustafa Kemal Paşa burada iken Tuğgeneral (Mirliva) rütbesini almış, 2. Ordu Komutanlığı'na önce vekâleten, sonra da asaleten atanmıştır. Burada önemli hizmetler yapan Mustafa Kemal Paşa daha sonra Halep'te oluşturulması kararlaştırılan 7. Ordu Komutanlığı'na atanmıştır. Böylece Mart 1916'da başlayan ve yaklaşık bir buçuk yıl süren Diyarbakır merkezli görevi, Suriye, Halep, Filistin mıntıkalarına kaymış ve Mütareke öncesi Adana'da Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı ile son bulmuş olacaktır.[8]

Mustafa Kemal'in bu görevleri sırasında not defterine yazdığı notlardan okuduğu kitaplar hakkında ayrıntılı bilgi edinebiliyoruz. Notlarından Namık Kemal'in kitaplarını görev yaptığı cephelere götürdüğü ve bu eserlerin cephede bile "başucu kitapları" olduğu anlaşılmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı'nda 16. Kolordu Komutanı olarak Silvan-Bitlis yöresinde bulunurken 7 Kasım-25 Aralık 1916 günlerini içeren 49 günlük sürede şu 7 kitabı okumuştur:

1. Namık Kemal, Tarih-i Osmani, İstanbul, 1316 / 1900.

2. Namık Kemal, Makalât-ı Siyasiyye ve Edebiyye, İstanbul, 1327 / 1911.

3. Mehmet Emin Yurdakul, Türkçe Şiirler, İstanbul, 1316 / 1900.(İlk yayını 1898)

4. Tevfik Fikret, Rübab-ı Şikeste, İstanbul, 1316 / 1900.

7 A. F. Cebesoy, a. g. e., s. 124-125. Ö. Göçgün, "Atatürk ve Namık Kemal", s. 28.

8 Mustafa Kemal'in Birinci Dünya Savaşı içerisindeki bu görevleri hakkında bakınız: A. Güler, Dahi Atatürk (Şam'dan İstanbul'a), Halk Kitabevi, İstanbul, 2021, s. 69 vd.

5. Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi, Allah'ı İnkâr Mümkün müdür? İstanbul, 1327 / (1911).

6. Georges Forsengrive, Mebadi-i Felsefeden Birinci Kitap: İlmünnefs, Çeviren: Ahmet Naim, İstanbul, 1331 / 1915.

7. Alphonse Daudet, Sopho, Moeurs Parisienne.[9]

Bu kitaplardan ikisinin Namık Kemal'e ait olduğu görülmektedir. "Tarih-i Osmani" ve daha önce Hürriyet ve İbret gazetelerinde yayımlanmış olan makalelerinden oluşan "Makalât-ı Siyasiyye ve Edebiyye". Bu kitapta toplanan makaleler içerisinde özellikle "Vatan, Şark Meselesi (Doğu Sorunu), Hürriyet-i Efkâr (Düşünce Özgürlüğü)" ve "Fransız Devrimi" ile onunla ortaya çıkan kurumlar hakkında bilgiler içeren "Usul-i Meşveret Hakkında Mektuplar" başlıklı yazı dizisinin Mustafa Kemal'in ilgisini çektiği anlaşılmaktadır. O'nun bu kitapların hiçbirini o dönemde Doğu Anadolu şehirlerinden temin etmesine imkân olmadığına göre onları beraberinde taşıdığı anlaşılmaktadır. Söz konusu 1.5 ay içinde okuduğu kitapların sayısı da O'nun okuma alışkanlığını her şart ve ortamda nasıl sürdürdüğünü kanıtlamaktadır.[10]

Milli Mücadele Yılları

Mustafa Kemal, üzerindeki Namık Kemal etkisini Milli Mücadele yıllarında da çeşitli vesilelerle ortaya koymuştur. Vatan ve Hürriyet şairimiz Namık Kemal, kendi yolunda bir vatansever ve hürriyet mücadelecisinin yetişmesini sağlamış ve Türk milleti için;

"Vatanın bağrına düşman dayamış hançerini,

Yok imiş kurtaracak bahtı kara maderini."

Diye başlayan büyük vatan şairine, 24 Aralık 1919'da Kırşehir Gençler Derneği'nden ve daha sonra 13 Ocak 1921'de Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden;

"Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini,

Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini."

Karşılığını veren bir büyük kahramanın çıkışına yardımcı olmuştur. Ali Fuat Cebesoy anlatıyor:

"Milli Mücadele yıllarıydı. Heyet-i Temsiliye, merkezini Ankara'ya taşımak kararını vermişti. 18 Aralık 1919'da arkadaşlarıyla beraber Sivas'tan ayrılan Mustafa Kemal, 24 Aralık'ta Kırşehir'e gelmişti. Burada Gençler Derneği'nde bir konuşma yapmıştı. Geceleyin onuruna fener alayları düzenleyen halka, yukarıdaki dizeleri aşağıdaki biçimde değiştirerek okumuştu:

'Vatanın bağrına düşman dayamış hançerini,

Elbet bulunur kurtaracak bahtı kara maderini.'

Düşman İzmir'e çoktan çıkmış, vatanın bağrına hançerini dayamıştı. Fakat onu kurtaracak Türk bulunmuştu. Bu büyük Türk, benim aziz arkadaşım Atatürk'tü.

27 Aralık'ta Ankara'da kendisini görkemli bir törenle karşılaşmıştık. Dikmen sırtlarında şehre doğru hareket ettiğimiz zaman; otomobilinde ben ve Ankara Valisi Yahya Galip de (Cumhuriyet döneminde Milletvekili, rahmetli Yahya Galip Kargı) vardı. Mustafa Kemal orada da bu dizeleri fısıldar gibi tekrarlamıştı. Yahya Galip, kendisine sesleniyor sanmış olacak ki:

'Bir emriniz mi var, Paşa Hazretleri?' Diye sormuştu."[11]

Namık Kemal'in Ruhu TBMM'de

16 Mart 1920'de İstanbul'un resmi işgali üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan ve Milli Mücadele'nin siyasi, askeri, diplomatik bütün gelişmelerine el koyan TBMM, adeta Namık Kemal'in ruhunun

9 M. İnan, Atatürk'ün Not Defterleri, Ankara, 1996, s. 83. Ş. Turan, Mustafa Kemal Atatürk Kendine Özgü Bir Yaşam ve Kişilik, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2004, s. 66.

10 Ş. Turan, a. g. e., s. 67.

11 A. F. Cebesoy, a. g. e., s. 30-34. Ö. Göçgün, "Atatürk ve Namık Kemal", s. 27.

dirildiği bir mekân halinde idi. Samet Ağaoğlu anlatıyor:

"Birinci Meclis'in tutanakları, Namık Kemal'in Büyük Meclis üzerindeki akisleri ile doludur. Saadet ve felaket günlerinde hürriyet ve vatan şairinin mısraları heyecan ve teselli kaynağı olmuştu.

Diyebilirim ki, Namık Kemal Birinci Meclis'in üyesidir. Ruhu, bu ölümü göze almış insanların başındadır. Onları zafere doğru itmektedir."[12]

Nitekim Birinci İnönü Zaferi ile Yunan ilerleyişinin ilk düzenli birliklerle durdurulması üzerine, 21 Ocak 1921 günü TBMM kürsüsünden milletvekillerine bilgi veren Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa, İsmet İnönü'yü tebrik etmiş, onun gönderdiği cevabı kürsüden okumuş, Fevzi Paşa'nın geldiğinde daha fazla bilgi vereceğini söyleyerek kürsüden inmişti. Kendisinden sonra söz alan milletvekillerinin, "Türklerin kahramanlığına, düşmanlarının küçüklüğüne" dair sözler söylemeleri üzerine, Muhittin Bey'in konuşmasından sonra yeniden söz alarak şunları söylemiştir:

"Arkadaşlar, Muhittin Bey'in gayet kıymetli sözlerinin hâsıl ettiği hissiyata (ortaya çıkardığı duygulara) tercüman olmak üzere bir iki kelime arz edeceğim. Milletimiz bugün bütün mazisinde olduğundan daha çok ve ecdadından daha çok ümit vardır. Bunu ifade için şunu arz ediyorum. Kendilerinin tabiri veçhile cennetten vatanımıza nigehban (bekçi, gözetici) olan merhum (Namık) Kemal demiştir ki:

"Vatanın bağrına düşman dayadı hançerini,

Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini?"

İşte bu kürsüden bu Meclis-i Âli'nin (Yüksek, Yüce, Büyük Meclis'in) Reisi sıfatıyla heyet-i âlinizi teşkil eden bütün âzanın (üyelerin) her biri namına (adına) ve bütün millet namına diyorum ki:

"Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini,

Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini."[13]

Mustafa Kemal'in Namık Kemal Ailesi İle İlişkileri

Mustafa Kemal'in Namık Kemal ile olan ilişkileri sadece O'nun eserleri, şiirleri ve düşünceleri çerçevesinde gelişmiş bir ilişki değildir. Mustafa Kemal'in Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem Bolayır (1867-1937) ve O'nun oğlu keman virtüözü Cezmi (1896-1917) ile tanışmış olduklarını, değişik ortamlarda bir araya geldiklerini biliyoruz.

Mesela, Mustafa Kemal'in İstanbul'da Tergiman ailesinin kızları ve arkadaşı Yüzbaşı Ömer Lütfü Bey'in eşi Madam Corinne Lütfü vesilesi ile Tergimanların evlerinde düzenlenen "Müzikli Cumartesi toplantılarında" torun Cezmi ile tanıştıklarını biliyoruz.

Cumartesi günleri Corinne'in salon günleridir. O gün evde klasik müzik ağırlıklı şiir ve edebiyat toplantıları düzenlenir. Corinne piyano çalarken, büyük şair Namık Kemal'in torunu Cezmi Bey, kemanıyla ona eşlik eder. Bu toplantılara Şair-i Azam Abdülhak Hamit Bey, eşi Lüsyen Hanım ile katılırdı. Selim Sırrı Tarcan'ın ve Serdar Kerim Paşa'nın torunları Edibe Kerime ve Süreyya Hanımlar da bu toplantılara sürekli gelenler arasındadır. Böylece, müzikli, şiirli, entelektüel bir hava içinde herkesi mutlu eden birkaç saat geçirilmektedir.

İstanbul'da bulunduğu günlerde bu toplantılara düzenli olarak katılan Mustafa Kemal, bu dönemde Corinne'den Fransızca dersleri de alır. Mustafa Kemal bu toplantılara arkadaşlarını, özellikle her seferinde Rauf Orbay'ı da getirir. Mustafa Kemal'in toplantılara beraberinde getirdiği insan-

12 S. Ağaoğlu, Kuvayı Milliye Ruhu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981, s. 228. E. Sav, Atatürk ve İki Büyük Türk Düşünürü Namık Kemal Ziya Gökalp, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2001, s. 19.

13 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C: I. (1919-1938), (Açıklamalı Dizin İle), s. 154. Konuşmanın tamamı için bakınız: a. g. e., s. 150-154.

lardan birisi de Halide Edip (Adıvar) Hanım'dır. Mektuplardan, çocukluk arkadaşı Nuri'nin de (Conker) Corinne ile görüştüğü ve toplantılara katıldığı anlaşılmaktadır.

Mustafa Kemal'den Ali Ekrem Bey'e Bir Telgraf

23 Mart-1 Nisan 1921 tarihleri arasında gerçekleşen İkinci İnönü Muharebesi ile kazanılan zafer üzerine Namık Kemal Bey'in oğlu Ali Ekrem (Bolayır) Bey, Meclis Başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya bir tebrik telgrafı çekmiştir.

Mustafa Kemal Paşa 10 Haziran 1921 tarihinde "İstihbarat" subayı vasıtasıyla İstanbul'da Namık Kemal zade Ali Ekrem Bey'e" hitabıyla bir teşekkür ve cevabi telgraf göndermiş ve bu vesile ile babası Namık Kemal Bey'i de anmıştır:

"Anadolu'nun ruhu, bütün direnme gücünü tarihindeki ecdadından almıştır. Bize bu mukaddes gücü üfleyen ecdad ruhları arasında saygıdeğer babanızın pek büyük mevkii vardır. Yaralı vatanın kurtuluşu ve bağımsızlığı için ölmek yolunda bugünkü nesle fedakârlık yapmayı öğreten Büyük Kemal hakkında saygılarımı ifade etmeme vesile olan telgraf-namenize özel şükranlarımı sunarım Efendim. Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal."[14]

Atatürk'ün Kütüphanesinde Namık Kemal Eserleri

Atatürk Özel Kitaplığı'nda[15] 7'si kendi yazdığı, 2'si hakkında yazılan olmak üzere toplam 9 ayrı Namık Kemal kitabı bulunmaktadır:

1. Eş'ar-ı Kemal, 2. Devre-i Edebiyye, 61

yk. 212x135 mm. 16/17 st. Rika, Tevfik Fikret, krem rengi Avrupa kt., kırmızı meşin cilt. Anıtkabir Kayıt No: 967. Tevfik Fikret tarafından el yazısı ile yazılmış olan Namık Kemal'in bu eseri, oğlu Ali Ekrem Bolayır'ın 21 Temmuz 1923 (1339) tarihli takdim yazısıyla Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e hediye edilmiştir.

2. Vâveylâ, İstanbul, 1910/1911 (1326), 8 s. Anıtkabir Kayıt No: 882/5.

3. Makâlât-ı Siyasiyye ve Edebiyye, 1., 2., 3., 4., 5. Cüz, Selanik Matbaası – Mahmut Bey Matbaası, İstanbul, 1911/1912 (1327), 355 s. Anıtkabir Kayıt No: 1050.

4. Renan Müdafaanamesi, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul, tarihsiz, 56 s. Anıtkabir Kayıt No: 979.

5. Rüyâ, Artin Asaduryan Şirket-i Mürettebiyye Matbaası, İstanbul, 1910/1911 (1326), 29 s. Anıtkabir Kayıt No: 882/4.

6. Sergüzeşt, İstanbul, 1911/1912 (1327), 26 s. Anıtkabir Kayıt No: 882/3.

14 Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, C: IV. (Açıklamalı Dizin İlavesiyle), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2006, s. 392.

15 Atatürk'ün özel kütüphanesi ve okuma sevgisi hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: A. Güler, Dehanın Kodları (Mustafa Kemal'i Atatürk Yapan Süreçler ve Birikim), Yılmaz (Halk) Kitabevi, İstanbul, 2010, s. 93-128. Tablo: 1, 2 ve 3.

7. Osmanlı Tarihi, C: 2, Mahmut Bey Matbaası İstanbul, 1911/1912 (1327), 129-192 s. Anıtkabir Kayır No: 2042.

Atatürk Özel Kitaplığı'nda Namık Kemal'in kendisine ait olan bu kitapların dışında Namık Kemal hakkında yazılmış 2 adet kitap bulunaktadır:

1. Kemalettin Şükrü, Namık Kemal, Kanaat Kütüphanesi, İstanbul, 1931, 160 s., Resim, Portre. Anıtkabir Kayır No: 1537.

2. Saadettin Nüzhet, Namık Kemal, Yeni Şark Kütüphanesi, İstanbul, 1933, 251 s. (Hazırlayanın imzalı armağanıdır.). Anıtkabir Kayıt No: 940.[16]

Atatürk, daha askeri lisede iken şiirlerini ezberlediği Namık Kemal'in eserlerini de satır altlarını çizerek, notlar koyarak dikkatlice okumuştur.

Kurtuluş Savaşı yıllarında haberleşmelerinden yukarıda bahsettiğimiz üzere, Namık Kemal'e karşı duyduğu büyük sevgi ve saygı nedeniyle şairin oğlu Ali Ekrem Bolayır, Tevfik Fikret'in el yazısıyla yazılmış "Eş'ar-ı Kemal" (Kemal'in Şiirleri) adlı bir derlemeyi Atatürk'e armağan etmiştir. Atatürk de bu eseri kütüphanesinde bulunan Namık Kemal'e ait diğer eserlerin yanına koymuştur.[17]

Yine Atatürk'ün bunların dışında, Namık Kemal'den bahseden diğer bazı kitapları da okuyarak bazı bölümlerin altlarını çizdiğini biliyoruz. Mesela, "Seyf ve Kalem" (Kılıç ve Kalem) Dergisi 1911 yılında bir ilave çıkartarak Namık Kemal'in eserlerini tanıtmıştır. Atatürk bu yayında özellikle şu beyti işaretlemiştir:

"Ölürsem Görmeden millette ümit ettiğim feyzi,

Yazılsın seng-i kabrimde (mezar taşımda) vatan mahzun, ben mahzun."[18]

Atatürk, Bulgurluzade Rıza Bey tarafından 1913 yılında yayımlanan, "Müntehabat-ı Bedayi-i Edebiyye" (Güzel Edebi Eserler Seçkisi) adlı antolojide Namık Kemal Bey'in "Şair Nedir?" tanımını işaretlemiştir:

"Doğanın en sevdalı anlarındaki hüzünlü gülümsemelerinden yaratılmış bir kişi! Gülmelerinden (gülde şebnem gibi) gözyaşı belirtileri, gözyaşlarından (bulutta ebemkuşağı gibi) gülümseme belirtileri görünür. Her yaratıktan daha çok doğaya tutsak iken, doğanın üstüne çıkmak ister. Kendi vücudunu gereği gibi yönetmeye gücü yetmezken, yerküreyi zayıf kollarıyla sürükleye sürükleye başka bir feyz dolu noktaya, başka bir olgunluk merkezine götürmeye çalışır."[19]

16 Atatürk'ün Özel Kütüphanesi'nin Kataloğu, Hazırlayan: Milli Kütüphane Genel Müdürlüğü Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, Cumhuriyet'in 50. Yıldönümü Yayınları: 16, Ankara, 1973, s. 396-397, 414-415, 420, 642'den aktaran: Ö. Göçgün, "Atatürk ve Namık Kemal", s. 44-45, Dipnot: 31.

17 Ş. Turan, a. g. e., s. 67-68.

18 Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar, C: 1, s. 326. E. Sav, a. g. e., s. 18.

19 Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar, C: 1, s. 400. E. Sav, a. g. e., s. 18.

ATATÜRK VE DEPREM

Yaşar Öztürk *

Cumhuriyet'in ilk edebiyat öğretmenlerinden ünlü yazar, Ahmet Hamdi Tanpınar 1924 yılında İstanbul Üniversitesi'nden mezun olup atandığı kentte depremle, ardından da Atatürk ile tanıştı. "Beş Şehir" adlı yapıtında bunları şöyle anlatıyor: "Erzurum'a yağmurlu bir günde Zâkir Bey'in bahsettiği bu bitmez tükenmez mezarlığın arasından geçerek girdim. Onun zamanla hırpalanmış uzun, kırmızıya çalan taşları, Erzurum'un her işçiliğe gelen o çok güzel yumuşak taşı, sert rüzgârın savurduğu sağanak altında hayaletler gibi etrafımı almıştı. Lisede edebiyat hocalığı yapmaya gelmiş İstanbullu genç şairi alt üst etmeye bu tesadüf kâfi idi. Bereket versin hemen ertesi günü müdür Cevad Dursunoğlu ile karşılaştım. Bu köklü adam şehrin dehası gibi bir şeydi. Almanya'da felsefe tahsili, dört yıl süren ordu tecrübesi, Millî Mücadele'nin başlangıcındaki rolü, onu tanıdığım insanlardan ayırıyordu. Toplayıcı adamdı. Şehri çok iyi biliyordu. Anlatacağı bir yığın şey vardı. Ve konuşmayı sevenlerden, onu sanat hâline getirenlerdendi. Bu sayede haftasını doldurmadan şehrin ve meselelerin içine girdim. Bununla beraber bu ilk karşılaşmada içime ekilen yıkılış hissi beni tamamıyla bırakmadı. Yaz sonunda büyük zelzelede onun en korkunç yüzü ile içimde canlandığını gördüm. Acayip ve üzüntülü bir tesadüf İstanbul'a gitmeme mâni olmuştu. Bir ikindi vakti lisede otururken boğuk bir gürültü ile yerimizden fırladık. Her şey sallanıyordu. Öyle ki kapıya kadar zor gidebildik. Şehir bu rüzgarsız havada toz içinde idi. Daha kapıya varmadan bu birinci sarsıntıyı o tarifi güç gürültü ile ikinci ve üçüncü sarsıntı takip etti. Fakat bu sefer halkın çığlığını işitiyorduk. Aramızdaki kısa fasılaları çehre tiklerine benzeyen hafif sarsıntılar dolduruyordu. Yollar insanla doluydu. İlk önce şehrin yıkıldığını zannettik. Fakat öyle değildi. Hele hiç nüfus kaybı yoktu. Fakat daha o akşam kazalardan feci haberler gelmeye başladı. Birçok yerlerde toprak çatlamış, köyler olduğu gibi yıkılmıştı. Hemen her gün yeni nüfus kayıpları öğreniyorduk. Şehir daha o akşam manzarasını değiştirdi ve çok eski göç ordularının karargâhına benzedi. Bu zelzele bir ay kadar sürdü. Kazalarda o kadar büyük ve devamlı tahribat yapmıştı ki, hafif ürpermelerden başka şey kalmamasına rağmen halk bir türlü evlerine girmek istemiyordu. Bu korkuya o sıralarda Erzurum'a gelen Atatürk son verdi (...) Atatürk'ü ilk defa Erzurum'da gördüm. Onunla tek konuşmam da Erzurum Lisesi'nde oldu. İki gün evvel Kars Kapısı'nda bütün şehir halkı ile beraber karşıladığımız adam, liseye gelir gelmez beraberindeki "huzuru mutad zevatın" ardından âdeta sıyrılarak aramıza girdi. Sakin, kibar, daima dikkatli ve her şeye alâkaydı. O günü, Erzurum Lisesi'ndeki hocalara, talebelere, orada rastlayacaklarına vermişti. Ne pahasına olursa olsun sözünü tutacaktı. Yemeğe kalmayacaktı, fakat ikindi çayı içmeğe razı oldu. Yarım saatte gidecekti. Üç buçuk saat bizimle kaldı. Kendisine söylenenleri son derecede rahat bir dinleyiş tarzı vardı. Bununla beraber araya garip bir mesafe koymasını da biliyordu. Bu mesafe, yalnız yaptığı işlerden veya mevkiinden gelmiyordu, Mustafa Kemal'liğinden geliyordu. Atatürk her şart içinde kendisini empoze edenlerdendi. Bakışında, jestlerinde, ellerinin hareketinde, kımıldanışlarında ve yüzünün çizgilerinde bütün bir dinamizm vardı. Bu dinamizm etrafını bir çeşit sessiz sarsıntı ile dolduruyordu. Öyle ki birkaç dakikalık bir konuşmadan sonra bu mütevazı ve rahat adamın, bu öğreticinin anında bir uçtan öbür uca geçebileceğini, meselâ en rahat ve kahkahalı bir sohbeti keserek en çetin bir kararı verebileceğini ve deha gücü bu kararı verdikten sonra yine aynı noktaya dönebileceğini düşünebilirsiniz. En iyisi istim üzerinde bir harp gemisi gibi çevik, harekete hazır bir dinamizm diyelim. Erzurum Lisesi'nin beyaz badanalı, tek kanepesi kırık muallimler odasında bana sorduğu suallere cevap verirken zihnim şüphesiz onunla çok doluydu. Anafartalar'dan Dumlupınar'a, zaferden Cumhuriyet'in ilânı'na kadar hayatımız biraz da onun talihinin veya iradesinin kendi mahrekinde gelişmesi olmuştu.." [1]

Gazi Mustafa Kemal afet konusunda çok duyarlıydı. Savaş halinde olduğu düşmanının başına gelen afet karşısında insancıllığını göstermekten geri kalmazdı. İtalya'yı sarsan depremi duyar duymaz 1 Ekim 1920 günü İtalya Millet Meclisi Başkanı'na TBMM'nin üzüntü ve yardım dileklerini ileten telgraf gönderdi." [2]

29 Ağustos 1924 tarihinde "Sonbahar Gezisi" olarak kayıtlara geçen yurtiçi inceleme seyahati için Latife Hanım'la birlikte Ankara'dan ayrılan Gazi Mustafa Kemal, Büyük Zafer'in ikinci yıldönümü

* Başkent Üniversitesi Kültür Yayını Bütün Dünya Dergisi Yayın Danışmanı

1 Ahmet Hamdi Tanpınar, Beş Şehir Dergâh Yayınları İstanbul. 2005 S. 44.

2 Atatürk ile Yazışmalar, Bilal N. Şimşir. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1981 C. 1 S. 89.

nedeniyle Dumlupınar'da Şehitler Anıtı'nın temelini attı. Eskişehir üzerinden Bursa'nın kurtuluş bayramına katıldı. Hamidiye Zırhlısı ile Mudanya'dan deniz yoluyla Trabzon, Rize, Giresun, Ordu ve Samsun'a geçerek gezisini sürdürmeyi tasarlayan Gazi Mustafa Kemal Erzurum Valisi Zühdü Durukan'dan 4 aydan beri sarsıntıları süren 13 Eylül'de büyük yıkıma yol açan depremi öğrenince hemen Erzurum'a gitmeye karar verdi. Erzurum valiliğine ve belediyesine telgrafla üzüntüsünü, geleceğini bildirdi: "Zelzelenin vukua getirdiği telefata ve tahribata dair vermekte olduğunuz izahatı son derece müteessir olarak okuyorum. Bütün Karadeniz ve Akdeniz sahillerinde imtidad etmek üzere başladığım seyahati mahza bu elim vaziyet karşısında yarım bırakmak kararını verdim. Trabzon-Erzurum yolunun hâli ve Trabzon'dan kabil-i istifade bir otomobil bulamamak dolayısıyla bu tarikle derhal hareket gayr-ı mümkün görülmüştür. İcap eden vesaiti tehiyye ettirerek diğer bir istikametten hareket edeceğim. Muhterem hemşerilerime maruz oldukları musibet dolayısıyla dilhun olduğumu, tehvin-i ızdırapları için en müessir surette çalışılacağını tebliğ buyurmanızı rica ederim."[3]

Gezide olduğunu duyup onu davet eden kentlere de deprem dolayısıyla ıstıraba düşen Erzurum'a hareketi lüzumlu gördüğünden ileride geleceğini bildirdi. Ankara'dan istediği otomobiller gelinceye kadar temel amacı halka cumhuriyetin önemini anlatmak olan yeni yönde gezisine devam eden Gazi Mustafa Kemal yol boyunca görüşlerini ve açıklamalarını da sürdürdü. 16 Eylül'de Trabzon'da "Bütün cihan bilsin ki benim için bir taraflık vardır, tarafsızlık değil. Bir tarafım, o da Cumhuriyet taraftarlığı, fikri ve içtimai inkılap taraftarlığı."[4] demesi bu açıklamalardandı.

Ankara'daymışçasına Meclis çalışmalarını yakından izleyen Gazi, Ordu'dan Başbakanlığa bir telgraf çekti: "Erzurum vilayeti ve havalisinde zelzeleden haneleri yıkılan halka zeminlikler inşası için harp felaketzedeleri tahsisatından yirmi bin liranın verilmesi hakkındaki Bakanlara Kurulu kararı münasip görülmüştür"[5] dedi. Başbakan İsmet İnönü'ye de durumu şöyle aktardı: "Sahil seyahatine devama imkan yoktur. Erzurum halkını, maruz kaldıkları acı felaket içinde ziyareti pek münasip ve lüzumlu görüyorum. Acı bir lisanla da davet ediyorlar. Hemen harekete karar verdimse de Trabzon-Erzurum yolu bozuk, güvenilir otomobil yoktur. Yarın öğlende buradan hareket ederek yalnız çok hazırlıkla davet edilmiş olduğum Rize ve Giresun'a çıkmak ve oraya Ankara'dan gelecek otomobillerle Sivas-Erzincan üzerinden Erzurum'a gitmeyi ve orada halkla bizzat meşgul olmayı düşündüm. Görüş ve cevabınızı makine başında bekliyorum."[6]

Gazi, Samsun'a vardığında beş yıl önce 19 Mayıs 1919 günü başladığı yolculuğa çıkmış gibiydi. Ülkeyi işgal eden, parçalayanların yurda vurdukları zincirleri kıran Gazi Mustafa Kemal, depremin vurduğu Erzurum'a giderken ulusu bu kez çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmaktan alı koyan engelleri aşmak için yollardaydı. Samsun'da gelecek kuşakları sağlam zemin, güçlü yapıda yetiştirecek olan öğretmenlere seslendi: "Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için, hayat için, muvaffakiyetler için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde yol gösterici aramak gaflettir, cehalettir, sapkınlıktır. Yalnız, ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişmesini idrak etmek ve ilerlemelerini zamanında takip eylemek şarttır. Bin, iki bin, binlerce sene evvelki ilim ve fen lisanının çizdiği düsturları, şu kadar bin sene sonra bugün aynen tatbike kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir. (...) Vatandaşlar! Vatandaşınız olan herhangi bir şahsı istediğiniz gibi sevebilirsiniz; kardeşiniz gibi, arkadaşınız gibi, babanız gibi, evladınız gibi, sevgiliniz gibi sevebilirsiniz. Fakat bu sevgi sizi, milli mevcudiyetinizi, bütün muhabbetlerinize rağmen, herhangi bir şahsa, herhangi bir sevdiğinize vermeye sevk etmemelidir. Bunun aksine hareket kadar büyük hata olamaz."[7]

Gazi Mustafa Kemal kendini 1924 yılında yeniden Samsun'a ulaştıran deniz yolculuğunda donanmanın önemini de irdeledi. Geminin hatıra defterine 20 Eylül'de şunları yazdı: "Sınırlarının mühim ve büyük kısımları deniz olan Türk devletinin donanması da mühim ve büyük olması gerektir. O zaman Türk Cumhuriyeti daha müsterih ve emin olacaktır." Ardından Başbakan İsmet İnönü'ye telgrafla durumu bildirdi: "Bahriyemiz hakkındaki yeni intibaları dönüşümde izah ve ciddi bir canlandırma yolu teklif edeceğim. Şu anda yaptığımız bahri teşkilat ve sahip olduğumuz bahri heyetler, vasıtalar, baştan başa incelenmeye ve ayıklanmaya muhtaçtır."[8]

Erzurum depremi, Kurtuluş Savaşı'nda yaşanan zorluklar ardından yolların yetersizliğini bir kez daha ortaya koydu. ABD'den İzmir'e getirilen

3 Gazi M. Kemal Paşa'nın Sonbahar Gezileri, Yayıma hazırlayan Nuri Onat, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1984 S. 73

4 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. I-III Ankara 2006 S. 338

5 Atatürk'ün Bütün Eserleri Kaynak Yayınları İstanbul 2005 C. 17 S. 33

6 İbid C 16 S. 309

7 İbid C 17 S. 48

8 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.I-III Ankara 2006 S. 341

un Konya'dan ulaşım yüzünden sağlanamıyordu. Özellikle demiryolu ağı için çabalayan Gazi Mustafa Kemal, Samsun Çarşamba demiryolunun temelini atmaya davet edildiğinde şunları söyledi: "Dün liva olan bugünkü vilayetlerimizde yedi yüz senede yedi yüz kilometre yol yapılamaz mıydı? Daha basit ifade edeyim, senede bir kilometrelik yol yapılamaz mıydı? (...) Halk, köylüler bana her yerde iş programını şu iki kelime ile hatırlattılar: Yol, mektep. Hatta yoldan bahsederlerken, 'yol köylünün kanadıdır' demeleriyle her şeyden evvel ona ehemmiyet verdikleri anlaşılıyor. Hakikaten bütün iktisadiyat birinci kelimenin (yol) ve her şey ikinci kelimenin (mektep) özündedir." [9]

Deprem için Erzurum'a giderken her yerde aydınlatıcı açıklamalarını sürdüren; basın özgürlüğüne önem veren Gazi, basınında çıkan eleştiri haber ve yazıların kendisine hızla ulaştırılmasını istedi. Havza, Amasya'da halkla yeniden kucaklaşan Gazi Mustafa Kemal, attığı her adımı Ankara'ya bildiriyordu. Başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği telgrafla yaşadığı üzücü durumu anlattı: "Bir hoca heyeti, bütün memleket ve civar halkı önünde kapattırılan medreselerin açılmasını dilekçeyle talep ettiler. Dilekçeyi okuduktan sonra çok kızdım. Yüksek ve şiddetli bir sesle kendilerini azarladım ve memleketin, milletin şimdiye kadar felaketi sebeplerinin kendileri olduğuna işaret ettim. "Mektep istemiyorsunuz! Halbuki millet onu istiyor. Bırakınız, artık bu zavallı millet, bu memleketin evlatları yetişsin. Medreseler açılmayacaktır. Millete mektep lazımdır" diye bağırdım." [10]

24 Eylül günü vardığı Amasya'da Müftü Kamil Efendi'den söz etti: "Biliyorsunuz ki, kalpten kalbe yol vardır. Benim bu dakikadaki bütün hislerimi en açık bir surette kendi kalplerinizde, kendi vicdanlarınızda okuyabilirsiniz. Yalnız Amasya'da geçirdiğim günlere ait iki hatırayı canlandırmadan geçemeyeceğim. Biri halen müftünüz bulunan Kamil Efendi Hazretleri'ne aittir. Bundan beş sene evvel buraya geldiğim zaman, bu şehir halkı da bütün millet gibi hakiki vaziyeti anlamamışlardı. Fikirlerde karışıklık vardı; beyinler adeta durgun bir halde idi. Ben burada birçok zevatla beraber Kamil Efendi'yle de görüştüm. Canlandırmak istediğim hatıra, Efendi'nin bir camii şerifte hakikati halka izah etmiş olmasıdır. Kamil Efendi halka dediler ki: "Milletin şerefi, haysiyeti, hürriyeti. bağımsızlığı hakikaten tehlikeye düşmüştür. Bu felaketten kurtulmak, icap ederse vatanın son bir ferdine kadar ölmeyi göze almak lazımdır. Padişah olsun, halife olsun, isim ve unvanı her ne olursa olsun hiçbir şahıs ve makamın mevcudiyetinin hükmü kalmamıştır. Yegane kurtuluş çaresi halkın doğrudan doğruya hakimiyeti eline alınası ve iradesini kullanmasıdır." İşte Kamil Efendi'nin vuku bulan bu yol gösterici vaaz ve nasihatinden sonra herkes çalışmaya başladı. Bu münasebetle Müftü Kamil Efendi'yi takdirle yad ediyorum. Genç Cumhuriyetimiz bu gibi ulema ile iftihar eder. İkinci hatıram şudur: Biliyorsunuz ki, yeni Türk devleti, yeni Türk Cumhuriyeti tesis olunmazdan evvel birçok asırlar büyük ecdadımızın sırtlarına yüklenerek muhtelif devletler, muhtelif hükümetler teşkil edenler, hiçbir vakit millet mevcudiyetini tanımamışlar, ona hürmet etmemişlerdir. Maddi, manevi bütün mevcudiyet, her şey kendi şahsi makam ve menfaatlerinden ibaretti. Kendi mevkileri için, kendi menfaatleri için, milleti, memleketi feda etmekte asla tereddüt etmezlerdi. Çok vesileler, bilhassa en son hadiseler bunu ispat etmiştir. Milletin mevcudiyetini tanımayı alçalma sayanlar, kendilerinin Allah'ın gölgesi olduğunu iddia gafletinde, cüretinde, sahtekarlığında bulunanlar, en nihayet bu mukaddes varlığa ilk defa bu şehirde hürmete mecbur edilmiştir." [11]

İzmir'den gelen Güzelyalı Sineması yangını haberi üzerine 25 Eylül'de üzüntülerini ileten Gazi, Tokat'ta göçmenlerin sıkıntısına tanık oldu ve Başbakan İsmet İnönü'ye telgraf çekti: "Muhacirlerin iskanı meselesinin Başvekil tarafından yürütülmesi ve bütün Heyeti Vekile'nin alakadar olması lazım gelirken, koskoca kadrolu bir vekâlet yapmış olmaktaki hata vahimen meydandadır. Bu bakımdan bütün muhacirlerin vaziyeti şimdiden incelenirse Meclis'in toplantısında ilk teklif bu vekaletin kadrosunun lağvı olacaktır." [12]

Gazi Erzurum'a yaklaştığında Su kazasından Başbakanlığa Rasathane ile kız ve erkek öğretmen okullarına gerekli aletlerin tekel durumunda olan yurtdışındaki fabrikalardan pazarlık edilerek alınması için Bakanlar Kurulu'nca alınan kararı onayladığı bildirdi. Mahmut Esat Bozkurt'un telgrafına yanıt gönderdi: "Gezdiğim ve gördüğüm her yerde millet cehalet ve taassuba ilanı harp halindedir. Medeniyet ve yenilik yolunda bir an kaybetmeye rızası yoktur. Paslı beyinlerin şuursuz sözleri, anında milletin müşterek ve müthiş feveranıyla bunalmaktadır. Bunu gözlerimle gördüm." [13]

Sonunda Erzurum'a varan Gazi Mustafa Kemal'i yolları dolduran halk coşku ve sevgiyle kar-

9 Atatürk'ün Bütün Eserleri Kaynak Yayınları İstanbul 2005 C. 17 S. 43

10 İbid S 25

11 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Ankara 2006 I-III S. 344 .

12 Atatürk'ün Bütün Eserleri Kaynak Yayınları İstanbul 2005 C. 17 S. 55

13 İbid S. 63

şıladı. Hükümet Konağı'na geçti. Erzurum'da yeni yapılan caddenin açılışına davet edilen Gazi Mustafa Kemal adının bu caddeye verileceğini öğrenince: "Ben faniyim, ama Cumhuriyetimiz ebediyen yaşayacaktır. Caddeye Cumhuriyet adının verilmesi daha uygundur" [14] demesi, her adımında cumhuriyeti anlatıp öne çıkarmak istemesinin bir parçasıydı. Cumhuriyet Caddesi'nin açılışından sonra onura verilen yemekte Erzurumlulara seslendi. Onlara yıllar önce kente ilk gelişinden söz edip eski siyasal düzenin -köhne yapılar gibi bu kentte yıkıldığını şöyle anlattı: "Benim buraya (ilk) gelişim. Bütün milletin ateşten bir çember içine alınmış olduğu bir zamana tesadüf etti. Bütün millet, bu çemberin içinden nasıl çıkacağını düşünmekle meşguldü. Memleketin batı ucu düşman ayaklarına terk edilmiş ve oradaki halk silaha sarılmış, buranın ahalisi ise memleketin felaketten kurtulması için ayağa kalkmış bir vaziyette idi. Ben, işte böyle bir zamanda Erzurum'a geldim. Burada gördüğüm samimiyet, mertlik, vefakarlık. Benim memleketi kurtarmak için her türlü fedakarlığı yapmak hususundaki azim ve kuvvetimi artırmıştı. O zamanki vaziyetimi pekala biliyorsunuz. Burada rütbemi, resmi mevkiimi, üniformamı attım ve bütün kainata ilan ettim ki, sine-i millette bir ferdim. O gün memleketin, milletin kurtuluşu için nasıl her şeyimden vaz geçmişsem, bugün de, icap ettiği takdirde, millet için, onun hayat ve saadeti için bütün mevcudiyetimi feda etmekle en büyük zevki ve saadeti duyacağımı temin ederim."

Erzurum'a yeniden görmek istediğini belirten Gazi: "Erzurum'a öyle bir zamanda gelmek istiyordum ki, Cumhuriyet'in ümran ve refah sahasında üstlendiği vazifeler, burada beklediğimiz eserlerini baştanbaşa tecelli ettirmiş olsun. Merkezde, bu maksatla çalışıyorduk. Böyle bir neticenin husulü vasıtalarını hazırlamakla meşguldük. Fakat son günlerin felaketi, her türlü fikirleri bertaraf etti. Musibete dair aldığım haberlerden son derece üzgün olarak, derhal bu havaliye koştum. Malumunuzdur ki, Karadeniz ve Akdeniz sahillerinde büyük bir seyahat yapmak için yola çıkmıştım. Fakat Trabzon' da o acı haberi alır almaz, buraya koşmak, buradaki felaketzedelerle hemdert olmak, en büyük emelim oldu. Zelzelenin bu havalide yaptığı tahribattan içim kan ağlıyor. Emin olabilirsiniz ki, Erzurum'daki zelzeleden üzülen, bütün bir millettir. Bütün Türk camiasının kalbi, tıpkı benim üzüntümle çarpmaktadır. Umumun bu üzüntülere yalnız manen alakadar kalmayacağı, mevcut felaketi hafifletmek için maddeten de şefkat vazifesini yapacağı muhakkaktır. Hükümet heyetimizin Erzurum felaketi ile, felaketzedeleriyle pek sıkı surette alakadar olduğunu, yalnız resmi vazife icabı olduğu için değil, insani, vicdani hislerle ıstırabı hafifletmek için en tesirli tedbirleri almakla iştigal ettiğini ehemmiyetle kaydederim. Benim buraya gelişim, aynı zamanda hükümetin de lazım gelen malumatı almasında, ayrıca kolaylık temin edecektir. Mümkün olan her şey yapılacak, vaziyeti iyileştirmeye çare bulunacaktır. Bu felaketzedelere merkezi hükümetin seri yardımı şüphesizdir. Buraya gelmekliğim, felaketzedelerin ahvalini mahallinde bizzat inceleyerek bulabileceğim tedbirleri merkezi hükümete bildirmek hususunda faydalı olacaktır."

Konuşmasını Erzurumlular adına seslenen bir yurttaşın vurguladığı konuya değinerek sürdürdü, Gazi: "O da, milletin hakiki hakimiyetine, hakiki Hürriyet ve bağımsızlığına darbe vuran eski zevat ve müesseselerin yıkılmasıdır. Muhterem Erzurum hemşerilerimden bu eski müesseselerin bertaraf edilmesinden doğan memnuniyeti işitmek, bildiğim bir hakikati tekrar etmiş olmakla beraber, ayrıca beni bahtiyar etmiştir. Hakikaten, Cumhuriyet hayatı, bu eski müesseseler ile beraber yürüyemezdi. İsabet, bu noktada idi. Görüyorum ki, Erzurumlu kardaşlarımın hür ve yüksek vicdanı, bu mühim noktada en açık bir kanaate sahiptir. Demek ki, biz, memleketin diğer kısımları için olduğu gibi, Erzurum'un hakiki eğilimlerini yerine getirmişiz. Bu defa Erzurum›a gelirken ayrı ayrı mıntıkalardan geçtim. Memleketin doğusu ile batısı ve merkezi arasındaki irtibat, Cumhuriyet idaresinin kafi göremeyeceği bir derecededir. Bunun için, doğuyu vatanın diğer kısımlarına bağlayacak bir şimendifer hattının buraya kadar uzatılmasını, Türk Cumhuriyeti için hayati mesele sayıyorum. Ve hükûmetin de buna aynı ehemmiyeti vermekte olduğunu ve memleketin doğu ucu ile batı ucunun medeni nakliye vasıtalarıyla birkaç sene zarfında mutlaka birleşeceğini size temin ederim. Erzurum, birçok devirlerde, birçok defalar tecavüze, taarruza, baskıya uğramış bir sınır memleketimizdir ve bu yüzden birçok harabeler vücuda gelmiş ve buradaki insanların hali cidden acı olmuştur. Artık bu acı günlerin tekrarlanmasına katiyen ihtimal vermemelidir. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcudiyeti, Erzurum ve havalisinin hayatıyla alakadar olmakta ve onun huzur ve emniyetine tamamen kefil olmaktadır. Cumhuriyet idaresinin feyizli faaliyeti sayesinde, bütün bu harabelerin mamureye ve bütün bu acıların refah ve saadete dönüşmesi muhakkaktır. Gelecekten bunu emniyetle bekleyebilirsiniz." [15]

14 Atatürk'ün Yurt Gezileri, Mehmet Önder. İş Bankası Kültür Yayınları. Ankara 1975 S. 345

15 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Ankara I-III S 202-204

Anadolu Ajansı "Köylüler bu felaketli anlarında Cumhurbaşkanı'nı aralarında görmelerinden bütün dertlerini unuttuklarını ve bu ziyaretten teselli olduklarını, her türlü acıya dayanmak için kuvvet aldıklarını ağlayarak ifade ettiler. Gaz, felaketzedelerin hallerini anlayarak, kendilerine maddeten yardım etmek. hükûmetçe yapılan hususatı tespit etmek istediğini izah etti ve halkla bu ortamda genişçe fikir alışverişinde bulundu" haberini yayınladı.

Fransa Cumhurbaşkanı Gaston Doumergue'in gönderdiği telgrafı 1 Ekim'de yanıtlayan [16] Gazi; Latife Hanım'la birlikte depremzedeler için açılan yardım kampanyasına katkıda bulundu. Afetin yol açtığı yaraların sarılması için yeni kurulmuş olan Türkiye İş Bankası'nın Trabzon ve Erzurum'da şubelerinin açılmasını, buralarda çalışacakların da uzman kişilerden seçilerek iki kente gönderilmesini istedi. İş Bankası Genel Müdürü Celal Bayar'a şöyle bir telgraf çekti: "Erzurum felaketzedeleri için tarafımdan on bin lira, Latife Gazi Mustafa Kemal Hanımefendi tarafından da on bin lira bağışlanmıştır. Mebus Kılıç Ali, Hamdullah Suphi, Rauf ve Salih Beyler üçer yüz, Başkatip Tevfik Bey iki yüz ve Seryaver Rüsuhi ve Muhafız Kıtaları Kumandanı İsmail Hakkı Beyler yüzer, Yaver Muzaffer ve Memduh Beyler ellişer lira veriyorlar. İşbu meblağın Erzurum Hareketi Arz Felaketzedeganı Komisyonu Riyaseti emrine kayıt ve muhafazasını ve keyfiyetin belirtilen komisyon riyasetine de bildirilmesini rica ederim." [17]

Başbakan İsmet İnönü'ye de aşağıdaki sözlerle yardımlar konusunda bilgi verdi: "Erzurum felaketzedeleri için her tarafta yardım toplanmaya başlandığı bildirilmektedir. Bu hususun münasip surette teşvik edilmesi ve hızlandırılması uygundur. Erzurum'da irat ettiğim nutuktan halkımızı maddi yardıma daveti içeren kısmının ajansta ayrıca zikredilmek suretiyle yayımlanmasını uygun bulmaktayım. Nutukta bununla alakalı kısım aşağıdadır: "Erzurum'daki zelzeleden üzülen, bütün Türk milletidir. Bütün Türk camiasının kalbi tıpkı benim üzüntümle çarpmaktadır. Umumun bu üzüntüye yalnız manen alakadar kalmayacağı, mevcut felaketi hafifletmek için maddeten de şefkat vazifesini yapacağı muhakkaktır." Burada Vali'nin riyaseti altında zelzele felaketzedelerine yardım işleriyle iştigal eden özel bir heyet vardır. Muhtelif yerlerde toplanan yardımlar başka başka makamlara gönderiliyor. Erzurum felaketzedeleri için her tarafta toplanmakta olan bağışların yukarıda bahsolunan Erzurum Hareketi Arz Felaketzedeganı Komisyonu Riyaseti'ne gönderilmesi uygun olur. Bütün bağışlar belirtilen komisyon riyaseti emrine İş Bankası›na verilmelidir." [18]

Gazi Mustafa Kemal'i deprem kadar üzen bir başka konu da bölgede tespit ettiği ve yokluğundan oldukça üzüldüğü, doktorsuzluktu. 1 Ekim günü, diğer yazılarının aksine ültimatomu andıran bir telgrafla Başvekil İsmet İnönü'ye özetle şu emirleri verdi: "Etibba-yı mülkiye ve askeriyenin buralara gelmekten istinkâf ile İstanbul Müessesat-ı Sıhhiyesinde yerleşmeyi tercih ettikleri ve İstanbul haricine tayinlerinde mezuniyet ve mesleklerinden istifa ederek istiğna gösterdikleri şayiadır. Binaenaleyh İstanbul'daki mülki ve askeri etibbayı, hükümet birinci maddede gösterilen memuriyetlere tayin edip hareket emrini vermeli. Bu emri is'af etmeyenler hakkında muameleyi lazime yapılmalıdır. En hafif yapılacak muamele vatani hidmetden kaçtıkları için memuriyet ve meslekleriyle alakalarının kat' olduğunu resmen ilan etmek olmalıdır" [19]

Yurttaşın en iyi biçimde devletten hizmet almasını isteyen Gazi, eksiklikleri, aksaklıkları, ihmalleri gideriyordu. Deprem bölgesinde gözlemlerini sürdürürken köylüler için pulluklar sağlanması konusunda onay veren Gazi Mustafa Kemal, askeri ve sivil kurumlardan deprem raporu istemişti. Kış bastırmadan halkın barınabilecekleri yerlerinin yapılabilmesi için izin verdiği ağaç kesimini yerinde görmek için de Sarıkamış'a gitti. Yıkıntıları dolaşan, afete uğrayan halka görüşen, aç susuz kalmış ancak elindeki danayı onun için kurban edecek kadar yürekten Atatürk'e bağlı köylüler onu "Üzülmeyiniz, Cumhuriyet Hükümeti var olsun, kurtarıcımız sağ olsun hiçbir şey istemiyoruz. Onların sayesinde biz bu köyleri altından yaparız" diye karşıladı. Gazi, Yunus Nadi aracılığıyla Mısır Hidivi Abbas Hilmi Paşa'dan elli bin liralık bir bağış sağladı. Kars'a geçen Gazi oradaki depremin yol açtığı hasarı görüp Ankara'ya bilgi verdi. Kitapçı İbrahim Hilmi Bey'in Erzurum felaketzedelerinin çocuklarına bin liralık kitap bağışladığını öğrendiğinde ona şu telgrafla teşekkür etti: "Erzurum zelzele felaketzedeleri çocuklarına hediye ettiğiniz kitaplar dolayısıyla çok teşekkür ederim. Memleketin ilim ve irfanı için bu vesile ile gösterdiğiniz alakayı kıymetli buldum. İlim ve irfan ile donanmış bir kavim her nevi felakete, tabiatten gelse bile, çare bulabileceğine işaret olan bu nevi bağışınız bütün milletçe takdire değer manadadır." [20]

16 Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Ankara 1991 S. 556

17 Atatürk'ün Bütün Eserleri Kaynak Yayınları İstanbul 2005 Cilt 17 S 71

18 İbid s. 71

19 Prof. Dr. İbrahim Ethem Atnur Reis-i Cumhur'un Doğu İncelemeleri Ebabil Yayıncılık 2006 S. 39

20 Atatürk'ün Bütün Eserleri Kaynak Yayınları İstanbul 2005 C 17 S. 77

Erzurum ve bölgedeki incelemeleri sürdüren, askeri birliklerin yıkılan köylerde onarım, bakım, baraka ve altyapı çalışmalarına başladığını öğrenen Gazi Mustafa Kemal'in evliliği çatırdarken Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da ayrıca ülkenin güney sınırında, Musul'da toplumsal depremler yaratmaya çalışanlar da vardı. 9 Ekim'de İsmet İnönü'ye durumu bildiren özel bir mektup yazdı: "Azizim İsmet, Latife Hanım bizden evvel Ankara'ya geliyor. Beraber seyahate devamı münasip görmedik. Çünkü iki senelik tecrübe, beraber yaşamak imkanı olamayacağına kanaat hasıl ettirdi. Kararımdan kendisini haberdar ettim. Çok kederli ve mahzundur. Zatıalinizin ve belki Fevzi Paşa Hazretleri'nin anlaşma için aracılığınızı rica edecektir. Kararım katidir. Yalnız gerek kendisinin ve gerek ailesinin şeref ve haysiyetini rencide etmek istemiyorum. Kendisine ve ailesine hürmetimi ve hakiki dostluğumu muhafaza edeceğim. Ayrılma şeklini Ankara'da kararlaştırırız. Sükûnetle İzmir'e gitmeye rızasını temin lazımdır. Gözlerinizden öperim." [21]

39 gündür Başkent'te olmayan Gazi Mustafa Kemal, Musul konusunda İngilizlerle yaşanan anlaşmazlık üzerine Ankara'ya dönmeden önce Muş ve Bitlis'ten gelen heyetlerle görüştü. Bütün kuvvetleriyle hükümetin ve Cumhuriyet'in arkasında olduklarını belirten heyetlere "Cumhuriyet hükûmetinin halkın huzur ve istirahatini, genel asayişi temine her suretle kadir olduğunu ve lüzum görürse bütün kuvvet ve şiddetiyle hareket edeceğinden şüphe edilmemesi lazım geleceğini" anlattı. [22]

Erzurum'dan ayrıldı ama depremzedeleri unutmadı. Kış yaklaşıyordu. Yozgat'tan 16 Ekim'de Başbakan İsmet İnönü'ye şu telgrafı çekti: "Kış mevsiminin gelip çatması münasebetiyle Erzurum zelzele felaketzedelerini mümkün sürat ile barındırmak ihmal edilemez bir zaruret olup, zaten sarf edilecek para iane akçesi ve bu ise Varidatı Umumiye'ye alınmamış olduğu ve iane akçesinden pazarlık suretiyle kereste satın alınması mümkün ve uygun bulunduğu ve Muvazenei Umumiye'ye dahil akçeden pazarlık suretiyle satın alımlar için Muvazenei Umumiye Kanunu'nun açık ve kesin hükmüne nazaran Heyeti Vekile'ce Meclis'ten mezuniyet teminine teşebbüs edilmesi belirtilen komisyon riyasetinin bu konudaki müracaatı üzerine Heyeti Vekile'nin 15 Ekim 1924 tarihli kararı uygundur." [23]

Ankara'ya vardığında 28/29 Ekim'de Cumhuriyet bayramını karşılamak üzere verdiği (her zaman masraflarını kendi cebinden karşıladığı) akşam yemeğinde sadece yiyecek, içecek yoktu. Sofrada mideden çok akıllar ve ruhlar besleniyordu. Bir milletvekili Gazi'nin beş yıl önceki "Türk milletinin istibdat ve tahakkümle idare edilebileceğini zannedenler, Türkü ve Türk tarihini bilmeyenler ve anlamayanlardır" sözlerini anımsatınca Gazi Mustafa Kemal şunları söyledi: "Evet yine tekrar ediyorum, böyledir. Türk milletini demokrasiden başka bir şekille idare imkanı yoktur. Harabelerin içinde Türk köylüsüne rast geldim. Zelzelenin zararlarından ben teselli edeceğime, onlar beni teselli ettiler. Milletin maddi mahrumiyetleri çoktur. Fakat efendiliği ezelden beri benimsemiştir. Efendiliği benimsemek ona her yeniliği yaptıracaktır. Türk halkı mutaassıp değildir. Her yeniliğe kabiliyetlidir. Muhtelif tarih devirlerinde buna mani olanlar, fuzulialim kisvesine bürünenler, "İyi şey ama halkın efkarı tahammül eder mi" diyorlardı. Eder efendi eder. Sen halka iftira ediyorsun." [24]

Dört gün sonra 1 Kasım 1924 günü TBMM 2. Seçim Devresi 2. Toplantı yılını açış konuşmasında depremi anlattı: "Erzurum ve Kars vilayetlerimizin bazı kısımlarında vuku bulan zelzele, ne yazık ki birçok zayiata sebep oldu; fakat felaketzede halkın bizzat sahip olduğu kuvvet, bütün milletin gösterdiği alaka ve şefkat ve Cumhuriyet hükûmetinin bütün vasıtaları kullanarak aldığı tedbirler, felaket izlerini hafifletmiştir." [25]

Gazi 31 Mart 1928'de İzmir ve dolaylarını sarsan deprem üzerine 1 Nisan'da valiliğe gönderdiği telgrafta üzüntüsünü dile getirdi: "İzmir ve havalisindeki zelzeleleri ve verdiği hasarları üzüntülerle öğrendim. Güzel şehrimizin ve aziz hemşerilerimin ıstıraplarına büyük bir alaka ve samimi bir hassasiyetle iştirak ederim. Memleketin her tarafından üzüntü ve ıstıraplara iştirak haberleri alıyorum. Bu müşterek ıstırap ve hassasiyet eseri teselli sebebidir. Vefat edenlerin ailelerine taziyetlerimin ve yaralılara hislerimin bildirilmesini rica, felaketzedelerden en muhtaçların en acil ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere on bin lira takdim ediyorum" [26]

"Yurtta barış, dünyada barış" ilkesi Gazi Mustafa Kemal'i ve Türkiye'yi bütün dünyanın en saygı duyduğu yere getirdi. Erzurum depreminden 4 yıl sonra İzmir'de meydana gelen büyük deprem yeniden gündemi işgal ettiğinde Türkiye'ye neredeyse savaş açacak halde olanlar bile geçmiş olsun diyor ve dayanışma iletileri gönderiyordu. Gazi 1 Kasım 1928 TBMM 3. Devre 2 Toplantı Yılını açış konuşma-

21 İbid S.79

22 İbid S. 80

23 İbid S. 96

24 İbid s. 108

25 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Cilt I. Ankara, 1961- s. 333

26 Atatürk'ün Bütün Eserleri Kaynak Yayınları İstanbul 2007 C. 22 S 109

sında depremi, kuraklığı ve Kızılay'ı anlattı: "Bazı vilayetlerimizde bu sene sert bir şekilde devam eden kuraklıktan daha ziyade mustarip olduk ve üzüldük. Bir taraftan memleketin genel üretimindeki nispi denge, diğer taraftan kurak mıntıkalarda alınıp toplanan tedbirler ve yardımlar darlığın tesirlerini gereği gibi azaltmıştır. Hilali Ahmer'in (Kızılay'ın) gerek zelzele, gerek kurak sahalarında yardıma koşmak için gösterdiği gayret ve kudreti huzurunuzda bütün millete karşı teşekkürle yad ederim. Geçen sene zarfında bir misli artmış olan Hilal-i Ahmer üyesi vatandaşların, afet ve ihtiyaç günleri için nasıl hayırlı bir şefkat hazinesi hazırladıkları bir kere daha sabit oldu. Bunun gibi Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin (Çocuk Esirgeme Kurumu) gelişmesine de genel alakayı tahrik etmek isterim." [27]

İnsana, insanlığa, yaşama ve doğaya, ülkeye ve dünyaya zarar, acı veren her olan bitene karşı duyarlıydı Atatürk. Deprem dışında diğer afetlerde de aklı ve yüreği hep oralardaydı. 25 Ekim 1930 İzmir sel felaketini 1 Kasım günü TBMM açılış konuşmasında gündeme getirdi: "Bugünlerde İzmir›de meydana gelen selden çok üzüntü duyduk. İnsan hayatının uğradığı zayiat ve elemler üzüntülerimizi şiddetlendirdi. Cumhuriyet hükümeti icap eden tedbirleri büyük bir ihtimamla almaktadır" dedi. [28]

1931 yılında MEB'in yayınladığı 4 ciltlik tarih kitabının ilk cildinde Mısır uygarlığının ele alındığı bölüme düştüğü not ilgi çekiciydi: "Malzeme ve işçi çoktu. Mısırlılar büyük yapmayı severlerdi. Fakat delicesine değildi. Bunda geometri usulleri hakimdi. Büyüklük işinde intizam, Mısır sanatının vasıflarından biridir. Diğer bir özelliği de sağlamlıktır. Mısırlılar ebediyet için yapmak isterlerdi. Bir Mısır mabedinin salonu, mabedin zelzele ve insanların yıkmasından arta kalan kısmı hayret vericidir."

Nerede olursa olsun afet konusunda duyarlıydı, Gazi Mustafa Kemal. 28 Eylül 1932'de Yunanistan Cumhurbaşkanı Aleksandros Zaimis'e Ierissos'da olan deprem için geçmiş olsun mesajı gönderdi." [29] 14 Mart 1933'de Kaliforniya depremi için ABD Cumhurbaşkanı Franklin Roosevelt'e telgraf çekti. [30] 25 Ekim 1934'de Astakos'da meydana gelen hortum için Yunanistan Cumhurbaşkanı Aleksandros Zaimis'e telgrafla acılarını paylaştığını bildirdi.

1936 yılındaki Adana sel felaketinde de 8 Aralık'ta yardım çalışmalarına katıldı. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı ve aynı zamanda Kızılay Başkanı olan Refik Saydam'a şu mektubu yazdı: "Seyhan Nehri'nin taşmasıyla Adana ve havalisinde vukua gelen büyük felaketten çok derin üzüntü duymaktayım. Acıya uğrayan vatandaşlara her zaman olduğu gibi bu sefer de cemiyetinizce yapılmakta olduğunu memnuniyetle gördüğüm yardım arasında sarf edilmek üzere namınıza on bin lira gönderiyorum" 16 Aralık'ta da Irak kralına Adana'daki sel baskını için gösterdiği duyarlık için teşekkür etti. [31]

Yurtdışından da afet dönemlerinde benzer telgraflar ve yardımlar geliyordu. Atatürk bunlara da teşekkür yanıtı gönderiyordu. 1 Mayıs 1935 günü Kars Digor'da olan deprem için yazan Bulgaristan Kralı III. Boris'e 11 Mayıs 1935'te cevap verdi.[33] Üç yıl sonra 19 Nisan 1938'de olan Kırşehir ve Yozgat depremi sırasında da Bulgaristan Kralı III. Boris ile yeniden telgraflaştı. [33]

Depremlerin toplumda sarsamadığı bir şey vardı: insanların Atatürk'e olan sevgisi. Abdi İpekçi'nin söyleşi yaptığı Atatürk'ün fotoğrafçısı Cemal Işıksel şöyle anlatıyor: "1938 senesi ilkbaharında Kırşehir›in Köşker Nahiyesi'nde zelzele olmuştu. Zelzele yerini öğrendik. Ulus'ta da çalışıyordum. Ulus Gazetesi bizi bir muhabir arkadaşla Kırşehir'in Köşker nahiyesine yolladı ve şafak sökerken zelzele sahasına geldik. iniltiler, ahlar, vahlar, yangınlar... Böyle bir manzara (...) zelzeleden sonra ilk giden kimse olmak dolayısıyla hemen etrafımızı aldılar. Bizim kim olduğumuzu sordular. Sağ kalanlar, kimi yaralı, kimi yarasızdı. Gazeteci olduğumuzu öğrendikten sonra köylülerin bize sordukları sual şu oldu: "Atatürk'e hasta diyorlar. Nasıl hastalığı?" Orada bütün tüylerim diken diken oldu. Ve bir de orada duyduğum heyecanı hiçbir zaman unutamayacağım. (Abdi İpekçi araya girip sordu) "Kaç yılında olmuştu bu?" "Bu 1938 senesinin Nisan aylarında idi ki, Atatürk'ün birinci hastalık devresine rastlıyordu. Adamlar kendi dertlerini unutmuş, Atatürk'ü soruyorlar. Bunun manası çok büyük." [34]

Hiçbir afet, "Kalpten kalbe yol vardır" diyen Atatürk ile halkın birbirine olan sevgisini bağlılığını sarsamadı.

27 Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Ankara, 1991 S 594

28 İbid s. 364

29 Atatürk'ün Bütün Eserleri Kaynak Yayınları İstanbul 2009 C. 25 S 419

30 İbid C. 26 S 131

31 Atatürk'ün Bütün Eserleri Kaynak Yayınları İstanbul 2010 C. 28 S 346-360

32 İbid C. 27 s 213

33 Atatürk'ün Bütün Eserleri Kaynak Yayınları İstanbul 2011 C. 30 S 207

34 Abdi İpekçi İnönü Atatürk'ü Anlatıyor Dünya Yayınları İstanbul 2004 s 99

HALKA DOĞRU HAREKETİ VE ATATÜRK

Sude GÜCÜK[1]

"Halka doğru" deyimi, bilindiği gibi Çarlık Rusyası'nda 19. yüzyılın ikinci yarısında gelişen "narodnik" (halk) hareketinin temel şiarlarından (simge) biridir. Serfliğin kaldırılışı ertesi Rusya'da toprak temerküzü, toplulaşması giderek hızlanmış, tarımda küçük üreticilik gerilemişti. Aynı dönemde ülkedeki küçük burjuva aydın katmanları toplumun yitiren kesimleriyle bütünleşmeye yönelmişti. Diğer bir deyişle köylülüğün alt gelir gruplarına seslenen Rus aydını, çarpılan geleneksel yapıya "halka doğru" hareketiyle çözüm aramıştı. "Halka doğru gidenler" toprağını her geçen gün "kulaklar"a, zengin çiftçilere kaptıran ve giderek yoksullaşan küçük üretici köylülüğe sahip çıkıyor, geniş köylü kitlelerini Çarlığa karşı başkaldırıya çağırıyordu. Devrim için köylülüğü kazanmak gerekirdi ve bu nedenle Rus aydınına önemli görevler düşüyordu. Rus aydını halka gitmeli, halka inmeli, halkı uyarmalı, eğitmeli, aydınlatmalıydı.[2]

Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan halkın içinde bulunduğu durum ile Rus halkının içinde bulunduğu durum neredeyse farksızdı: halk yaşanan toprak kayıplarından dolayı topraksız kalmış ya orduya katılmış ya da medrese eğitimi almak üzere Anadolu kent merkezlerine gitmiştir. Bu durum Osmanlı'nın sosyo-ekonomik durumunu epey bozmuş, ekonomisini altüst etmiştir. Bundan dolayı yaşanan ekonomik sıkıntılar had safhaya ulaşmış, Anadolu'da birçok isyanın çıkmasına ve köylünün topraklarını ve hayvanlarını terk ederek başka yerleşim bölgelerine göçmelerine, ekilen toprakların başıboş kalmasına yol açmıştır. Osmanlı'nın en büyük gelir kaynağı olan topraklar, toprağı işleten halk tarafından da boş kalınca İmparatorluk halkına herhangi bir şekilde ekonomik destek sağlayamamıştır. Bundan dolayı boynu bükülen halk yine çareyi devlet kapısı olan orduda levent, sekban ve sarıca olarak canı pahasına ekonomik durumunu düzeltmeye çalışmıştır. Böyle bir durumda orduda asker olan halkın toprağı uğruna canını vermesi beklenemez elbette. Ne için savaştığını, ne için öldüğünü bile bilmeden cephelere sürüklenen halk ihtiyaçlarını karşılamak mecburiyetinden (zorunluluk) orduya katılmıştır. Kendisinin bile adını doğru düzgün söyleyemediği cephelerde savaşan halk, daha kendi milletini, mensubu olduğu dini bile bilmezken 'din adına, devlet adına' bu savaşlara katılmıştır.

Şevket Süreyya Aydemir katıldığı Kafkasya cephesinde bulunduğu makineli bölüğüne, bölüğünün mensuplarına dinleriyle alakalı, milletleriyle alakalı birtakım sorular sormuş ve aldığı cevaplar karşısında hayrete düşmüştür.[3] 'Peygamberimiz kimdir?' sorusuna 'Enver Paşadır!' diyenler. 'Peygamberimiz sağ mıdır ölü müdür?' sorusuna çoğunlukla 'Sağdır.' cevabını almış, hal böyle olunca Müslüman olup dinin gereklerini bilmeyenler de çıkmıştır. Daha ilginci Şevket Süreyya Aydemir 'Hangi milletteniz?' diye sorunca bazıları 'Türk'üz!' deyince bölüğün çoğunluğunun 'Estağfurullah' çekmesi esnasında yaşanmıştır. Halbuki kendileri Türk idiler ve mensubu oldukları ordu Türk ordusu idi. İstanbul'da bazı aydın insanların başlatmış olduğu 'halka doğru' hareketinde sığınacakları tek çare Türklüktü. Anlaşılan oydu ki halk daha kendisinin ne olduğunu bilmiyor, uğruna savaştığı vatanın hududunu tayin edemiyordu(tayin edemiyordu).

Hal böyleyken Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan birtakım aydın insanlar Osmanlı'nın çökmesini engellemek için fikir akımları öne sürmeye başlamışlardır. Bu fikir akımlarından birisi olan 'Türkçülük' akımı çözüm olarak Osmanlı'nın yıllarca askerinde, toprağından yararlandığı Türk halkına yönelmesi gerektiğini düşünüyordu. Bu fikir akımı Fransız İhtilali'nden sonra doğan milliyetçilik akımından etkilendiği kadar Rus 'narodnik' hareketinden de etkilenmişti ve ithal edilerek Osmanlı'ya uyarlanmıştı. Bu fikir akımı milliyetçilik akımından etkileniyordu çünkü; Osmanlı İmparatorluğu'nda çıkan milliyetçi isyanlarla birlikte herkes kendi milletine ait olan topraklarda devlet kurmak ve onu kendisi yönetmek istiyordu. Dünya'da imparatorluklar teker teker düşmekte yerini ulus-devletler almaktaydı. Bu

---

1 İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mühendislik Fakültesi hazırlık sınıfı öğrencisi

2 Rusya'daki "halka doğru" hareketi için Bkz: Franco Venturi, Roots of Revolution, New York, 1966, s. 469-506 (The Chaikovskits and the Movement 'to go to the people' bölümü); Ghita İonescu ve Ernest Gellner (ed.), Populism, London, 1969, s. 62-96 (Andrzej Walicki tarafından yazılan Rusya bölümü); Margaret Canovan, Popülism, London, 1981, s. 59-97 (Russian Populism bölümü). Ayrıca bu konunun Türkçe kısa bir özeti için Bkz: İlhan Tekeli-Gencay Şaylan "Türkiye'de Halkçılık ideolojisinin Evrimi," Toplum ve Bilim, sayı 6-7, Yaz-Güz 1978, s. 54-56.

durumda da 'Türkçülük akımını savunan Ziya Gökalp, Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura, Halide Edip, Ömer Seyfettin gibi aydınlar Osmanlı İmparatorluğu'nun kaynağının Türk halkı olduğunu ve Türk halkıyla ulus-devlet yapısına ayak uydurulabileceğini savunuyorlardı. Türkçülük fikir akımı Rus 'narodnik'lerinden etkilenmişti çünkü; asırlardan beri kullandıkları dilden, yaşama tarzlarına kadar farklılık gösteren hanedan ve tebaa mantığı yönetenlerle yönetilenler arasındaki uçurum gittikçe artmış, halk cahilliğe ve fakirliğe mahkum edilmişti. Ulus-devlet yapısına ayak uydurmak için öncelikle Türk halkını tanımak onunla anlaşmak gerekiyordu ki ulus-devlet yapısındaki ulus kavramı sağlanabilsin. Türk halkının dili, Türk halk edebiyatı, Türk ahlakı, Türk sanatı, Türk deyişleri gibi halka ait olan birtakım kavramlar aydınlar tarafından halktan alınıp Türk kültürü oluşturulmalı bu sayede halk kendini tanıdıktan sonra kendini geliştirmek için Batı medeniyetinden geri kaldığı bilgileri temin etmeliydi.

Ancak problemin kaynağı en baştaydı: Ortada 'Türk halkı' denebilecek sosyal bir sınıf yoktu. Sosyolojik açıdan Ziya Gökalp'e göre: ''...Meşrutiyetten önce, memleketimizde birçok Türkler vardı. Fakat, bunların kollektif bilincinde ''Biz Türk milletindeniz.'' kavramı bulunmadığı için, o zaman Türk milleti de yoktu. Çünkü bir topluluk, onu oluşturan fertlerin ortak vicdanında bilinçli bir biçimde algılanmadıkça sosyal bir sınıf özelliği kazanamaz. Bunun gibi, Türkçe asıllı bir kelime (sözcük)Türk halkının dil bilincinde yaşamıyorsa, Türkçe bir kelime olmak niteliğini de sosyal bir varlık olmak değerini de kaybetmiş demektir. Bunun gibi, gerçekte Türk töresine dahil bulunan bir adet de, Türk halkının ahlaki vicdanında artık bilinmiyor ve duyulmuyorsa, o da gerek bir sosyal bir olay olmak gerek Türk ahlakında bir unsur(öğe) bulunmak özelliklerini kaybetmiş demektir. Bu ifadelerden anlaşılıyor ki sosyal olaylar mutlaka ait oldukları sınıfın kollektif vicdanında bilinçli duyuşlar biçiminde bulunmalıdırlar. İşte, kollektif vicdandaki bu bilinçli algılara 'kollektif tasavvurlar' adı verilir.''[4]

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra elde avuçta İhtilal devletlerinin pay biçtiği topraklar ve kollektif bilinci uyanmamış bir halk mevcuttu. Halk ya kendi topraklarında kimsenin tahakkümü altında olmadan yaşamayı seçecek ya da ona reva(uygun) görülen hayatı (yaşamı) yaşamayı seçecekti. Ancak halkın kendi topraklarında hür bir

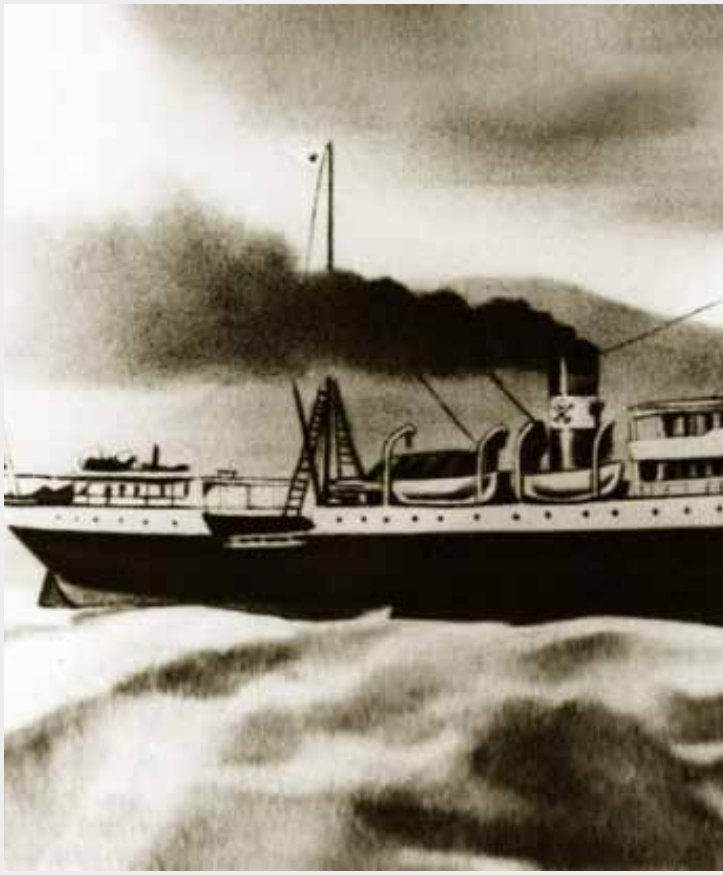

şekilde yaşaması için önce kollektif (ortaklaşa) bilinci uyanmalıydı ve sonra canı pahasına tek bir emel olan hürriyet için düşmanlarıyla savaşmalıydı. İşte tam da burada kurtuluş mücadelemizin başladığı gün olan 19 Mayıs 1919'da Atatürk günlüğüne şunları kaydetti:

> **"1335 Senesi Mayıs'ının 19. günü Samsun'a çıktım.''**[5]

Bu cümleyle birlikte Atatürk halkı uyandırmak ve onları harekete geçirmek için yola çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra halk yoksul ve çaresiz kalmış, ordular dağıtılmış, iletişim ve ulaşım yolları İtilaf devletlerinin denetimine geçmişti. Vaziyet bu haldeyken halk şayet kendi toprakları üzerinde hür yaşamak ve kendinden sonra gelecek kuşaklara emanet edebileceği bir gelecek kalmasını istiyorsa kendisinin farkına varmalı ve harekete geçmeliydi. Atatürk bu doğrultuda Samsun'dan başladığı yolculuğuna Havza'dan, Amasya'dan, Erzurum'dan, Sivas'tan kısacası Türkiye'nin çeşitli vilayetlerinden devam ederek bir kıvılcımı tutuşturmuştur.

4 Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, 1.Baskı, İstanbul, Milenyum Yayınları, 2018, s.81-82

5 Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2012, s.1

Bu vilayetlerde düzenlenen kongreler tıpkı bir kıvılcımdan ateşin büyüyüp harlandığı gibi Anadolu'nun dört bir yanını sarmıştır. Havza Genelgesi ile yerel direnişlerin önemi vurgulanmış, 'İstanbul ile ilişkilerin devamı ve geleceği konusunun belirlenmesi, milli iradenin her bakımdan hakim kılınması ve her gücün üstünde bir kuvvet olarak benimsenmesi, bundan böyle İstanbul'un Anadolu'ya hakim olmak yerine tabi olmasının sağlanması'[6] maddesiyle milli iradenin gücü ve önemi vurgulanmıştır. Amasya Genelgesi'nde; '' Vatanın tamamı, milletin istiklali tehlikededir. Hükümet merkezi İtilaf Devletleri'nin etkisi ve denetimi altında bulunduğundan, sahip olduğu sorumluluğun gereklerini yerine getirememektedir. Bu durum, milletimizi adı var, kendi yok durumuna düşürüyor.

Milletin istiklalini, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." Milletin durumunu ve davranışını göz önünde bulundurarak haklarını dünyaya duyurmak için her türlü etki ve denetimden uzak bir milli heyetin varlığı gerekmektedir. Bunun için her taraftan vuku bulan(oluşan) teklif (öneri)ve milli istek üzerine Anadolu'nun en güvenilir yeri olan Sivas'ta milli bir kongrenin süratle toplanması kararlaştırılmıştır. Bunun için, bütün illerin her livasından parti ayrılıkları dikkate alınmaksızın muktedir ve milletin güvenini kazanmış üçer kişinin olabildiğince çabuk yetiştirmek üzere hemen yola çıkarılması gerekmektedir.''[7] maddesiyle yine millet iradesinin altı çizilmiş. Sivas'ta toplanacak büyük kongre için her ilden bölge halkının güvendiği üçer kişi çağrılmıştır. Sivas Kongresi'nden dönen her ilden üçer kişi kendi illerini uyandırmak için bir kıvılcım görevini üstlenmiştir. Türkiye'nin dört bir yanında yanan kıvılcımlar büyümeye başlamış, Sivas Kongresi'nde düşman işgaline son vermek için kurulan bütün milli cemiyetler 'Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti' altında birleşerek ateş büyümüş ve millete ait kocaman bir hürriyet ateşine dönmüştür. Erzurum Kongresi'nde vatanın bir bütün olup bölünemeyeceğini, Kuvayı Milliye'yi etkin ve milli iradeyi hâkim kılmanın esas olduğu kararlar alınarak milletin topyekunlüğünü bozmak isteyenlere gözdağı verilmiştir.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, çatlamış bir toprağa su verirmişçesine Türk halkına millet olmanın can suyunu kana kana içirmeye çalışmıştır. Kendi deyimiyle Türk halkının makus talihini yenmesini sağlamıştır. Samsun'a çıkmasıyla hürriyet ateşinin kibritini çakmış, Türkiye'nin dört bir yanında yaptığı kongrelerle kıvılcımları artırmış sonra o kıvılcımlar kendi bölgelerini aydınlatarak kocaman bir hürriyet ve topyekun mücadele ateşine dönmüştür. Bir kıvılcımla başlayan hürriyet ateşi bizlere cumhuriyeti ve yurttaşlık haklarımızı kazandırmıştır. Şu an o mücadele ateşi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının ellerine meşale ateşi olarak paylaştırılmıştır. Bu meşale bize hep bu toprakların kıymetini, mücadele etmenin ehemmiyetini (önemini) ve Türk halkı olarak birlikte hür bir şekilde yaşamanın kıymetini hatırlatacak ve muasır (çağdaş)medeniyetler seviyesine(düzeyine) taşıyacaktır. Cumhuriyetimizin 100. Yılına girerken bu meşaleyi elimizden hiç bırakmamak ve dünya medeniyetler ateşine bir katkının da Atatürk'ün cumhuriyetimizi emanet ettiği Türk gençlerinden olması dileğiyle!

6 Atatürk Ansiklopedisi, Havza Genelgesi, Erişim: 24 Ekim 2022 https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/havza-genelgesi/?pdf=3612

7 Amasya.gov.tr, Amasya Tamimi (22 Haziran 1919), http://www.amasya.gov.tr/amasya-tamimi-22-haziran-1919#

21.YÜZYILDA BAĞIMSIZLIK VE GENÇLİK[1]

Melisa BİLALOĞLU[2]

Gençlik ve bağımsızlık hep paralel düşünülür. Oysaki gençlik kendi içinde pek çok bağımlılık içerir. Hissedilenle yaşanılan daima farklıdır. Var olan enerji ile hayalleri gerçekleştirebilmek için kişinin önüne çıkan fırsatlar hep ters orantılıdır. Evine bağımlısındır, ailene bağımlısındır, ekonomik kısıtlılığına, koşullara, uymak zorunda olduğun her şeye bağımlısındır. Potansiyelini içinde tutmak zorundasındır. Daha özgür olduğumuz yalanına sıkıca sarılmış durumdayız ancak daha mutsuz, daha köle ve daha robotlaşmış bir haldeyiz. Fırsatlarımız daha çok ancak bunları gerçekleştirmek için isteğimiz ve enerjimiz yok. Çünkü bunlar bizden çalındı. Odaklanma becerimizin geldiği yeri düşünerek bile bunu anlayabiliriz. Her şeyin 21.yy'da daha güzel olması gerektiği düşünülüyor ancak gelen her güzel şey beraberinde bir sorunu da getiriyor. Gelişen teknoloji, kolaylıklar ve yenilikler... Bir şeyleri daha da kolaylaştırmaları gerekirdi ancak öyle olmuyor. Daha tembel, daha isteksiz, daha meraksız olduk ve bu korkunç. Merak etmemek korkunç. Bağımsız olduğumuz yalanına inanan bağımlı olmak korkunç. Gençlik bir terazi gibi aslında. Var olan hayat enerjin, hayallerin ve gerçekleştirmek istediklerinle, seni bulunduğun yere sıkıca bağlayan, hareket etmene izin vermeyen, korkutan kaygıların arasındaki yarış hali. Ya biri galip gelecek ya da sürekli çekişmeli bir yarış devam edecek. Genç olmak kişiye göre değişebilir bir tanım aslında. Kime genç denir, kendini iyi hisseden mi gençtir yoksa yaşı elveren mi, yoksa hayat dolu olan mı? Gençlik, beraberinde getirdiği umarsızlıktan dolayı mı bu kadar güzeldir? Her şey halledilebilir gibi ya da dünyayı bile fethedebileceğini düşündürdüğü için mi herkes bu dönemine dönmek ister durur? Kişi gerçekleştirebileceğini sandığı hayallerinden dolayı mı sever gençlik dönemini? Bir şeyler olmaz ama hep olacağını sanırsın, belki de en çok bu yüzden güzeldir. Gençlik kişiye bir illüzyon sunarak onu kandırır. Her şey halledilebilecek gibidir ya da sonraya ertelenmesinde sakınca olmadığını düşündürür. Gençsindir çünkü ve daha vakit vardır. Korkuyu azalttığı için bu kadar güzel belki de. Düşüncelerimizde daha bağımsız olduğumuzu sanıyoruz ama değiliz. Tarihte bu zamana kadar yaşamış pek çok ünlü kişinin yaşamını okuduğumuzda bile ne kadar da tek düze ve heyecandan uzak hayatlarımız olduğunu düşünürsek bu gerçeği çok çabuk görebiliriz. Biz daha bağımsız daha özgür olduğunu sanan ama daha mutsuz, amaçsız ve sadece günü bitirmeye çalışan bir nesiliz. Çok hızlı akan bir hayat trafiğinin içinde sürükleniyoruz ve nereye sürüklendiğimizi biz de bilmiyoruz. Sadece genç olduğumuz için her şeyi halledebileceğimize inanarak kendimizi kandırıyor ve akışa kapılıyoruz. Daha bağımsız daha özgür olmamız, yeni icatlar yapmamız, çok gelişmemiz, çok değişmemiz, daha mutlu olmamız gerekirdi ama olmadı. Bunların hiçbiri olmadı. Çünkü biz hep önemli kişilerin hayatlarını okuduk. Bize bunlar öğretildi. Onları dinledik, hayran olduk. Ama kendimiz bir şeyler yapmak istemiyoruz. Daha tembeliz, biz önemli kişi olmak değil önemli kişileri okumak istiyoruz. Daha bağımsızız ama bunun getirdiği özgürlüklere vakit ayırmakla uğraşmak istemiyoruz bağımsızlık mücadelesini dinlemek istiyoruz. Biz bir şey yapmak değil yapmış olanı öğrenmek istiyoruz sadece. Çünkü bu özgürlükle ne yapacağımızı bilmiyoruz. Zamanımız var ve hayallerimiz de o hayalleri kurarken güzel. Bu yüzden bununla yetiniyoruz. Bağımsızlık uğruna mücadele eden bizler olmadığımız için belki de henüz ne anlama geldiğini ya da önemini kavrayamadık. Bizden daha önce yaşamış kişilerin daha kısıtlı imkânlarla bizden daha güzel işler yapmış olmasını hayretle dinliyoruz. Çünkü öyle. Bağımsızlık onu elde etmeye çalışırken güzel olan bir şey.

Gerçekten bağımsız olan biri bunu hissedebilmelidir de. Seni durduran herhangi bir şey olmadığında, gerçekten istemediğini yapmamakta özgür olabildiğinde içinde hissettiğin bir duygu. Herkes bağımsız olduğunu sanabilir ancak çok azı öyledir. Çoğu kişi de genç olduğunu sanabilir ama yine aslında çok azı öyledir. Çünkü bu sadece size devlet tarafından tanınan ya da sizin öyle sandığınız bir şey değildir aynı zamanda bir histir, duygudur. Gerçekten özgür olan birini an-

1 Ankara Başkent Üniversitesi, 5 Aralık 2022 de düzenlenen 21.yy da Bağımsızlık ve Gençlik Konulu Kompozisyon Yarışmasında 3. Olan yazı

2 Başkent Üniversitesi, Tıp Fakültesi Öğrencisi.

layabilirsiniz. O mutludur, özgüvenlidir en önemlisi korkusuzdur. Çünkü varlığının herhangi etki altında kalmadan kendisi olarak var olabilmenin hazzını bilir. Bir hayal kurmaktan korkmaz.

Onu gerçekleştirmeye çalışmaktan korkmaz. Etki altında kalmaktan korkmaz. En güzeli enerjisi vardır, isteği ve hayalleri de. Gençlik işte tam bu noktada çok önemlidir. Çünkü kişiye harekete geçiremeyeceği hayaller ya da dışa vuramayacağı planlar sunmak yerine gerçekten bir şeyler yapabilme fırsatı verir. Düşüncelerin en zengin, en çeşitli, enerjinin en yüksek olduğu zamanlardır, korkmayı bilmez ya da umursamazsın. Hata yapabilirsin ancak yine de tekrar ve tekrar deneyebilirsin. Kendini mutlu etmeyi tekrar tekrar deneye yanıla öğrenebilirsin ve öğrenirken çok keyif alacağın bol zamanın olabilir. Düşebilirsin, kalkabilirsin ya da tekrar tekrar düşebilirsin ve belki bundan keyif almaya bile başlayabilirsin. Hırs yapabilirsin ve bunun sende hissettirdiği duyguyu sevebilirsin. Gençlik kişiye bir sürü duyguyu tattırabildiği ve bolca zaman vadettiği için güzeldir. Her hatada, her yanılgıda sana tekrar hata yapabilme lüksü verdiği için bu kadar sevilir. Halen daha bir şeyleri ciddiye almama şansın olabildiği ve hoyrat davranabildiğin için bonkördür. Bu kadar verici ve bize hata yapma şansı tanıyan başka bir dönemimiz yoktur. Bu yüzden herkes bu dönemi arar buna ulaşmak ya da dönmek ister. Küçüklerin büyümek yaşlıların da genç hallerine dönmek istemesi bundandır. Çünkü her şeyi bu sefer daha korkusuzca tekrar yaşayabilmek isterler. Gençliğin kişiye sağladığı şey budur. Zaman ve hata yapabilme özgürlüğü. Bir şeylere bağımlı olmak zorunda kalan insanları tanımak zor değildir. Daha korkak, daha düşünceli olabilirler çünkü onları bulundukları yere zincirleyen etkenler vardır. Herkes onları bir şeylere bağlayan şeylerden kurtulmak için çabalar ve bu hayatın kendisidir. İnsanları sürekli daha iyi bir iş, daha iyi araba, daha iyi ev ve daha bir sürü şey almak için çabalarken görürüz.

Bitmek bilmeyen bir yarış halinde gibidirler çünkü bu daha iyi olduğunu sandıkları şeylerle kendilerini daha özgür oldukları ve istediklerini yapabildiklerine inandırmayı severler. Ne yazık ki pek çoğumuz bunu gereklilik gibi görerek sorgulamadan yapar ve gerçekten bunu isteyerek ya da bilinçli yapan insan sayısı oldukça az gibi görünmekte. Oysaki gerçekten bağımsız olmak isteyen biri maddelerden çok kendine yönelecektir. Kendini geliştirmek, sevdiği şeyleri keşfetmek, onlar için çabalamak eşyalardan daha anlamlı gelecektir. Her şeyin önemsiz ve tek önemli olanın kendisi olduğunu anlayan kişi gerçekten bağımsız ve mutlu olabilir. Daha çok tüketen ve kendini iyi hissettiğini sanan biri sadece kendini kandırıyor olabilir çünkü bağımsızlık çok şeye sahip olabilmekle değil daha az şeyle de mutlu olabilmekle ilgili bir meseledir ancak bunu çoğu kişi anlayamaz. Bütün bu yanılgıların odağında gençlik bir umut vadedebilir çünkü algılarımızın en açık olduğu ve öğrenmeye en hazır olduğumuz zaman dilimidir. Tüketir ve mutsuz oluruz, yanlışlar yapar ve mutsuz oluruz ancak deneye yanıla olması gerekeni öğrenebiliriz ve buna göre yol alabiliriz. Gençliğin bize sunduğu avantaj, bağımsızlığın gerçekte ne olduğunu erkenden kavrayabilmek ve onun kıymetini anlayabilmemiz için bize bol bol zaman tanımasıdır.

Bir kez bunun ne kadar muhteşem bir his olduğunu keşfeden kişi artık böyle hissetmeyi istemekten de vazgeçemeyecektir. Çünkü bu alırken çok sevip sonra sıkılacağınız bir eşya değildir ve sizi sonsuza kadar etkisi altına alır. Bağımsızlığın size sunabileceği fırsatları görmek bile tek başına bu histen vazgeçmemek için yeterlidir. Sizden önce bu uğurda pek çok şey feda etmiş, savaşmış ya da savaşmakta olan kişileri dinledikçe hayatının anlamının da buradan geçtiğini kavrayabilirsiniz. Bir şekilde hayatının bir döneminde bu uğursa savaşmış pek çok kişi dinleyebilirsiniz. İnsanların bunun için neler yaşadığını görebilirsiniz. Bu mücadelenin yoruculuğuna rağmen neler başarabildiklerini görüp buna hayran da olabilirsiniz. Bu yüzden bağımsızlık her zaman önemli ve kaybedilmemesi gereken bir kavram olarak yerleşir zihinlerimize. Çünkü kaybedildiğinde neler olduğunu ya da olamayacağını gösteren pek çok örnek de bulabiliriz.

İşte bu nedenledir ki belki de en önemli olan şey bağımsızlık kavramını onu elimizden yitirmeden anlayabilmektir. Anlayamadığımız bir şeyin kıymetini bilmek çok zordur. Onu anlayabildiğimiz zaman, maddelerden eşyalardan uzaklaşıp kendimize yönelebildiğimiz zaman özgürlüğün tam anlamıyla ne demek olduğunu kavrayabiliriz ve gençliğimiz bize bu yolda yardım eden en büyük avantajımızdır. En güzeli ise gençliğin sadece yaş değil hislerle de alakalı olmasıdır. Bunu isteyen ve bu uğurda çabalayan kişi bağımsız olabilir çünkü bunu nasıl yapabileceğini öğrenmiştir.

İSTİKBALİN FİRARI[1]

Merve Şeymanur Yegen[2]

Geleceğe güvenle bakmak... Atatürk'ün Türkiye'sinden ırak bir sürgünde, istikbale ümitle bakan gözlere malik olmak! Murahhasım bugün bizi bizlere dökmeye, biraz da 21'im dingin ummanlardan hallice harp alanında sırtımı yaslayabilmeye. Beyaz yakalı tümcelerim de yok altın bayraklı bir teşrenievvelde (ekim) de değilim. Kaderzadeyim yalnız! Bu coğrafyanın kaos piyesinde nikbin bir kaderzade! Elleri mavi yakalı aklı da fikri de beyaz yakalıların dünyasında bir ümit varım. Atasının izinde ateşli bir ümit varı Atasının izinden gittiğinden ümidi öğrenen bir Türk genci! Çanakkale'de, Kafkas'ta, Kanal'da, Eskişehir-Kütahya'da bir kılıç da ben sallamış gibi, bir kurşunu da ümitsizliklere, güvensizliklere ben sıkmış gibi yaşamak huzuru içerisindeyim. Yoklukta varlığın huzurunu hissettiren Atam'ın genci, dünden istikbalin güvenini veren Atam'ın sönmeyen oduyum. Yüzyıllar merdiven tırmandıkça Orta Doğu'ya kayanların değil, Atam'ın gönül denizinden mehpare akan mavilerin talibiyim.

Fakat heyhat! Bir gün olmayıversem? Bir saika bulsam geleceğe güvenle bakmasam? Gözlerim ümit eker miydi? Sahi men dakka dukka mıydı? Yahut bu yüzyılda ümit bir Rus ruleti miydi? Kadınların dövüldüğü, çocukların öldüğü, zalimin zalimlikten övündüğü, gökyüzünün dikkatli olmadığı bir gün olsa kan kızıl akacağı memleketimde Pollyanna mıydım? Sahi neydim ben? Atasına bakıp geleceğe güven duyan; başını biraz çevirse istikbal kaygısıyla kendine katline ferman biryan Türk genci mi? Memleket sevgisiyle üremden

olup mutaassıp ekseriyetlerin getirilerinin nahvet (kibir, gurur, böbürlenme) ürünlerinden kaçmaya çalışan bir sürgüncü mü? Kendi ülkesine firak kederi taşıyanların ümidini çalan istikbal hırsızı mı? Ya da istiklal hırsızı mı? Emeği, eleği hatta elemi bile çalıp kesp ettiğini sananların diyarı! Ah ağabeyimiz sizin olsun sevgilim, bizlere geleceğe güvenmeyi verin! Fakat unutmadan anımsayın; onlar ümidin düşmanıdır sevgilim, akarsuyun, meyve çağında ağacın, serpilip gelişen hayatın düşmanı! Mustafa'nın bıraktığı istikbalimize güvenin düşmanı! Ümit edecekseniz sahne olmadığı kadar sizin, bugünü yaşayın yarın güvensizliklerin diyarı ve de istikbalin firarı! Boşuna değil, carpe diem, quam minimum credula postero! (farklı yaşamak, anı yaşamak, kafasına göre takılmak) Ne nefrinimiz var ne adaletimiz, Ata'mızın geleceğe güvenle baktığı, bizi bizlere verin sahi kafi. Yaşantımız sizin oldu, yaşımız bizim olsun. Bari biraz gökyüzü, biraz umut verin uğurlar olsun!

1*Başkent Üniversitesi Ord. Prof. Enver Ziya Karal Tarih Uygulama ve Araştırma Merkezi, 5 Aralık 2022 de düzenlenen 21.yy da Bağımsızlık ve Gençlik Konulu Kompozisyon Yarışmasında mansiyon ödülü verilen yazı

2 Başkent Üniversitesi, Okul Öncesi Öğretmenliği/ Eğitim Fakültesi

21. YÜZYILDA BAĞIMSIZLIK VE GENÇLİK ÜZERİNE[1]

Çağın YAZICI[2]

Ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün "Eğitimdir ki bir milleti; ya hür, bağımsız, şanlı, yüksek bir topluluk halinde yaşatır, ya da esaret ve sefalete terk eder." Türkiye Cumhuriyeti Profesörü Oktay Sinanoğlu'nun "Bir millet her nesilde yeniden doğar." sözleri, bir milletin özgürlüğünün genç nesillerin doğru şekilde yetiştirilmesine bağlı olduğunu özetleyen en etkili cümlelerdendir. İşte tam da bu sebeple, verinin saniyeler içerisinde tüm dünyaya yayılabildiği 21. yüzyılda devletler, genç nüfuslarını birer göz bebeği misali korumalı ve yarın devleti şimdiki konumundan daha ileriye taşıyacak şekilde yetiştirmelidir. Ancak devletlerin bu doğrultuda göstermeleri gereken uğraşlar, birçok örnekte çeşitli iç ve dış sebeplerle sekteye uğramakta, hatta kimi örneklerde amacının tersine hizmet edecek şekilde yozlaşmaktadır. Elbette bu tür gelişmeler dengesiz ve niteliksiz genç nesiller doğurarak çeşitli oluşumların çıkarlarına hizmet ederler.

İnsan beyni Tabula Rasa, yani boş bir levha gibidir: Neyi, nasıl öğrenirse, öğrendiği doğrultuda şekillenir. Bir başka deyişle, insan beyni kendisine sunulan doğruları benimser ve yüceltir, bu doğrular aslında yanlış olsalar bile insan beyni aynı davranışı sürdürür. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'ne göre genç nüfus 15-24 yaş aralığındaki insanlardan oluşmaktadır. Bu yaşlar da genel olarak insanın, kişilik özelliklerinin oturması ve ideallerini belirlemesiyle, bireye dönüşme aşamasına tekabül etmektedir. Bu süreçte insan beyninin, geride bırakılmış olan çocukluk dönemindeki keşfetme içgüdüsünden ziyade, edinilen bilgi ve deneyimlerin daha öncekileriyle bağdaştırmaya çalışması öne çıkar. Fakat veriler arasında bir çakıma olması halinde, insan beyni eski veriyi benimsemiş olacağından, yeni veriye itibar etmeme eğilimindedir. İşte bu varoluşsal açıktan dolayı genç beyinler manipüle edilmeye karşı son derece savunmasızlardır ve bu durum da gençleri art niyetli oluşumlar için hedef konumuna getirir.

Manipüle etme niyetiyle gençleri hedef kitle edinen devletler, dernekler, siyasi kuruluşlar, holdingler, soylu aileler gibi çeşitli oluşumlar; kasıtlı bir biçimde bilgi kirliliği yaratmanın son derece kolaylaştığı 21. Yüzyılda, ağırlıklı olarak kitle iletişim araçlarına, en çok da sosyal medyaya nüfuz etmek (etkili)olmak) suretiyle gençleri manipüle (ayarlamak etkilemek,) etmeye çalışırlar. Bu çabaların hepsi, içlerinde, kendi çıkarlarına hizmet edecek kitleler oluşturma ve bu kitleleri sömürme hedeflerini barındırırlar. Böyle bir akışı sağlamanın en verimli yolu da gençliğin sürekli olarak ucuz ve suni, (yapay ve rahatlık) konfor ile beslenerek uyuşturulması olduğu için, art niyetli oluşumlar kaynaklarını genç nesillerin(kuşakların) sürekli bir konfor arayışı içinde yetişmelerine sebebiyet verecek bir düzen oluşturulması yönünde kullanırlar. Buradaki sömürüden azami verimlilik istenir, yani bireyler genç sayılabilecek yaşı geçseler bile söz konusu oluşumlara ömürleri boyunca bağımlı kalmaları sağlanmaya çalışılır. Böylece genç nesiller(kuşaklar) kısır bir döngüye sokularak tüketim toplumu oluşturulmasının önü açılmış olur.

Elbette her oluşumun çıkar ve motivasyonları (harekete geçirme) farklıdır. Bunların arasından devlet ise belki de hedefleri en kapsamlı olanıdır. Bir tüzel varlık olan devlet, toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğundan meydana gelir ve hükümet tarafından idare edilir. Devletler, diğer rakip veya düşman devletlere karşı stratejik üstünlük elde edebilmek amacıyla hedef aldıkları genç nüfusa çeşitli yöntemlerle sızarak deforme (bozmak) etmeye ve böylelikle kendilerine bağımlı hale getirmeye çalışabilirler. Elbette bu politikaları dünya siyasetinde baskın olma gayesi (amacı) bulunan bir devletin de izleyebileceğinin yanı sıra, ki buna Amerika Birleşik Devletleri örnek gösterilebilir, Çin Halk Cumhuriyeti'nde olduğu gibi pozisyonunu sağlamlaştırma amacı güden hükümetler de aynı politikaları kendi milletleri üzerinde uygulama eğilimi gösterebilirler. Art niyetli oluşumların bu tür faaliyetlerini (çalışmlarını)yürütmeleri noktasında yeni kavramlar devreye girer: Araç ve yöntem. Araç, yönteme zemin hazırlar ve bu nedenle her iki unsur (öğe) da olmadan herhangi bir operasyon gerçekleştirilemez, o yüzden her vakada bu değişkenler tanımlanmalıdır. Örneğin; TikTok adlı uygulama bir veri toplama aracıyken, bu uygulama aracılığıyla veri toplanarak hedef ülkelerin genç nüfuslarını konu alan sosyolojik haritalar oluşturmak bir yöntemdir.

1*Başkent Üniversitesi Ord. Prof. Enver Ziya Karal Tarih Uygulama ve Araştırma Merkezi, 5 Aralık 2022 de düzenlenen 21.yy da Bağımsızlık ve Gençlik Konulu Kompozisyon Yarışmasında mansiyon ödülü verilen yazı

2 Başkent Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

21. Yüzyıl, "Teknoloji çağı" ya da "Bilgi çağı" olarak adlandırıldığı kadar aynı zamanda ticaret savaşlarının, siber savaşların, medyatik savaşların da çağı haline gelmiştir ve bunlardan en ciddi şekilde etkilenen kitlelerden biri de genç nüfustur. Art niyetli oluşumlar her koldan faaliyet yürüterek gençleri gittikçe bir deformasyon girdabında sürüklemektedirler: Dezenformasyon ile yalan haber üretiminden veri madenciliği ile özel hayatın gizliliğinin ihlaline kadar çok çeşitli alanlarda, teknoloji ile iç içe olan gençler rant aracı olarak kullanılmaktadırlar. Bunun sonucunda da söz konusunu oluşumlar birbiri ile genel olarak koordinasyon (eşgüdüm) halinde bulunduklarından, arka planda ciddi miktarda güç ve para akışı döner. Gerek ülkeler bazında gerekse global çapta, art niyetli oluşumlar genç nesilleri (kuşakları) aptallaştırmak adına eğitim sistemlerine ve toplum düzenine saldırmaktadırlar. Eğitim sistemini işlevsizleştirip felç ederken bir yandan da toplumun dinamiklerini bozarak genç (kuşağı) sosyal bir kaosa(kargaşa) sürüklemeye çabalarlar. Bunun en belirgin sonuçlarından biri de genç nesil ile ata nesli arasındaki iletişimsizlik ve çekişme olarak ortaya çıkar, her iki taraf da farklılıkları dolayısıyla birbirine antipati (seimsizlik,soğukluk) besler. Rus yazar Grigoriy Petrov da, kendi içinde taraflara bölünmüş, dejenere(bozulmak) bir toplumu ve onun kalkındırılma çabasını gözlemleyerek kaleme aldığı Beyaz Zambaklar Ülkesi adlı eserinde, genç nesli ile çatışan ata nesil için "Genç nesli değil, kendinizi suçlayın. Siz nasıl yetiştirdiyseniz gençler de öyle olacaklar." sözlerini sarf etmiştir. Buradan varılabilecek sonuç ise; eskiden genç olan bir nesilde başlatılan toplumsal bozulmaların, her gelen yeni nesilde katlanarak arttığı ve tarafların birbirini başkalaştırma noktasına gelmesi ile doruğa ulaştığıdır.

Peki basmakalıp tabiriyle, 21. yüzyılda gençlik nasıl zehirleniyor? Kitle iletişim araçları ile gençlerin önüne sunulan içerikler aşırı dinamik tutularak dikkat süreleri düşürülüyor ve böylelikle daha tahammülsüz olmaları sağlanıyor. Birçok sosyal medya platformunda şiddet kavramı yavaş yavaş normalleştiriliyor ve genellikle video oyunlarındaki ödül sistemleri şiddet üzerinden tasarlanıyor, bu gibi yöntemlerle empatiden (içinde duyma duygu) yoksun ve kavgacı bir gençlik oluşturulmaya çabalanıyor. Sosyal medya platformlarının algoritmaları ise genç nesli (kuşağı) sahte gerçekliklerin içine yönlendirecek şekilde programlanıyor, bununla gençler benmerkezci bir zihniyete kavuşturulmak ve sonsuz bir ilgi açlığında bırakılmak isteniyor. Reklam kampanyaları ile sürekli her şeyin en lüksü, en yenisi dayatılarak gençlere marka kültürü ve

tüketim çılgınlığı aşılanmak isteniyor. Aynı zamanda, siyasi oluşumlar ve hareketler aracılığıyla genç nesiller radikalleştirilmeye (köklenciliğe) çalışılıyor, gençler genellikle kendilerine yarı doğru, yarı yanlış aktarılmak üzere önlerine çıkarılan ilk politik görüşe bağnaz bir bakış açısıyla bağlanıyorlar ve akılcılıktan uzaklaşarak, kendi sempati duydukları ideallerin dışındaki tüm uygulama ve görüşleri reddeder konuma geliyorlar. Bu tür uygulamalarla kendi içinde bölünmüş, birbirine düşman ve sorgulamayan nesiller inşa edilmek isteniyor. Alanı fark etmeksizin, moda olan her şey gençleri daha da birbirinin aynı olmaya itiyor. Çeşitli iç ve dış etkenler ile zedelenmiş olan aile yapısından gençler soyutlanmaya çalışılıyor, böylelikle yalnızlaşan gençlerin daha çok suni (yapay) konfor peşinde koşmaları isteniyor. Yine, espiyonaj (gözetçi, casusluk) faaliyetleri gibi çeşitli iç ve dış girişimlerle felç edilmiş eğitim sistemi ile devletlerin nitelikli birey yetiştirebilme kabiliyeti yok edilmeye çalışılıyor, çünkü çevresine karşı duyarlı ve bilinçli olacak gençlerin yetişerek etraflarını aydınlatmaları, art niyetli oluşumların çıkarlarına ters düşüyor.

Art niyetli oluşumlar yaptıkları yatırımlar sonucu genel olarak çabalarının karşılığını alıyorlar: Agresyon yaratan devletlerden, veri toplayıp bunları güvenlik şirketlerine satan sosyal medya platformlarına kadar 21. Yüzyılın akla gelebilecek her trend markası ve egemen gücü, kasten deforme ettikleri gençlerin sırtlarından ekonomik, siyasi ve stratejik

açılardan kârlarına kâr katıyorlar. Ayrıca kendi dayattıkları sisteme mahkum kılmış oldukları, global ve ülke bazındaki genç nesillerin ucuz konfor arayışı, ki bu ucuz konfor bizzat art niyetli oluşumların gençleri zehirleme yöntemleri ile ortaya çıkan geçici dopamin artışından başka bir şey değildir, gençleri kendilerine bağımlı ederek daha da zenginleşmelerini sağlar. Bunların sonucunda da öz ve çevresel farkındalıkları yok denecek kadar az olan, çevresine kindar bakan ve hayata karşı kayıtsız kalan, kendini geliştirmek ve bir şeyler üretmek yönünde herhangi bir gayesi olmayan genç nesiller türüyor. Dünya'nın teknoloji değmiş her yerinde, şartlar ne olursa olsun, genç nüfus bir telefonu karıştırmadan duramaz, ederinin belki on belki yüz katına satışa sunulan ürünleri ihtiyacı olmasa bile ısrarla alma alışkanlığından vazgeçemez vaziyete düşmüştür. Gençler okuduğunu anlamaktan aciz; tarih, coğrafya, felsefe gibi dersleri okulda uyku saati olarak değerlendirir olmuşlar ve tek tip suni (yapay) Batı kültürünün de dayatılması nedeniyle kendi tarih ve kültürlerine iyice yabancılaşmışlardır.

Gelinen noktada gençliğin kendini yenileyerek kalkındırma becerisi, gençliği sömüren çevreler tarafından alınmıştır ve ironiktir ki genç nesli yargılayanlarla, onu vasatlığa mahkum edenler genel olarak aynı çevrelerdir. Gençler kendi bireysel bağımlılıklarını art niyetli oluşumlara karşı kaybettikleri gibi, mensubu oldukları milletlerin bağımsızlıkları da bu oluşumların tehdidi altına girmiştir. Genç nüfus, tarihine yabancılaşmasından ötürü milli şuurunu (bilinç) yitirmeye başlamış ve ana yurdunda milletine katkı sağlamaktan ziyade, gelişmiş olarak nitelendirilen ülkelere yerleşip ikinci sınıf insan muamelesi görmeyi kendisine yakışır bulmuştur. Belirtmek gerekir ki, gelişmiş olarak nitelendirilen bu ülkelerin kiminde silahlı okul baskınları yaşanırken, kiminde de radikal(köklü) aktivizmler(etkincilik) boy göstermeye başlamıştır. Gençlik, ulaştığı bilginin doğruluğunu sorgulamaya bile tenezzül etmemekle ve haber kaynağı gibi kavramlardan bihaber olmakla birlikte dünya gündeminden kendini izole(yalnız,yalıtılmış) tutar olmuştur. İklim krizinin içeriği, kız çocuklarının zorla evlendirilmesi veya Uzak Doğudaki terhanelerde çocuk işçilerin çalıştırılması gibi başlıklar, kendilerine doğrudan zararı olmadığı için genç nüfusun gündeminde yoktur.

Sonuç olarak art niyetli oluşumlar kendi çıkarlarını uğruna genç nüfusun bağımsızlığına, yaratıcılığına, sorunlara çözüm ürete bilirliğine balta vuran bir popüler kültür döngüsü oluşturmuş, bunu gençliğe dayatma yoluyla benimsetmişlerdir ve ortaya çıkan ürün ise belki de telafisi nesiller alacak kadar ağır bir sosyal enkaz olmuştur.

En sonunda, "Peki bu şartlar altında Türkiye Cumhuriyeti ne yapabilir?" diye sorulacak olunursa eğer: Devlet, öncelikle eğitim sisteminde reformlara giderek akademik başarı kadar nitelikli, güzel ahlaklı bireyler yetiştirmeyi de ön planda tutacak, öğrencilerin kendilerini keşfetmeye teşvik(isteklendirme) edecek atılımlarda bulunabilir. Bunun yanı sıra okul aile birliği programları nitelik ve nicelik bakımından genişletilebilir ve sosyal becerileri geliştiren, gençleri sorgulamaya ve araştırmaya yönlendiren uygulamalar hayata geçirilebilir. Bunun yanında devlet desteği ile sertifika programlı kurslar açılarak baştan gençliğin kendisi olmak üzere bütün millet dezenformasyon (bilgilendirmeme, yanlış bilgilendirme) ve tüketim çılgınlığı gibi kavramlar üzerine bilinçlendirilebilir. Ayrıca Nutuk, gençlere zorunlu eğitim öğretim süreçleri boyunca okutularak aşılanmış olacak şekilde müfredata (izlence) entegre (eklenme ekleme) edilebilir. Son olarak şunu da unutmamak gerekir ki: Ulu önderimiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk, en büyük eseri olan cumhuriyeti; fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesillere (kuşaklara) emanet etmiş ve Gençliğe Hitabesi ile de her ne şartlar altında olursa olsun emanetini müdafaa edecek ve bağımsız kılacak nesillerin tohumlarını ekmiştir. Ektiği tohumlar da her nesilde daha güçlü meyveler vermeye devam edecek, 21. yüzyılın özgünlüğü ile parlayan yıldızı da böylelikle Türk gençliği olacaktır.

ATATÜRK'Ü VE DEVRİMİNİ DEĞERLENDİRMEK[1]

Prof. Dr. Sina AKŞİN[2]

Herhangi bir devletin tarihinde onun tarihini, hayatını Atatürk ölçüsünde dolduran benzer bir kişiye rastlamak zordur. Çünkü başka ülkelerde birçok adamın önayak olduğu büyük başarı ve değişim önderliğini, Atatürk tek başına kendinde toplamıştır. Hem İtilaf devletlerine karşı yürütülen siyasi ve askeri mücadelenin önderliğini yapmış, hem saraya karşı bir iç savaş yürütmüş, her iki mücadelede başarılı olmuştur. Türkiye'yi yok olmak sürecinden çekip çıkarmış, Lozan'da Türkiye'nin Avrupa devletleri ile hukuki eşitliğini kabul ettirmiştir. Osmanlı Devleti'ne son vermiş, yerine çağdaş bir devlet kurmuştur. Çağdaş bir toplum inşa etmek için yazısından üniversitesine, hukukundan müziğine, yaşamından kadın-erkek ilişkilerine kadar devrimci değişimlerin mimarı olmuştur. Bu denli büyük işler başarmış bir insana Türkler ancak büyük sevgi ve hayranlık duyabilirlerdi. Nitekim öyle olmuştur. Fakat bu tutum bir ölçüde Atatürk'ü anlama ve değerlendirme çabalarını önlemiştir. Şimdi, ölümünün üzerinden yetmiş yıla yakın bir süre geçmiş bulunuyor. Zaman içindeki bu mesafe, onu değerlendirmeyi kolaylaştırmaktadır. Şunu da belirtmeli ki, Atatürk'e yönelik eleştirilerin yoğunluk kazanmış olması, onu soğukkanlı biçimde değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Eleştiriler iki yönden geliyor: biri şeriatçılardan, öbürü "sivil toplumcu" (bunlara ikinci cumhuriyetçileri de ekleyebiliriz) diye adlandırılan kesimden. Bu ikinciler, 12 Eylül cuntasının en kötü, Atatürkçülüğe en aykırı uygulamalarını bile Atatürk adına yapmış olmasına bakarak, 12 Eylül yönetimiyle birlikte bütün askeri darbeleri ve Atatürk'ü de aynı sepete koyarak karşılarına almışlardır. Demokratik bir tavır sergilediklerine inanarak, şeriatçılarla (yani ortaçağ ile) cephe birliği yapabilmişlerdir. Atatürk'ü 12 Eylül'le aynı sepete koyma akrobasisi, Atatürk hareketinin devrim olduğunu yadsıyıp herhangi bir askeri darbe durumuna indirmekle mümkün olmaktadır. "Papaza kızıp oruç bozmak" atasözünün anlattığı durumun tipik bir örneği sayılabilir.

Atatürk hareketini anlamak için ilk atılacak adım, onun hangi gereksinmeye karşılık olduğunu saptamaktır. Atatürk devriminin, olağanüstü güç sahibi bir önderin keyfi uygulamaları olmadığını görmek gerekir. Öyle olsaydı, Atatürk ölür ölmez ya da kısa bir süre sonra, yaptıkları yıkılırdı. Oysa yarım yüzyılı geçti, devrim hâlâ ayaktadır. Demek ki Atatürk devrimi, Türk halkının da benimsediği bir gereksinmeden kaynaklanıyordu. O bakımdan buna Türk devrimi de diyebiliriz. Söz konusu gereksinmeye yukarıda işaret etmiştim. Bu Sevr "darbe" sinden kaynaklanıyor. Türkler Sevr ile Rumeli'den atıldıktan sonra, İstanbul ve Anadolu'dan da atılma sürecine girildiğini dehşetle anlamışlardı. Bu süreci durdurmak için, Avrupa'da (Anadolu'yu Avrupa kabul ederek) kalabilmek için, her alanda Avrupalı kadar güçlü olmak gerekiyordu. 1922'de kazanılan askeri zafer ve onun Lozan'a yansımasıyla yetinilirse, bu sürecin ilk fırsatta canlandırılacağı kesindi. Lord Curzon bunun böyle olacağını İsmet Paşa'ya açıkça söylemişti.

Gereksinmeyi saptadık. Şimdi Atatürk devriminin niteliğini kavramaya çalışalım. Bizde genellikle devrimi anlatmak için 6 okun açıklamalarından yararlanılmaktadır. 6 ok devrimi anlamak için yaşamsal bir önem taşımakla birlikte, tümüyle ve felsefesiyle kavramak bakımından yetersiz kalmaktadır. Onun için açıklamalarımı üç düzeyde yapacağım: 1) felsefi düzeyde, 2) bir kalkınma modeli olarak, 3) siyasi ve ideolojik bir program olarak (6 ok).

Felsefi Bakımdan Atatürk Devrimi

Felsefi düzeyde Atatürk devrimi bir aydınlanma devrimidir. Türk halkının ve aydınlatılması, kafaca ortaçağdan son çağa geçirilmesi harekâtıdır. Modeli ve esin kaynağı 18.yüzyılda Avrupa'da başlatılmış olan aydınlanma hareketidir. Aydınlanmanın gerisinde, bilindiği üzere, hümanizm hareketiyle Rönesans vardır, onun da gerisinde Yunan Roma uygarlığı. Atatürk devriminin bir aydınlanma devrimi olduğunu en iyi ve en kapsamlı biçimde açıklamış olan, sanıyorum, *Türk Hümanizmi*(1980) yapıtıyla Suat Sinanoğlu olmuştur. Sinanoğlu hümanizmi "zihnin sınırsız özgürlüğü" diye tanımlamaktadır. Yani zihin hiçbir dogmanın, hiçbir doğaüstü düşüncenin tutsa-

1 Sina AKŞİN, Kısa Türkiye Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Eylül 2007, sf.221-227, kitabından alıntıdır.

2 Türk Tarih Profesörü ve akademisyen.

ğı olmayacaktır. Tutucuların, kimliğimizi yitiririz, taklitçi durumuna düşeriz telaşı boşunadır. Sınırsız özgürlüğe kavuşan zihnin, taklit ve kopyacılık gibi ucuzlukları makbul tutmayacağı, kimlik ve kişilik yitimlerinden kaçınacağı açıktır. Hümanizmin insan, doğa, sanat ve yurt sevgisi gibi olumlu özellikleri de vardır. Atatürk devrimi bir aydınlanma hareketidir, Atatürk'ün kendisi de hümanist bir devlet adamıdır. Kurtuluş Savaşı'nın en tehlikeli anlarında bile din savaşı ilan etme yoluna gitmemiştir. Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nden sonra tutsak düşen Yunan Başkomutanı General Trikupis önüne getirildiğinde gösterdiği centilmenlik, İzmir'de ayaklarının altına serilen Yunan bayrağını çiğnemeyi reddetmesi, Anzak ölüleri için yazdıkları yine hümanist bir yaklaşımı gösteriyor. Hemen bütün Avrupa'da totaliterlik gümbür gümbür egemen olurken ve çevresindeki bir çok insanın bunun çekiciliğine kendisini kaptırmasına rağmen Atatürk'ün buna direnmesi, Almanya'dan kovulan Yahudi, liberal, solcu profesörlerin Türkiye'ye çağrılmaları, yine tutarlı hümanist bir çizginin sonucudur.

Kalkınma Modeli Olarak Atatürkçülük

Gelelim bir kalkınma modeli olarak devrime. Atatürk devriminin kalkınma siyaseti bütünsel kalkınma modeli diye tanımlanabilir. Bu topyekûn kalkınmadır. Buna göre Batı'dan makineleri, aletleri, araçları, fabrikaları almak yetmez. Zira bu aldığımız teknolojinin arkasında Batı bilimi vardır. Onu da almazsak, aldığımız teknoloji iğreti ve köksüz olur. Demek ki teknolojiyi alırken bilimi de alacağız. Fakat bilimin üst sınırları felsefenin içine girmektedir. Dolayısıyla Batı'nın felsefesini ve onun parçası olduğu insan bilimlerini de alacağız. Tabii toplumsal bilimlerin de bilimin bir parçası olduğunu unutmayacağız. Fakat felsefenin gelişmesi için felsefenin sezgisel yönlerini, sanat ve kültürle ilişkisini göz ardı etmemek gerekir. Görülüyor ki teknoloji-bilim-felsefe-kültür ve sanat bir bütündür. Bunların verimli olabilmesi için düşünce özgürlüğü; bilime, kültüre, sanata, bunlarla uğraşanlara, bulundukları kurumlara saygı göstermek ve değer vermek şarttır. Bu insan ve kurumların toplumsal, siyasal, dinsel dogmaların baskısı altında bulunmamaları gerekir. Atatürk'ün bütünsel kalkınma modelinde İstanbul Üniversitesi'nin kurulması, Sivas-Erzurum demiryolunun inşası kadar; konservatuar açılması ve yeni harflerin kabulü, Nazilli Bez ya da Eskişehir Şeker fabrikalarının yapılması kadar önem verilen olaylardır. Hatta sanırım, yapılacak bir araştırma Atatürk'ün kültür olaylarına daha çok önem verdiğini gösterecektir.

Bütünsel kalkınma modelini daha iyi açıklamak için, tersi olan maddi kalkınma modeline bakalım. Bunun en aşırı örneği petrol zengini bazı Arap şeyhlikleridir. Petrodolarlar sayesinde bu ülkelere en son teknoloji getirtilmektedir- otomobiller, uçaklar, bilgisayarlar, fabrikalar. Deniz suyu içilebilir hale getirilmekte, çölde tarım yapılmaktadır. Fakat bu ülkeler, 20. yüzyılın en yeni teknoloji ürünlerinden yararlanırken toplumsal ve kültürel düzenlerinde az çok 8. yüzyılın hayatını yaşamaktadırlar. Onca teknoloji, bilgisayarlar, bu insanların 8. yüzyıla benzer bir hayatı yaşamalarına engel değildir. 1950'den sonra, tabii Arap şeyhlikleri derecesinde olmamakla birlikte, Türkiye'de bütünsel kalkınma modeli bir ölçüde terk edilmiş ve maddi kalkınma modeline doğru bir kayma olmuştur. Böylece yol-baraj- fabrika yapımı büyük bir öncelik almış, toplumsal ve kültürel kalkınma biraz arka düzleme itilmiştir.

İdeolojik Bakımdan Atatürkçülük (6 Ok)

Şimdi de 6 oka bakalım. Yukarıda sırası geldikçe bu ilkelerden bazıları üzerinde durmuştum. Örneğin *cumhuriyetçilik* ilkesinin Atatürk'ün kafasında biçimsel bir anlayışla sınırlı olmadığını, doğrudan demokrasiyi içerdiğini saptamıştık. Atatürk dönemi, Avrupa genelinde totaliterliğe bir yöneliş varken, o sistemlere göre daha demokratik bir niteliğe sahipti. Sağlıklı bir demokrasi değerlendirmesi, incelenen düzeni çağdaşı olan başka düzenlerle karşılaştırmakla olur. Eski Atina onca köleye, siyasal haklardan yoksun yabancıya, kadınların siyasette hiç payı olmamasına rağmen, yine de demokrasiydi, çünkü Isparta ya da Pers İmparatorluğu'na göre daha demokratikti. Aynı biçimde Atatürk düzeni de demokrasi bakımından Avrupa demokrasi ortalamasının üstündeydi. Bu yüzdendir ki faşizmin sillesini yiyerek üniversitelerinden kovulan 142 Alman üniversite mensubu, uzunca bir süre oturmak

Niyetiyle (çünkü Türkçe öğrenip Türkçe ders vermeyi kabul etmişlerdi) Türkiye'ye gelmişlerdir. Birçoğu bilim dallarının en seçkinlerinde uzman olan bu kişilerin, bir diktatörlükten başka bir diktatörlüğe gidecek kadar saf ya da çaresiz olduklarını düşünmek için bir neden yoktur.

Bugün Türkiye demokrasi bakımından Atatürk dönemine göre çok daha ilerdedir. Ama bu bizi fazla sevindiremiyor, çünkü Avrupa demokrasisi iki dünya savaşı arası döneme göre bizden daha ileri gitmiştir. Böylece mutlak anlamda ilerleyen Türk demokrasisi, göreli olarak gerilemiştir. Onun için de bugün demokrasimizi Avrupa eksik buluyor ve eleştiriyor.

Milliyetçilik ya da ulusçuluk ilkesi, saldırgan, yayılmacı olmayan ("yurtta sulh, cihanda sulh"), yani barışçıl bir ilkedir. Irkçılıkla ilgisi yoktur. Dikkat edilirse, Atatürk, "Ne mutlu Türk olana" dememiş, "Ne mutlu Türküm diyene" demiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin her yurttaşı Türk'tür, ister Rum, ister Çerkez, ister Kürt, ister Ermeni, ister Yahudi, ister Arap olsun. Bu ulusçuluk, sağcı, tutucu bir ulusçuluk değildir. Tutucu(sağcı) ulusçular için yeterli sayılan, Türkiye'yi bölgesinin ya da İslam âleminin en güçlü devleti yapmak gibi sınırlı hedeflerle yetinmeyen bir ulusçuluktur. Türkiye dünyanın en ileri, en uygar ülkeleriyle ve her alanda yarışabilmelidir. Askerlik ya da iktisatta olduğu kadar, sanat ve yazında, insan hakları ve bilimde de ön safta olmalıdır. Oysa sağ ulusçular genellikle vurguyu iktisat, askerlik ve siyasete yaparlar.

Devrimcilik, aydınlanmayı Türkiye'de her yere ve hatta herkese yaymak, bütünsel kalkınmayı gerçekleştirmek ve bunun için etkin çabalar göstermek demektir. Bu, henüz ulaşılamamış, uzun vadeli bir hedeftir, fakat bir an önce ulaşmak gerekir. Ulaşılıncaya değin devrimcilik gündemdedir. Devrimcilik, devrim ereklerinin ısrar ve heyecanla güdülmesidir.

Halkçılık, halkı gözeten, halktan yana siyaset gütmek demektir. Halk kavramı bütün sınıf ve grupları kapsayan bir kavram olarak yorumlanabilirse de, öncelikle dar gelirli köylüleri, işçileri ve dar gelirli öbür kesimleri amaçlar. Halkçılık, dar gelirlileri öncelikle gözeten, onları her alanda kalkındırmayı, toplumsal adaleti sağlamayı hedefleyen (maddi, kültürel) bir anlayıştır. Halkçılık, halk dalkavukluğuna kadar varabilen, oy avcılığı demek olan popülizm olarak yorumlanmamalıdır. Fakat çok- partili bir dizgede popülizm yapmamanın pek kolay olmadığını kabul etmek gerekir. Tek-parti yönetiminde ilk önce halkın hoşuna gitmese de, uzun vadede onun yararına olan vesayetçi uygulamalar yapmak tabii daha kolaydır. Atatürk devrimi 1945'e değin tek-parti yönetiminde yürümüştür. Devrim belli bir yaygınlığa, tabana sahip olduktan sonra çok-partili dizge içinde de mesafe alabilir. Bunun için, iktidara gelmese bile, bir büyük partinin ödünsüz bir Atatürkçülüğü savunması gerekir. En büyük partilerin de temelde Atatürkçü olması gerekir.

Devletçilik, deneyimlerle geliştirilmiş bir ilkedir. Türkiye'de yeni yeni gelişmekte olan kapitalist sınıf, 20'li yıllarda dişe dokunur bir sanayi kuramayınca, ayrıca 1929 dünya iktisat bunalımının getirdiği perişanlık karşısında, çare olur umuduyla geliştirilmiş bir ilke. Bu sayede Atatürk döneminde ve ondan sonra yıllar boyunca hatırı sayılır bir sanayi temeli kurulabildi. Devletçilik, sanayi kurmak ve ekonomiye devletin düzenleyici elini uzatmak dışında, devlet işletmelerinde çalışan işçilere düzgün konutlar, okul, sağlık hizmetleri, sosyal ve kültürel bir ortam da sağlıyordu. Yani sosyal devlet işlevi de bu sayede yerine getirilmiş oluyordu. 1980'e değin devletçilik önemli işlevler gördü. Devletçilik yalnız Türkiye'de değil, Avrupa'nın gelişmiş kapitalist ülkelerinde de önemli başarılar elde etti. Örneğin Fransa'da, otomobil üreten Renault firması yakın zamanlara kadar bir devlet işletmesiydi... 1980'li yıllarda devlet işletmeciliğine son vermek için dünya ölçüsünde büyük bir kampanya başlatıldı. Komünist sistemin çökmesi bu kampanyaya büyük ivme kazandırdı. Yalnız eski komünist ülkelerde değil, kapitalist ülkelerde de devlet işletmelerini özelleştirmek için çalışmalar yapıldı ve yapılmaktadır.

Türkiye bakımından şu söylenebilir: Ülkemizde kapitalist sınıf büyük gelişmeler göstermiş olmasına rağmen henüz gelişmiş ülkelerdeki güce eriştiği söylenemez. Dolayısıyla devletçiliğin burada işlevi henüz vardır. Devlet işletmeciliğinin bizatihi verimsiz olduğu, kâr edemediği de doğru değildir sanıyorum. Hükümetler devlet işletmelerinin kârlı, verimli çalışmasını istemiyorlar demektir. Bugün Tekel her bakkala rakı verebiliyor, fakat bira ve kibrit veremiyorsa, bunun böyle olması istendiği içindir. Zira özel kesimin ürettiği bira ve kibritlerin satılması istenmektedir.

Bir de şu var: Seçmen, devlet işletmeciliğinin istihdam sağlayıcı işlevinin de farkındadır. Kamuoyu araştırmaları bunu bize gösteriyor. Türkiye'nin iktisadi gelişmesi Avrupa'nın düzeyine ulaşıncaya değin devletçiliğin gündemde kalması gerekir. Uluorta bir özelleştirme ile çok partili dizgeyi uzlaştırmak zor görünmektedir.

Ferit Devellioğlu'nun nesiller yetiştiren *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'ı Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'nda

Ferit Devellioğlu'nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'ı, ilk baskısının yapıldığı 1962 yılından beri öğrencilerin, araştırmacıların ve akademi dünyasının vazgeçilmez kaynaklarından biri ve adeta nesiller yetiştiren bir okul olmuştur.

Cumhuriyet döneminde hazırlanmış en kapsamlı ve başarılı sözlüklerden biri olarak kabul edilen *Lûgat*, dilimizde kullanılmış ve hâlâ kullanılan Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin yazılışlarını, okunuşlarını ve anlamlarını içeren en güvenilir kaynaklardan biridir. Sözvarlığı, tamlama ve örnekleriyle zengin içeriğe sahip *Lûgat*, renkli basım ve Arap harfli diziniyle de kullanım kolaylığı sağlamaktadır.

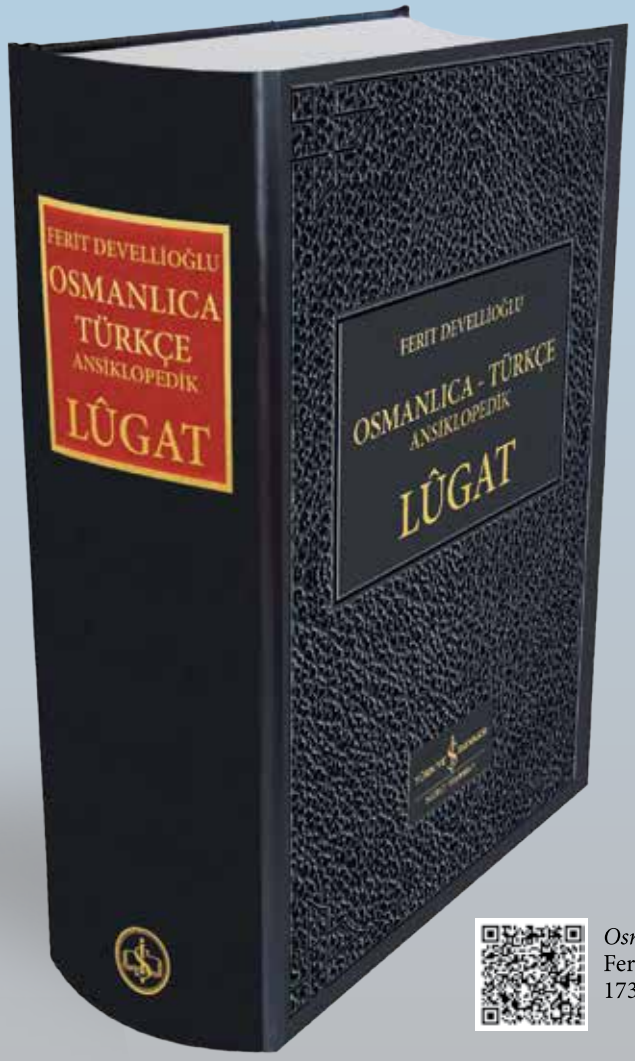

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat
Ferit Devellioğlu
1736 sayfa

Kurucusu olduğumuz İş Bankası Kültür Yayınları yeni kitaplarla büyümeye devam ediyor.

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Türkiye'nin Bankası

iskultur.com.tr facebook.com/iskultur twitter.com/iskultur instagram.com/isbankasikulturyayinlari

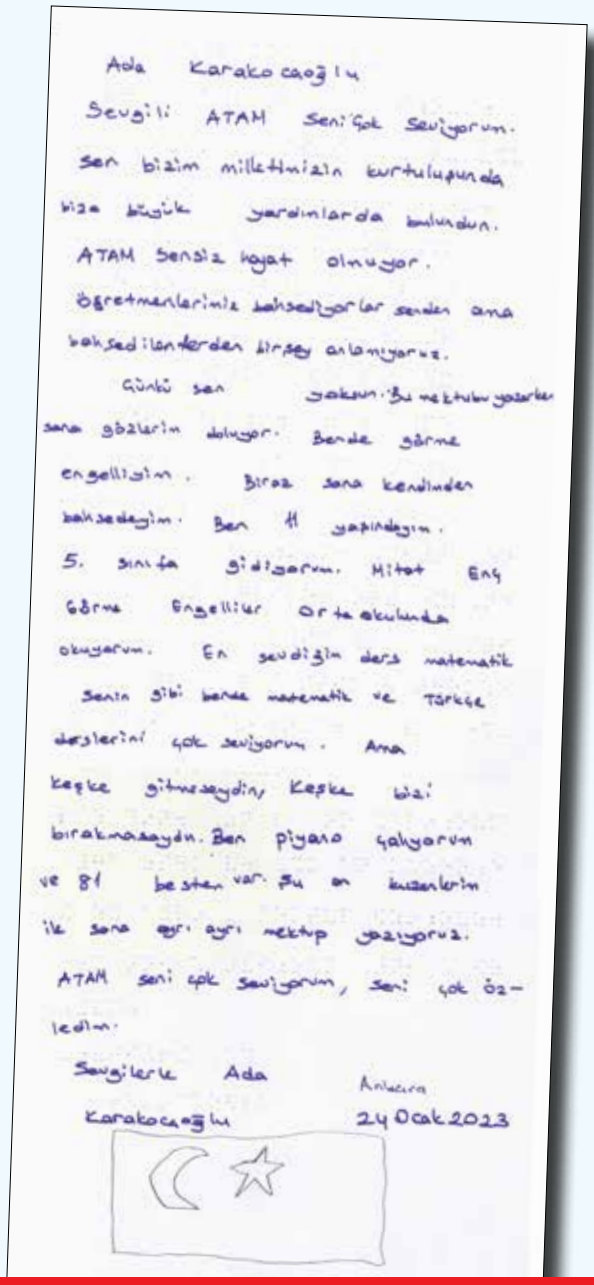

Ada Karakocaoğlu

Sevgili ATAM Seni Çok seviyorum. Sen bizim milletimizin kurtuluşunda bize büyük yardımlarda bulundun. ATAM Sensiz hayat olmuyor. Öğretmenlerimiz bahsediyorlar senden ama bahsedilenlerden birşey anlamıyoruz.

Çünkü sen yoksun. Bu mektubu yazarken sana gözlerim doluyor. Bende görme engelliyim. Biraz sana kendimden bahsedeyim. Ben 11 yaşındayım. 5. sınıfa gidiyorum. Mitat Enç Görme Engelliler Ortaokulunda okuyorum. En sevdiğim ders matematik Senin gibi bende matematik ve Türkçe derslerini çok seviyorum. Ama keşke gitmeseydin, Keşke bizi bırakmasaydın. Ben piyano çalıyorum ve 81 besten var. Şu an kuzenlerim ile sana ayrı ayrı mektup yazıyoruz.

ATAM seni çok seviyorum, seni çok özledim.

Sevgilerle Ada Karakocaoğlu

Ankara 24 Ocak 2023

Ada Karakoçoğlu / Mitat Enç Görme Engelliler Ortaokulu 5. Sınıf

Elanur Çıtak / Şehit J.Er Levent Kuşoğlu İlkokulu

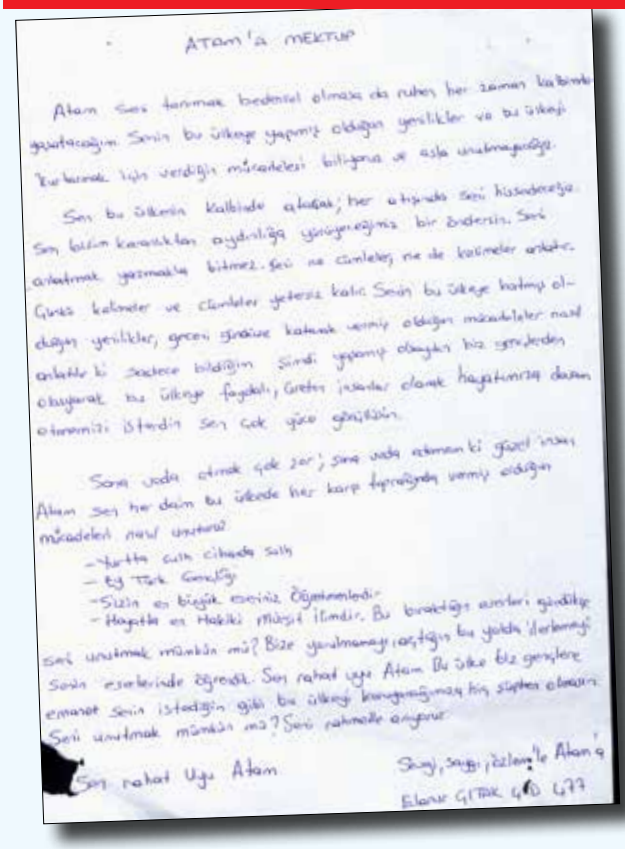

Atam'a MEKTUP

Atam Ses tanımak bedensel olmasa da ruhen her zaman kalbimde yaşatacağım. Senin bu ülkeye yapmış olduğun yenilikler ve bu ülkeyi kurtarmak için verdiğin mücadeleyi biliyorum ve asla unutmayacağım.

Sen bu ülkenin kalbinde olacak; her atışında seni hissedeceğiz. Sen bizim karanlıktan aydınlığa yönlendiriciniz bir öğretensin. Seni anlatmak yazmakla bitmez. Seni ne cümleler, ne de kelimeler anlatır. Çünkü kelimeler ve cümleler yetersiz kalır. Senin bu ülkeye katmış olduğun yenilikler, geçen günlerde katmak istemiş olduğun mücadeleler nasıl anlatılır ki sadece bildiğim şimdi yapmış olduğun bize gençlerden oluşarak bu ülkeye faydalı, Gururlu insanlar olarak hayatımıza devam etmemizi istedin sen çok güzel gönüllüsün.

Sana vada etmek çok zor; sana vada etmemin ki güzel insan Atam sen her daim bu ülkede her karış toprağında vermiş olduğun mücadeleni nasıl unutarız?

- Türkte sulh cihanda sulh
- Ey Türk Gençliği
- Sizin en büyük eseriniz Öğretmenlerdir
- Hayatta en Hakiki Mürşit İlimdir. Bu bıraktığın eserleri gündüz

Seni unutmak mümkün mü? Bize yaşatmaya çalıştığın bu yolda ilerlemeyi Senin eserlerinde öğrendik. Sen rahat uyu Atam. Bu ülke biz gençlere emanet Senin istediğin gibi bu ülkeyi koruyacağımıza bir şüphen olmasın. Seni unutmak mümkün mü? Seni rahmetle anıyoruz.

Sen rahat Uyu Atam

Sevgi, saygı, özlemle Atam'a

Elanur ÇITAK 4/D 477

Defne Kocaer / Yediiklim Koleji

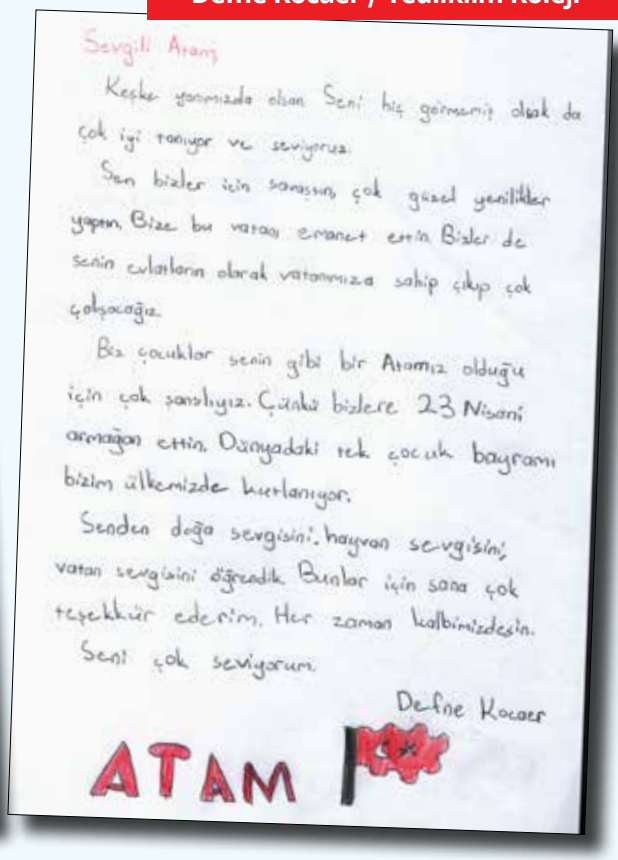

Sevgili Atam

Keşke yanımızda olsan. Seni biz görmemiş olsak da çok iyi tanıyor ve seviyoruz.

Sen bizler için sanasın çok güzel yenilikler yaptın. Bize bu vatanı emanet ettin. Biz de senin evlatların olarak vatanımıza sahip çıkıp çok çalışacağız.

Biz çocuklar senin gibi bir Atamız olduğu için çok şanslıyız. Çünkü bizlere 23 Nisanı armağan ettin. Dünyadaki tek çocuk bayramı bizim ülkemizde kutlanıyor.

Senden doğa sevgisini, hayvan sevgisini, vatan sevgisini öğrendik. Bunlar için sana çok teşekkür ederim. Her zaman kalbimizdesin.

Seni çok seviyorum.

Defne Kocaer

ATAM

ATATÜRK VE ÇOCUK

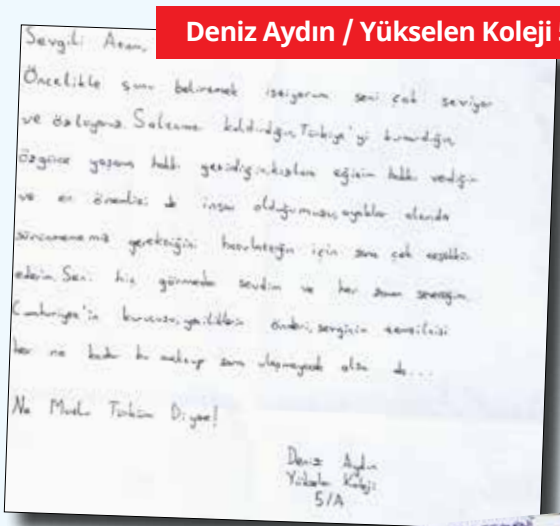

Deniz Aydın / Yükselen Koleji 5/A

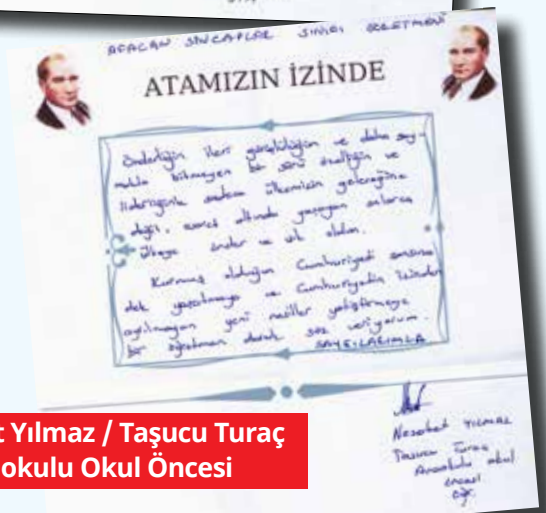

Nezaket Yılmaz / Taşucu Turaç Anaokulu Okul Öncesi

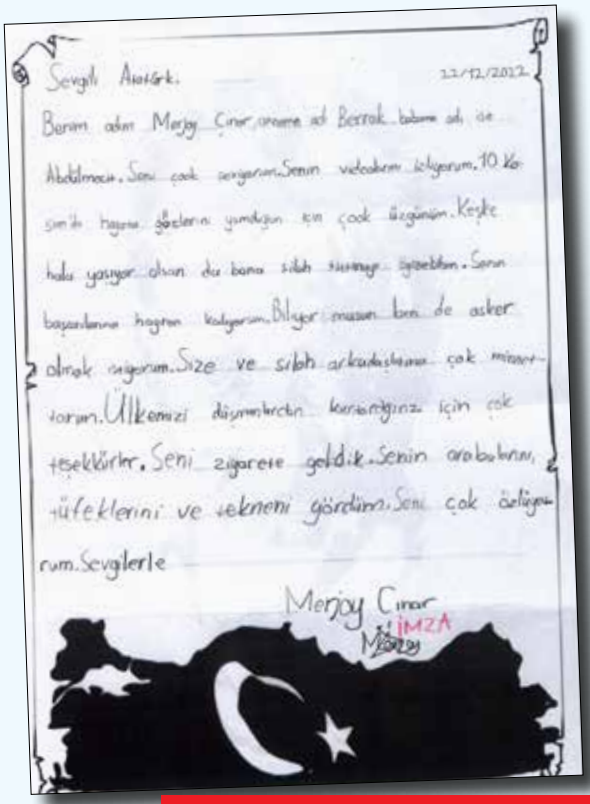

Merjoy Çınar / Özel Arı Okulları 2/F

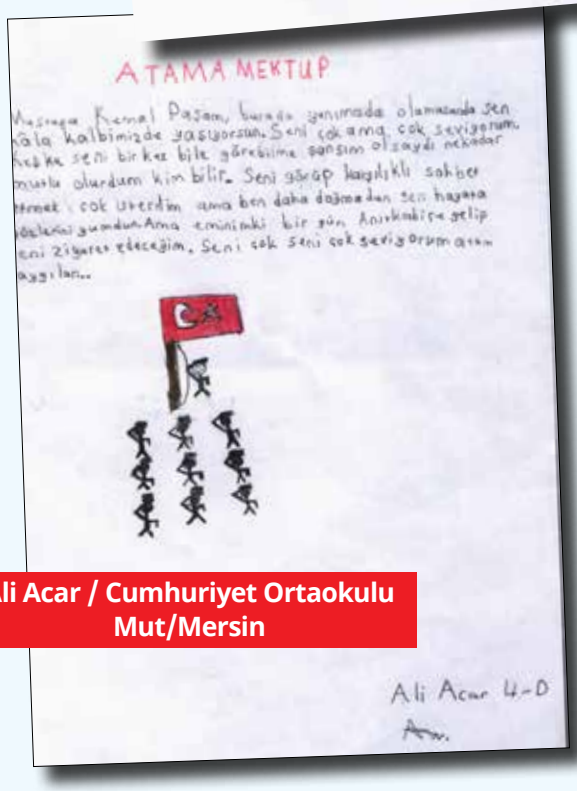

Ali Acar / Cumhuriyet Ortaokulu Mut/Mersin

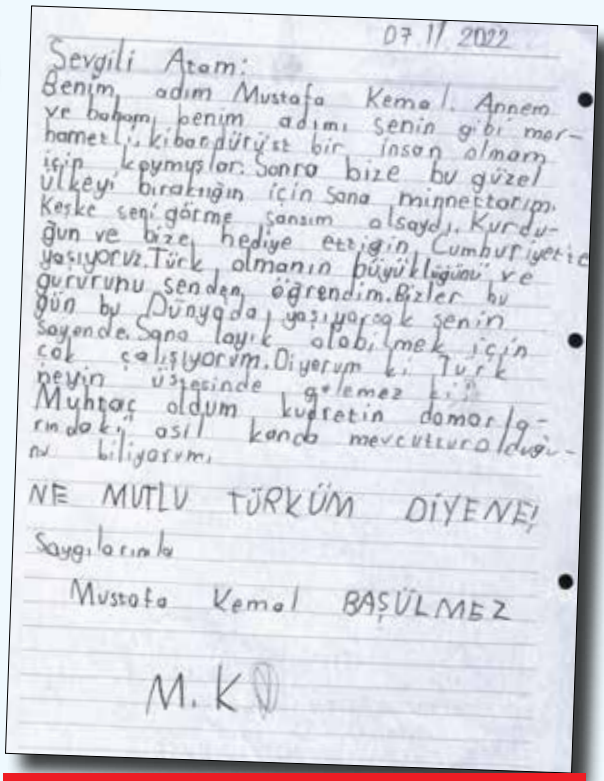

Mustafa Kemal Başeğmez/ Yediiklim Koleji

KARA HARP OKULU KOMUTANI VE ÖĞRENCİLERİ

MİLLİ SAVUNMA BAKANI EŞİ BAŞKANLIĞINDA TSK'DA ÇALIŞAN EŞLERİ VE TSK'DA ÇALIŞAN KADIN PERSONEL

ŞEHİT AYYAÇ USTA İLKOKULU

ŞEHİT MEHMET ÇETİN İLKOKULU

ANITTEPE ORTAOKULU

ANITTEPE ORTAOKULU

ESKİŞEHİR ATATÜRK İLKOKULU

İZMİR BUCA 23 NİSAN İLKOKULU

Konya/Akşehir - 30 Mart 1922

1. TBMM Reisi *(24.04.1920-29.10.1923)* **ve Başkumandan** *(05.08.1921)* **Müşir** *(19.09.1921) (Mareşal)* **Gazi Mustafa Kemal** *(ATATÜRK)* **Paşa, 2. Sovyet Rusya elçisi Semiyon Ivanoviç ARALOV, 3. Sovyet askeri ataşesi K. ZVONAREV, 4. Azerbaycan Askeri Ataşesi, 5. Garp** *(Batı)* **Cephesi Komutanı Mirliva** *(Tuğgeneral)* **İsmet** *(İNÖNÜ, Orgeneral)* **Paşa, 6. Garp** *(Batı)* **Cephesi Erkânıharbiye Reisi** *(Kurmay Başkanı)* **Erkânıharp Miralay** *(Kurmay Albay)* **Asım** *(GÜNDÜZ, Orgeneral)* **Bey, 7. 6'ncı Süvari Fırkası** *(Tümeni)* **Komutanı Erkânıharp Miralay** *(Kurmay Albay)* **Mürsel** *(BAKÜ, Tümgeneral 1935)* **Bey, 8. Azerbaycan Elçisi İbrahim ABİLOV, 9. 1'inci Ordu Komutanı Mirliva** *(Tuğgeneral)* **Ali İhsan** *(SABİS, Tümgeneral)* **Paşa, 10. 8'inci Fırka** *(Tümen)* **Komutanı Piyade Miralay** *(Albay)* **Kâzım** *(SEVÜKTEKİN, Tümgeneral)* **Bey, 11. Yaver Mülazımıevvel** *(Üsteğmen)* **Muzaffer** *(KILIÇ)* **Efendi, 12. İsmet Paşa'nın yaveri Süvari Yüzbaşı Mehmet Sabri** *(ARTUÇ)* **Efendi, 13. Atatürk'ün refakat subayı Yüzbaşı Mahmut** *(SOYDAN, Binbaşı)* **Bey, 14. Erkânıharp Binbaşı** *(Kurmay Binbaşı)* **Rüştü** *(ERDELHUN, Orgeneral)* **Bey, 15. 6'ncı Fırka** *(Tümen)* **Komutanı Piyade Albay Nazmi** *(SOLOK, Korgeneral)* **Bey, 16. Cephe Sağlık Başkanı Tabip Yarbay Hulusi** *(ALATAŞ Albay)* **Bey, 17. Mustafa Kemal Paşa'nın Seryaveri** *(Başyaver)* **Binbaşı Salih** *(BOZOK, Yarbay)* **Bey.**

Kurtuluş Savaşı(1922-2022)'nın 100. Yıl Anısına

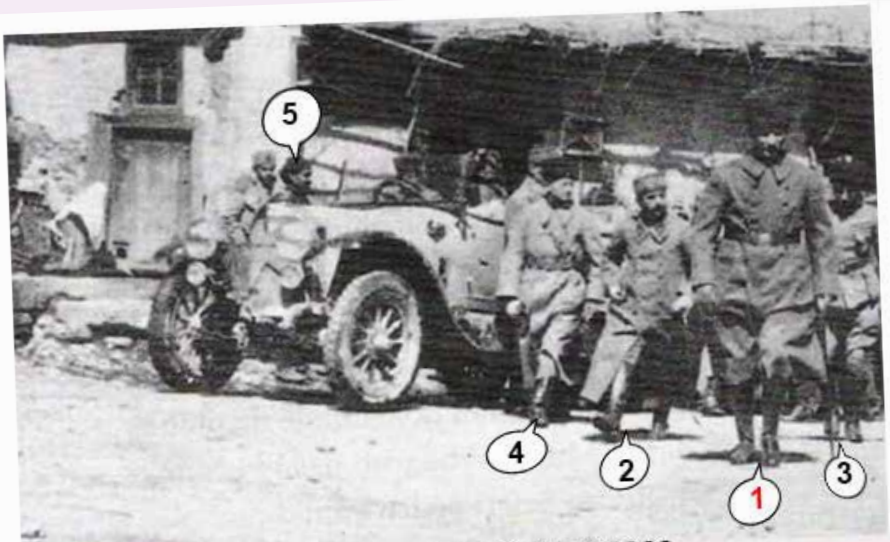

Konya/Akşehir - 30 Mart 1922

1. TBMM Reisi *(24.04.1920-29.10.1923)* **ve Başkumandan** *(05.08.1921)* **Müşir** *(19.09.1921) (Mareşal)* **Gazi Mustafa Kemal** *(ATATÜRK)* **Paşa, 2. Garp** *(Batı)* **Cephesi Komutanı Mirliva** *(Tuğgeneral)* **İsmet** *(İNÖNÜ, Orgeneral)* **Paşa, 3. 1'inci Ordu Komutanı Mirliva** (Tuğgeneral) **Ali İhsan** *(SABİS, Tümgeneral)* **Paşa, 4. Yaver Mülazımıevvel** *(Üsteğmen)* **Muzaffer** *(KILIÇ, Yüzbaşı 1922, (07.08.1918-13.11.1918) ve (16.05.1919-01.07.1927) arası Atatürk'ün Yaveri,01.03.1935'den sonra Giresun Mebusu (Milletvekili))* **Efendi, 5. Atatürk'ün Muhafızlarından Giresunlu Çakıroğlu Hüseyin Çavuş.**

Kurtuluş Savaşı(1922-2022)'nın 100. Yıl Anısına

Hazırlayan: Sermet Taktak

Afyon- Çay Tren İstasyonu - 14 Mart 1922

1. TBMM Reisi *(24.04.1920-29.10.1923)* ve Başkumandan *(05.08.1921)* Müşir *(19.09.1921) (Mareşal)* Gazi Mustafa Kemal *(ATATÜRK)* Paşa, 2. 1'nci Ordu *(07.10.1921-20.06.1922)* Komutanı Mirliva (Tuğgeneral) Ali İhsan *(SABİS, Tümgeneral)* Paşa, 3. Hariciye *(Dışişleri,16 Mayıs 1921 - 25 Ekim 1922)* Vekili Yusuf Kemal *(TENGİRŞENK)* Bey, 4. Erkânıharp Miralay *(Kurmay Albay)* Mehmet Arif *(AYICI)* Bey.

Kurtuluş Savaşı(1922-2022)'nın 100. Yıl Anısına

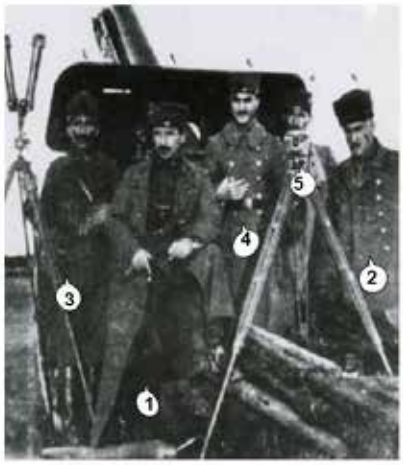

Batı Cephesi Akşehir- 06 Şubat 1922

1. Garp *(Batı)* Cephesi Komutanı Mirliva *(Tuğgeneral)* İsmet *(İNÖNÜ)* Paşa, 2. Garp *(Batı)* Cephesi Topçu Komutanı Topçu Albay Halit Galip *(TEKAK Tuğgeneral, Kurmay değil.)* Bey, 3. 25'inci Topçu Alay Komutanı Kurmay Binbaşı Hüseyin Vehbi *(KOCAGÜNEY)* Bey, 4. Garp *(Batı)* Cephesi Erkânıharbiye Reisi *(Kurmay Başkanı)* Erkânıharp Miralay *(Kurmay Albay)* Asım *(GÜNDÜZ, Orgeneral)* Bey, 5. İsmet Paşa'nın yaveri Süvari Yüzbaşı Mehmet Sabri *(ARTUÇ)* Efendi.

Kurtuluş Savaşı(1922-2022)'nın 100. Yıl Anısına

Afyon/Çay- 1922

1.TBMM Reisi (24.04.1920-29.10.1923) ve Başkomutan (05.08.1921) Müşir (19.09.1921) (Mareşal) Gazi Mustafa Kemal (ATATÜRK) Paşa, 2. Garp *(Batı)* Cephesi Komutanı Mirliva *(Tuğgeneral 01.03.1921)* İsmet *(İNÖNÜ İNÖNÜ Ferik (Tümgeneral) 1922, Birinci Ferik (Korgeneral) 1926, Orgeneral 1935)* Paşa, 3. 1'inci Ordu Komutanı Mirliva *(Tuğgeneral)* Ali İhsan *(SABİS, Tümgeneral)* Paşa.

Kurtuluş Savaşı(1922-2022)'nın 100. Yıl Anısına

ANITKABİR DERGİSİ'NDE YAYIMLANACAK YAZILARLA İLGİLİ ESASLAR

1. Genel Kurallar:

A. Anıtkabir Dergisi üç ayda bir çıkarılmakta, 1000 adet basılmaktadır. Dergide Atatürk ile ilgili ya da ilişkilendirilen araştırma yazıları, makaleler ve şiirlere yer verilmektedir.

B. Dergiye gönderilen yazılar, daha önce başka yerde yayımlanmamış olmalıdır.

C. Yazılar, Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından incelenip yayımlanmaya değer görülürse yine aynı kurul tarafından belirlenecek zamanda yayımlanır. Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.

D. Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur

E. Yayın Kurulunca yazılarda düzeltmenin yapılması durumunda yazarın oluru alınır. Eğer yazar olur vermez ise yayımlanmaz.

F. Yazarlar kendilerini tanıtıcı bilgileri (unvan ve görev, kurum, haberleşme adresi, telefon ve belgegeçer numaraları, bir fotoğraf, e-posta adresi) yazılarıyla birlikte Anıtkabir Derneğine gönderirler.

G. Daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış, özgün olan ve Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından yayımlanması uygun görülen yazıların sahiplerine 500 TL telif ücreti ödenir ve 5 adet dergi ücretsiz olarak gönderilir.

2. Dergide Yayımlanması İstenen Yazılarla İlgili Kurallar:

A. Yazılar A-4 kâğıdının bir yüzüne ve 10 (on) sayfayı geçmeyecek şekilde, bilgisayar ortamında Microsoft Word programında yazılır; posta ya da elektronik posta ile gönderilir.

B. Yazı karakteri arial, başlık 14 punto, metin 12 punto, dipnotlar 8 punto, fotoğraf ve şekiller JPEG formatında, çizelge yazıları 10 punto olarak yazılır. Makalenin konusu ile ilgili varsa belge ve fotoğrafların asılları yazara geri verilmek üzere posta ile gönderilir.

C. Metinde satır aralığı tek, paragraf başı boşlukları 0.5, dipnot başlangıçları 0.5 olarak düzenlenir.

D. Makale içindeki ana başlıklar metnin yazıldığı puntoda, boşluk bırakılmadan, koyu ve küçük harflerle yazılır.

E. Dipnotlar aynı sayfa altında verilir. Kitap ve makaleler dipnotlarda şu şekilde gösterilir;

(1) Kitap

Yazarın adı ve soyadı, kitabın adı (italik yazılmalıdır), varsa cilt numarası, varsa baskı numarası, basıldığı kent, basan kurum ya da basımevi / yayınevi, basıldığı tarih, sayfa numarası. (Ör. Falih Rıfkı Atay, Çankaya, İstanbul, Bateş Yayınları, 1980, s. 30.)

(2) Makale

Yazarın adı ve soyadı, tırnak işaretleri içerisinde makalenin başlığı, makalenin yayımlandığı derginin adı (*italik yazılmalıdır*), büyük romen rakamlarıyla cilt numarası, dergi numarası, parantez içinde derginin tarihi, sayfa numarası. (Ör. Fuat Pekin, "Atatürk ve Lyautey", *Belleten*, C. XX, No. 80 (Ekim 1956), s. 634.)

F. Sayfaların altında sayfa numaraları verilir.

G. Kısaltma kullanılacaksa; metinde ilk geçtiği yerde ve bir kez olmak üzere kısaltmanın açık ve tam anlatımı yazılır ve kısaltma parantez içerisinde belirtilir. Ör. Türk Dil Kurumu (TDK).

H. Yazar adı ve soyadı yazının ilk sayfasının sağ üst köşesine italik, koyu 12 punto ile yazılır ve yanına (*) işareti konulur, unvan ve görev yeri (*) işareti ile dipnotta belirtilir.

-oOo-

ANITKABİR DERNEĞİ
RESMİ İNTERNET SİTESİ

ONLINE ALIŞVERİŞ

www.anitkabir.com.tr

Anıtkabir ve Atatürk temalı hatıralık ürünleri alabileceğiniz güvenilir adres

opet Türkiye'nin en sevilen akaryakıt markası.

çünkü işimiz yollarda görünenden daha fazlası.

İşimiz,
Opet'e her geldiğinizde
size en iyisini sunmak kadar
ülkemiz için de çalışmak.
Ürettiğimiz her projeyle
ülkemizi ileriye taşımak,
geleceğimiz için fark yaratmak.

opet 30. yıl

opet'se fark eder

Koç

kadın gücü

IŞIMIZ TEMİZ

opet

Türkiye'nin Lovemark'ları 2021 araştırması, MediaCat ve Ipsos tarafından 15-55 yaş aralığında, kadın erkek oranı eşit, Türkiye temsili 2.000 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Opet, akaryakıt kategorisinde birinci olarak kategorinin Lovemark'ı olmuştur.